

Forskning och framtid, uppföljning och utvärdering

Arbetsgruppen för genomförande av
Riksdagskommitténs förslag

ISSN 1651-6885
ISBN 978-91-85050-73-4
ISBN 91-85050-73-3
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2006

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
1 Inledning	8
1.1 Bakgrund	8
1.2 Utgångspunkter	9
1.3 Definitioner och avgränsningar	10
1.4 Hur har vi arbetat?	12
2 Forsknings- och framtidsfrågor	14
2.1 Mål och riktlinjer	14
2.2 Våra överväganden – forskningsfrågor	15
2.2.1 Allmänt arbete med forskningsfrågor	15
2.2.2 Forskningsöversikter och utskottens behandling av forskningsfrågor	17
2.2.3 Information till ledamöter om forskningsfrågor	19
2.2.4 Utfrågningar och seminarier m.m.	20
2.2.5 Informationsförsörjning för forskning och omvärldsbevakning	21
2.2.6 Forskningsinformation	22
2.2.7 Internationellt samarbete m.m.	24
2.2.8 Forskningsdagar	25
2.2.9 Sällskapet riksdagsmän och forskare (Rifo)	26
2.3 Våra överväganden – framtidsfrågor	28
2.3.1 Framtidsanalyser och teknikutvärdering	28
2.3.2 Internationellt samarbete och EPTA	33
2.3.3 Framtidsdagar	35
3 Uppföljning och utvärdering	36
3.1 Mål och riktlinjer	36
3.2 Vad är utskottens uppföljning och utvärdering?	37
3.2.1 Löpande uppföljning och utvärdering	37
3.2.2 Tematisk uppföljning och utvärdering	38
3.3 Våra överväganden – löpande uppföljning och utvärdering	38
3.3.1 Mål- och resultatanalys	38
3.3.2 Riksdagens beslut med tillkännagivanden	47
3.4 Våra överväganden – tematisk uppföljning och utvärdering	47
3.4.1 Utskottens tematiska uppföljningar	47
3.4.2 Arbetsformer för utskottens uppföljningsprojekt	49
3.4.3 Uppslag för tematiska uppföljningar	55
3.5 Våra överväganden – gemensamma frågor	56
3.5.1 Uppföljning som ett led i ordinarie utskottsarbete	56
3.5.2 Arbetsformer som involverar ledamöterna	57
3.5.3 Utbyte av erfarenheter och information	59

3.5.4 Kompetensutvecklingen för tjänstemännen vidareutvecklas	60
3.5.5 Ökat utbyte med andra länders parlament och aktörer	60
3.5.6 Tydlig redovisning av utskottens uppföljnings- och utvärderingsverksamhet	61
3.5.7 Förbättrad information på webbplatsen	62
3.5.8 Information på intranätet (Helgonät)	67
4 Ekonomiska och organisatoriska konsekvenser	68
4.1 Nuvarande organisation och resurser	68
4.1.1 Personal	68
4.1.2 Särskilda medel	70
4.1.3 Övriga insatser	72
4.2 Ekonomiska överväganden	72
4.2.1 Resursbehov för år 2007	72
4.2.2 Långsiktigt behov av personal	73
4.2.3 Långsiktigt behov av särskilda medel	74
4.2.4 Samlade överväganden	76
4.3 Organisatoriska överväganden	77
4.4 Samverkansfrågor och uppföljning av genomförandeplanen	79
Bilaga 1 Exempel på strategi för forsknings- och framtidsfrågor	81
Bilaga 2 Exempel på utskottsarbete med uppföljning och utvärdering	85
Bilaga 3 Exempel på stöd till utskotten i andra parlament	87
Bilaga 4 Olika organisatoriska alternativ	91
Bilaga 5 Finländska riksdagens framtidsutskott	99
Bilaga 6 Genomförandegruppens synpunkter på utkast till betänkande- handbok	103
Bilaga 7 Riksdagsbiblioteket	108

Sammanfattning

Riksdagen har beslutat om riktlinjer för riksdagens arbete med dels forsknings- och framtidsfrågor, dels uppföljning och utvärdering. I denna promemoria redovisar vi våra överväganden med anledning av de nya riktlinjerna. Vi menar att genomförandet av riktlinjerna bör ses som en långsiktig process där riksdagsförvaltningens stöd till ledamöter och utskott byggs upp stegvis. Sammanfattningsvis lämnar vi följande förslag.

Forskningsfrågor

- Utskotten utvecklar mer systematiska kontakter med forskningsvärlden. Utskottskanslierna bygger upp direkta kontakter med den forskning som är relevant.
- Samtliga utskott ges möjlighet att genomföra minst en forskningsöversikt under mandatperioden. Forskningsöversikter bör i första hand tas fram av forskare eller annan extern expertis.
- Samtliga utskott ges ökade förutsättningar att behandla forskningsfrågor inom betänkandeproduktionen. Det är viktigt att ledamöterna engageras i utskottens arbete med forskningsfrågor.
- Information ges till nya ledamöter om forskningsfrågor.
- Utfrågningar bör i ökad utsträckning behandla forskningsfrågor.
- IT-system för informationsinhämtning bör tas mer allmänt i bruk.
- Rutiner för forskningsinformation till ledamöter och tjänstemän utvecklas i samarbete med Vetenskapsrådet och dess Expertsvar för politiker.

Framtidsfrågor

- Utskottsövergripande teknikutvärderingar och framtidsanalyser bör genomföras utifrån förslag från utskotten. En samverkansgrupp för framtidsfrågor bör bildas inom riksdagsförvaltningen.
- Samtliga utskott ges förutsättningar att behandla framtidsfrågor, bl.a. i samband med behandlingen av större riksdagsbeslut.

Gemensamma forsknings- och framtidsfrågor

- Utskotten bör ta fram en utskottsspecifik strategi för forsknings- och framtidsfrågor.
- Under mandatperioden anordnas dels en forskningsdag, dels framtidsdagar.
- Rifos verksamhet utvecklas och kontakterna gentemot beslutsprocessen förstärks.
- Det internationella samarbetet förstärks genom bl.a. Rifos medlemskap i den europeiska organisationen EPTA. Kontakter bör tas med andra parlament för att utbyta erfarenheter.

- En funktion inrättas fr.o.m. den 1 januari 2007 för stöd till utskottens arbete med forskningsfrågor och utskottsövergripande framtidsfrågor.
- Rifos sekretariatsfunktion återförs till riksdagsförvaltningen och placeras vid stödfunktionen.

Löpande uppföljning och utvärdering

- Fortsatt dialog med regeringen om en vidareutvecklad och utskottsanpassad mål- och resultatstyrning.
- Ökade förutsättningar skapas för att mål- och resultathanteringen kan fördjupas i budgetberedningen och beredningen av resultatskrivelser.
- Riksdagsbeslut med bl.a. tillkännagivanden följs upp tydligare.

Tematisk uppföljning och utvärdering

- Alla utskott ges förutsättningar att genomföra tematisk uppföljnings- och utvärderingsverksamhet som ett led i beredningen av propositioner och motioner. Det är i första hand en uppgift för utskottskanslierna att bistå utskotten med underlag.
- Arbetsformerna för de tematiska projekten utvecklas i syfte att ytterligare involvera utskottens ledamöter i arbetet.
- Motioner och erfarenheter från JO:s verksamhet beaktas i samband med val av uppföljningsprojekt.

Uppföljning och utvärdering – gemensamma frågor

- Verksamhetsplaneringen utvecklas med inriktning på att integrera ärendeberedningen med uppföljnings- och utvärderingsinsatser.
- Arbetsformer utvecklas som främjar ökat ledamotsdeltagande i utskottens löpande och tematiska uppföljning och utvärdering.
- Det är av strategisk vikt för verksamhetens fortsatta utveckling att introduktion om uppföljning och utvärdering ges särskilt till nya ledamöter.
- Kompetensutvecklingen för tjänstemännen vidareutvecklas.
- Utbytet med andra länders parlament och andra aktörer utvecklas.
- Tydligare redovisning av utskottens uppföljnings- och utvärderingsverksamhet i bl.a. verksamhetsberättelser och årsredovisning.
- Extern och intern information om uppföljnings- och utvärderingsverksamheten byggs ut.
- Uppföljnings- och utvärderingsfrågor behandlas i ökad utsträckning på utskottsövergripande nivå, framför allt på ordförandekonferensen.

Resurser och organisation

Vi föreslår utökade resurser till riksdagens arbete med både forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering. Under mandatperioden 2007–2010 inrättas sammanlagt fem nya tjänster för forskning och framtid och två nya tjänster för uppföljning och utvärdering. Dessa förläggs i enlighet

med riksdagens riktlinjer till den befintliga uppföljnings- och utvärderingsfunktionen.

Under perioden förstärks vidare de särskilda medlen med sammanlagt 7 miljoner kronor för forsknings- och framtidsfrågor och 6 miljoner kronor för utskottens uppföljning och utvärdering. Vi föreslår att medlens användning tills vidare bereds och beslutas av den planerings- och samordningsgrupp som tillsatts av riksdagsdirektören (PS-gruppen).

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Riksdagen har beslutat om riktlinjer för att utveckla riksdagens arbete med dels forsknings- och framtidsfrågor, dels uppföljning och utvärdering (framställning 2005/06:RS3, bet. 2005/06:KU21). För att riktlinjerna ska kunna genomföras krävs förändringar både av arbetsmetoder och av organisatorisk art. De nya riktlinjerna aktualiserar också resursförstärkningar.

Riksdagsdirektören har mot denna bakgrund tillsatt en organisation för att förbereda det praktiska genomförandet av riksdagens beslut. Organisationen leds av riksdagsdirektören i egenskap av ordförande i en styrgrupp. Tre särskilda arbetsgrupper har tillsatts under styrgruppen:

- Motionshantering
- Hantering av EU-frågor och IPEX
- Forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering.

Uppdraget för grupperna är att utarbeta rutiner och rekommendationer i syfte att underlätta genomförandet av riksdagsbeslutet. Arbetet bör mynna ut i en genomförandeplan där följande punkter bör ingå:

- rutiner,
- resurser,
- tekniska lösningar,
- informationsåtgärder samt
- samverkan mellan förvaltningens olika delar.¹

Genomförandegruppen för forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering redovisar i denna promemoria slutresultatet av sitt arbete.

I gruppen har följande personer ingått:

<i>Göran Nyström, TU, sammankallande</i>	<i>Matilda Ekström, Riksdagsbiblioteket</i>
<i>Johan Fransson, NU</i>	<i>Magnus Isberg, konsult hos riksdagsdirektören</i>
<i>Niklas Frank, FiU</i>	<i>Cecilia Lekberg Sommerholt, UbU</i>
<i>Mattias Möller, JuU</i>	<i>Elisabeth Olsson Lignell, RUT</i>
<i>Christer Åström, RUT, sekr.</i>	<i>Alexandra Oljans Ahlin, AU, sekr.</i>

¹ Riksdagsdirektören, PM 2006-02-20.

1.2 Utgångspunkter

Vi har i vårt arbete väglett av bl.a. följande utgångspunkter:

Den yttre ramen är given

Riksdagsbeslutet i juni 2006 efter förslag från Riksdagskommittén och efter beredning i konstitutionsutskottet, där övriga utskott gavs möjlighet att lämna yttranden, har bildat den yttre ramen för genomförandeplanen. Vi har därmed haft ett omfattande underlag och många utmanande arbetsuppgifter att konkretisera i en genomförandeplan. Det innebär samtidigt att vi inte tagit upp frågor av organisationskaraktär, arbetssätt eller av annan art som ligger utanför dessa fastställda ramar.

Riksdagens roll ska utvecklas

Av riksdagens riktlinjer framgår att utskottens arbete med forsknings- och framtidsfrågor bör utvecklas ytterligare och att alla utskott bör ägna sig åt uppföljning och utvärdering. Riksdagskommittén har även lyft fram bl.a. mål- och resultatstyrningen och vikten av att alla utskott granskar den resultatinformation som regeringen lämnar i budgetpropositionen och resultatskrivelser.

Utifrån den angivna ambitionsinriktningen har vi strävat efter att finna en lämplig verksamhetsnivå för att utveckla riksdagens arbete. Vi vill här klargöra att det självfallet inte är realistiskt att utskotten ska kunna ha förmåga att på ett kvalitativt och kontinuerligt sätt följa hela den nationella och internationella forskning som bedrivs inom berörda utskottsområden. På samma sätt är det givetvis ogörligt att förena med övrigt riksdagsarbete att följa upp och utvärdera den mängd beslut som riksdagen fattar årligen inom skilda samhällsområden. Det synes ej heller vara möjligt eller ens önskvärt för riksdagsförvaltningen att bygga upp en sådan resursbas till riksdagen som detta skulle kräva. I stället är det enligt vår mening mer realistiskt att utveckla riksdagens roll i huvudsak inom mål- och resultatstyrningen, säkerställa en grundläggande förmåga att kunna hantera strategiska forsknings- och framtidsfrågor samt att ha som mål att alla utskott bör ägna sig åt uppföljning och utvärdering av politiskt eller samhälleligt betydelsefulla frågor, åtgärder som alla är väl ägnade att stärka riksdagens roll i samhället.

Resurstillskott angeläget

Vi bedömer att en ökad inriktning av riksdagsarbetet mot forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering delvis bör kunna tillgodoses inom ramen för befintliga resurser men med en förändrad arbetsinriktning. Genom att utskotten exempelvis ställer krav på ett utvecklat beslutsunderlag och efterlyser särskilda granskningar kan en utveckling främjas där propositioner och skrivelser i ökad utsträckning innehåller frågor om såväl forskningsspörsmål som uppföljningsresultat. Genom ett förändrat arbetssätt, en närmare integrering av olika funktioner inom riksdagen, en fortsatt utveckling av informationssystem m.m. bör också effektivitetsvinster kunna göras.

För att riksdagens inflytande ska kunna stärkas krävs dock att utskotten formulerar relevanta frågor samt hanterar och analyserar olika forsknings-, framtids-, uppföljnings- och utvärderingsfrågor på ett kompetent sätt. Att bara tillföra ytterligare arbetsuppgifter leder enligt vår uppfattning till att den åsyftade arbetsinriktningen mot att stärka riksdagens inflytande blir tomma ord. Som Riksdagskommittén förordat krävs därför utökade resurser.

Vi vill vidare framhålla vikten av att det valda sättet för genomförandet hålls levande och vidareutvecklas över tiden. Det talar för att också frågan om resursdimensionering kännetecknas av flexibilitet. Vi vill därför understryka vikten av att tillförda resurser för utökade aktiviteter tillhandahålls på ett smidigt sätt så att maximal utväxling kan ske i utskottsarbetet för att utveckla beslutsprocessen.

Utskottsanpassade lösningar ett måste

Vi har haft i uppdrag att ta fram ett förslag till genomförandeplan som är gemensam för riksdagsförvaltningens olika delar. Utskottens beredningsområden är dock starkt skiftande, varför förutsättningarna och formerna för hur t.ex. forsknings- och framtidsfrågor ska kunna ges ett ökat utrymme måste anpassas till de olika utskottens behov. En viktig utgångspunkt är vidare att utskotten själva bestämmer om sina arbetsformer inom de ramar som riksdagsordningen stakar ut. Ett framgångsrikt förändringsarbete bör därför grundas på att skapa stimulans och ge förutsättningar för en utveckling i enlighet med Riksdagskommitténs intentioner. Vi har därför haft som ledstjärna att varje utskott kan välja sina egna lösningar inom ramen för de riktlinjer som riksdagen har beslutat om. Vårt förslag till genomförandeplan ska därför inte ses som en heltäckande mall, utan betraktas som en ram inom vilken utrymme finns för utskottsanpassade lösningar.

1.3 Definitioner och avgränsningar

Såväl forsknings- och framtidsfrågor som uppföljning och utvärdering är inte entydigt definierade verksamheter, utan utförs mer eller mindre integrerat med andra verksamheter inom utskotten. Vi har därför valt att ha en relativt vid syn på vilken verksamhet som kan ingå i detta.

Riksdagens arbete med forsknings- och framtidsfrågor

Med riksdagens arbete med forskningsfrågor avser vi i denna PM i första hand utskottens arbete med att följa och hålla sig underrättade om den kunskap som finns och den forskning² som pågår inom respektive utskotts bered-

² Med forskning avses både forsknings- och utvecklingsverksamhet (FoU) och i vissa fall även demonstrationer och innovationer. FoU definieras av Statistiska centralbyrån (SCB) som verksamhet som sker på systematisk grundval för att öka fonden av vetande samt att utnyttja detta vetande för nya användningsområden och för att åstadkomma nya eller förbättrade produkter, system eller metoder. FoU delas in i grundforskning, tillämpad

ningsområde. Detta kan ske bl.a. genom direkta kontakter mellan ledamöter, utskott och forskare, genom att låta genomföra forskningsöversikter eller genom att begära att regeringen redovisar forskningsläget i propositioner och skrivelser. Element från forskning som kan vara av intresse för riksdagsarbetet kan omfatta en lång rad frågor, t.ex. den allmänna utvecklingen på ett visst forskningsområde. Förutsättningarna för att tillgodogöra sig resultat från olika vetenskaper kan variera, liksom även betingelserna för att integrera forskningsaspekter kan variera väsentligt mellan de olika utskottens beredningsområden. Syftet med riksdagens arbete inom området är att öka utskottens kunskap om sina respektive beredningsområden och att förbättra kunskapsunderlaget inför utskottens ställningstaganden i olika ärenden, framför allt i behandlingen av propositioner, skrivelser och motioner.

Forskning utgör även ett eget politikområde. Forskningspolitik och statens insatser för forskningen har inte ingått i våra överväganden.

Med framtidsfrågor avses främst framtidsbedömningar och scenarier som riksdagen kan erhålla bl.a. genom direkta kontakter med forskare, utfrågningar och genom att låta genomföra teknikutvärderingar och framtidsanalyser i syfte att fördjupa ärendehantering i strategiska framtidsfrågor.

Framtidsfrågor kan till sin natur vara dels utskottsövergripande, dels utskotts nära. Många framtidsfrågor är gemensamma för de olika utskotten och rör framtida scenarier om t.ex. befolkningsutvecklingen eller den fortsatta tekniska utvecklingen. Framtidsfrågor är därmed inte lika direkt inriktade på utvecklingen inom enskilda utskotts beredningsområden. De är inte heller alltid knutna till aktuella ärenden i utskotten, utan behandlingen av dem kan mer ses som en proaktiv kunskapsupbyggnad inför kommande beslutsfattande i riksdagen. Samtidigt finns det andra framtidsfrågor som rör det enskilda utskottet, t.ex. när det gäller att ta fram underlag för beslut om dimensionering av insatser inom ett visst område eller när det gäller val av teknik. I sådana fall kan det vara av vikt i ärendeberedningen att ta fram underlag som rör framtidsfrågor inom respektive utskotts beredningsområde.

Utskottens uppföljning och utvärdering

I denna PM avser vi med utskottens uppföljning verksamhet som bedrivs inom utskotten i syfte att undersöka och belysa förändringar och med utskottens utvärdering verksamhet som syftar till att närmare undersöka varför förändringar har inträffat och i vilken utsträckning som en statlig verksamhet har påverkat förändringarna.

Utskottens uppföljnings- och utvärderingsverksamhet regleras i riksdagsordningen. När det gäller utskottens arbete med uppföljning och utvärdering av tidigare riksdagsbeslut skiljer vi på dels löpande uppföljning och utvärdering, dels tematisk uppföljning och utvärdering. Med löpande uppföljning

forskning och utvecklingsarbete. Ibland inkluderas även demonstration i FoU-verksamheten och kallas då FUD. Med innovation avses en ny eller väsentligt förbättrad produkt eller process som har införts i en verksamhet.

avses bl.a. insatser som görs inom ramen för den årliga beredningen av budgetpropositionen och regeringens resultatskrivelser. I detta ingår att bedöma innehållet i målen och målformuleringarna samt att analysera regeringens resultatinformation och formen för resultatredovisningen i förhållande till av riksdagen beslutade mål. Vidare ingår ofta utskottens utfrågningar, studiebesök och resor som en del i den löpande uppföljningen. Tematiska uppföljnings- och utvärderingsinsatser genomförs vanligen i projektform som en del i utskottens kunskapsuppbyggnad inför behandlingen av ett ärende. Det är vanligt att resultaten dokumenteras i betänkanden och/eller i serien Rapporter från riksdagen (RFR).

Det kan nämnas att utskottens uppföljning och utvärdering skiljer sig från de granskningar som sker inom konstitutionsutskottet och Riksrevisionen. Konstitutionsutskottet genomför enligt regeringsformen granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Riksrevisionen är enligt regeringsformen en myndighet under riksdagen med uppgift att granska den verksamhet som bedrivs av staten. Revisionen utförs oberoende i förhållande till den granskade och bedrivs självständigt i förhållande till uppdragsgivaren.

1.4 Hur har vi arbetat?

Vårt arbete har bedrivits under en kort men intensiv tid, i huvudsak under månaderna maj, juni och augusti 2006. Vi har under perioden haft ett flertal sammanträden, där bl.a. erfarenheter från olika utskotts och enheters arbete med forsknings-, framtids-, uppföljnings- och utvärderingsfrågor har behandlats. I gruppens möten har även representanter för Vetenskapsrådet och Institutet för framtidsstudier deltagit. I arbetet har även ingått kontakter med Sällskapet riksdagsmän och forskare (Rifo). Representanter för gruppen har haft möten med Rifos ordförande och kansli samt deltagit vid ett av Rifos styrelsemöten. Vi har även haft kontakter med representanter för European Parliamentary Technology Assessment (EPTA). Representanter för gruppen har vidare haft möten med bl.a. Expertgruppen för studier i samhällsekonomi.

I syfte att ta del av utländska erfarenheter om hur ett parlament kan arbeta med forsknings- och framtidsfrågor har vi den 19–21 juni 2006 gjort ett studiebesök vid den finländska riksdagens framtidsutskott och kommunikationsutskott. Vid besöket fick vi tillfälle att närmare fördjupa oss i hur den finländska riksdagen arbetar med forsknings- och framtidsfrågor (se *bil. 5*). Gruppen har även haft tillgång till promemorior från uppföljnings- och utvärderingsfunktionen vid utredningstjänsten avseende arbetet med bl.a. uppföljning och utvärdering vid parlamenten i Nederländerna och Storbritannien samt vid Europaparlamentet.

Vi har haft stor hjälp av underlag som tagits fram av olika enheter inom riksdagsförvaltningen. Riksdagsbiblioteket har bistått i gruppens arbete genom att ta fram ett underlag avseende informationsverktyg inom biblioteks-

och nyhetsområdet. Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen har under året på uppdrag av bl.a. PS-gruppen kartlagt hur utskottens arbete med uppföljning och utvärdering har bedrivits under mandatperioden samt hur resultatet av utskottens uppföljning och utvärdering har använts i riksdagsarbetet. I samarbete med informationsenheten har inom funktionen även pågått visst utvecklingsarbete vad gäller information om utskottens uppföljning och utvärdering på riksdagens externa webbplats och på Helgonät. Informationsenheten har därefter bistått gruppen vad gäller frågan om hur dessa frågor presenteras på riksdagens webbplats och på intranätet. Underlag har även inhämtats från ekonomienheten.

Viktigt för genomförande av Riksdagskommitténs intentioner är att utvecklings- och förändringsarbete sker successivt och utskottsanpassat, dvs. nära anpassat till verkligheten i riksdagens beslutsprocess. Vi har därför valt att se det fortsatta utvecklingsarbetet som en långsiktig process, där det är viktigt att ge utrymme för anpassningar men också att förankra genomförandet inom olika delar av riksdagsförvaltningen. Synpunkter på utkastet till denna promemoria har därför inhämtats genom att utkastet har diskuterats vid ett kanslichefsinternat den 11–13 september 2006. För att informera och ge tillfälle till samråd anordnades vidare ett föredragandemöte den 15 september 2006 och den 19 september 2006 ett motsvarande möte med assistenter inom utskottsorganisationen. Den 19 september anordnades även ett samrådsmöte med utredare vid utredningstjänsten. Samråd har även skett med företrädare för Rifo och Vetenskapsrådet samt internt inom riksdagsförvaltningen.

När det gäller genomförandeplanens disposition vill vi framhålla att det finns nära kopplingar mellan forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering. Det gäller såväl ämnesmässigt som resursmässigt. Många utskottsaktiviteter inom beslutsprocessen innehåller exempelvis element inom samtliga dessa områden. För att söka göra framställningen mer tydlig behandlas dock dessa frågor separat i kapitlen 2–3 medan ekonomiska och organisatoriska frågor behandlas i kapitel 4.

2 Forsknings- och framtidsfrågor

2.1 Mål och riktlinjer

Riksdagsbeslutet

Riksdagens beslut om riktlinjer för riksdagens arbete med forsknings- och framtidsfrågor anger bl.a. att framtidsfrågor och fördjupade kontakter med forskning i första hand bör vara en angelägenhet för den reguljära organisationen inom riksdagen. På så sätt ska forsknings- och framtidsfrågorna komma in i riksdagsarbetet och beslutsprocessen, vilket innebär att utskotten och utskottskanslierna ska ta ett stort ansvar. I riktlinjerna heter det vidare att utskottens kontakter med forskningen bör utvecklas. Utskotten bör i ökad utsträckning kunna använda sig av forskningsinsatser eller andra kvalificerade analyser som ett led i sitt uppföljnings- och utvärderingsarbete. Utskottskansliernas uppgifter ska enligt riktlinjerna vara att etablera kontakt med forskarsamhället och medverka till att utskotten i olika former får ta del av relevant forskningsinformation. Riksdagen bör vidare enligt riktlinjerna ställa krav på regeringen att i viktigare propositioner redovisa teknikvärderingar, framtidsstudier och kunskapsläget enligt forskningen inom de områden som behandlas.

Vårt förslag till mål och insatser

Utifrån de riktlinjer som riksdagen har beslutat om föreslår vi följande övergripande mål för riksdagsförvaltningens arbete med forsknings- och framtidsfrågor:

Målet för riksdagsförvaltningens stöd till riksdagens ledamöter och utskott i forsknings- och framtidsfrågor är att utskottens beredningsarbete och riksdagens beslut ska grundas på bästa möjliga kunskapsunderlag. Riksdagens ledamöter och utskott ska därför ges god tillgång till kunskap om relevant forskning inom respektive utskotts beredningsområde samt kvalificerade analyser av den framtida samhällsutvecklingen inom olika områden. Målet är vidare att riksdagen ska ges förutsättningar att utgöra en arena där strategiska framtidsfrågor behandlas.

För att konkretisera detta övergripande mål föreslår vi att följande bör uppnås under mandatperioden 2006–2010:

- Utskotten inleder under mandatperioden sitt arbete med att utveckla kontakter med forskningen inom de områden som bedöms vara mest relevanta för respektive utskotts beredningsområde. Arbetsformer utvecklas som i ökad utsträckning involverar ledamöterna.
- Riksdagsförvaltningen ger stöd till varje utskott med att upprätta en utskottspecifik strategi för forskningsfrågor respektive framtidsfrågor.
- Samtliga utskott ges möjlighet att under mandatperioden genomföra minst en forskningsöversikt inom hela eller del av beredningsområdet och förutsättningar skapas för att utfrågningar i ökad utsträckning innefattar

redovisning och behandling av forskningsrön och framtidsfrågor när så befinns lämpligt och möjligt. Samtliga utskott ges förutsättningar att inom ramen för sin betänkanproduktion behandla bl.a. forskningsöversikter, framtidsanalyser och teknikutvärderingar.

- Utskottskanslierna och andra delar av riksdagsförvaltningen ger under mandatperiodens första år information till utskotten och särskilt de nya ledamöterna om riksdagens arbete med forsknings- och framtidsfrågor.
- Riksdagsförvaltningens arbete med utskottsövergripande teknikutvärderingar och framtidsanalyser inleds.
- Rifos verksamhet utvecklas för att nå fler riksdagsledamöter samtidigt som kontakterna gentemot beslutsprocessen och utskotten förstärks. Rifos sekretariatsfunktion återförs under riksmötet 2006/07 till riksdagsförvaltningen.
- Det internationella parlamentariska samarbetet inom forsknings- och framtidsområdena utvecklas och det internationella erfarenhetsutbytet för behandling av forsknings- och framtidsfrågor i parlamentsmiljö förstärks. Fullvärdigt medlemskap i EPTA eftersträvas.
- Under början av mandatperioden inrättas inom riksdagsförvaltningen en stödfunktion till utskottens arbete med forsknings- och framtidsfrågor.
- Rutiner utvecklas för hur riksdagens ledamöter och tjänstemän på ett smidigt sätt ska kunna ta del av forskningsinformation.
- Under mandatperioden anordnas en forskningsdag och framtidsdagar.
- Väl utvecklade och delvis redan tillgängliga IT-system inom biblioteks- och informationsområdet tas mer allmänt i bruk inom utskottsarbetet.

I följande avsnitt redovisar vi våra närmare överväganden om hur riksdagsförvaltningen ska kunna nå dessa resultat.

2.2 Våra överväganden – forskningsfrågor

2.2.1 Allmänt arbete med forskningsfrågor

Nuvarande förhållanden

Riksdagskommittén har kartlagt hur utskotten arbetar med forsknings- och framtidsfrågor. Av kartläggningen framgår att de flesta utskott hanterar forskningsfrågor på olika sätt. Som exempel på aktiviteter nämns utfrågningar och seminarier, studiebesök, studieresor samt uppföljning och utvärdering. I sammanhanget betonas att det inom ramen för den normala betänkanproduktionen ofta förekommer inslag av kunskapsöversikter och att information hämtas in om aktuella forskningsrön.

Vår bedömning

Vi anser att forskningsfrågor inte bör betraktas som en särskild avgränsad verksamhet som lämpligen hanteras isolerat eller i särskilda forum. Enligt vår bedömning bör kontakter med forskningen ses som ett strategiskt medel för

att tillförsäkra riksdagens beslutsprocess ett gott kunskapsunderlag. Forskning är med denna innebörd något som berör samtliga utskott. Riksdagskommittén har också pekat på att riksdagen bör kunna begära in mer forskningsinformation i propositioner och skrivelser från regeringen. Detta innebär att forskningsinformation kan knytas mer tydligt till ärendeberedningen i riksdagen.

Enligt vår mening är det angeläget att stärka ledamöternas engagemang i utskottens arbete med forskningsfrågor. Vi menar att det är en viktig uppgift för förvaltningen att öka ledamöternas intresse för information om forskningen inom respektive beredningsområde. Ett sätt är att ledamöterna engageras direkt i arbetet.

Vi vill också peka på att ökad kunskap om den forskning som bedrivs inom olika ämnen och discipliner bör ha stort intresse för utskotten. Inte minst forskning inom samhällsvetenskapliga ämnen bör vara av särskilt intresse att följa. Vi vill vidare betona vikten av att EU-frågor uppmärksammas inom utskottens arbete med forskningsfrågor.

Vi menar att en grundläggande förutsättning för att stärka riksdagens hantering av kunskapsinhämtning om forskning är att utskottskanslierna ges en central roll. Det bör alltså vara i första hand en uppgift för utskottskanslierna att bistå sina utskott med stöd och underlag i detta arbete. Därmed vinnns enligt vår uppfattning betydande fördelar genom att kunskap och aspekter från dessa områden på ett naturligt sätt kan integreras i arbetet med betänkandeberedning, EU-frågor samt uppföljning och utvärdering. Enligt vår bedömning är det därför naturligt att varje utskott söker utveckla och bygga upp direkta kontakter med relevant forskning inom respektive utskotts beredningsområde.

För att möjliggöra detta föreslår vi att en funktion för stöd bl.a. till utskottens arbete med forskningsfrågor inrättas fr.o.m. den 1 januari 2007. Vi föreslår att stödfunktionen även ges i uppgift att vara drivande i det fortsatta utvecklingsarbetet kring utskottens forskningsfrågor. Vi återkommer i avsnitt 4 till stödfunktionens dimensionering och organisering.

Vi föreslår vidare att varje utskottskansli bygger upp direkta kontakter med den forskning som är relevant. Stödfunktionen bör ha till uppgift att vid behov bistå i detta arbete. Även Vetenskapsrådet och dess Expertsvar för politiker kan bistå. I detta sammanhang kan även Rifo nämnas. Arbetet bör inledas under första hälften av mandatperioden. Vid mandatperiodens slut bör kontakterna vara väletablerade. Hur dessa kontakter ska se ut och hur det fortsatta samarbetet med utskotten ska organiseras är en fråga som varje utskott får ta ställning till, bl.a. utifrån utskottens olika behov. Ett sätt kan vara att ha regelbundna kontakter med forskningsinstitut inom det aktuella beredningsområdet. Ett annat sätt kan vara att knyta en grupp forskare från olika discipliner till utskottet som en form av vetenskapligt råd. Ytterligare exempel kan vara deltagande i konferenser där aktuella forskningsfrågor presenteras.

För att mer systematiskt hantera forskningsfrågor bör vidare en utskottspecifik strategi tas fram för arbetet med forskningsfrågor. Den föreslagna

stödfunktionen bör kunna bistå utskotten när det gäller den närmare utformningen. I *bilaga 1* skisseras hur en sådan strategi kan utformas.

Enligt vår mening är det viktigt att skapa ett aktivt informationsutbyte mellan utskotten för hanteringen av forskningsfrågor för att därmed sprida goda exempel. Ett viktigt forum för att diskutera den fortsatta utvecklingen är ordförandekonferensen, som består av talmannen som ordförande samt utskottens och EU-nämndens ordförande. I riksdagsdirektörens planering av ordförandekonferenserna bör det regelbundet (minst en gång per år) läggas in en punkt som handlar om att diskutera det fortsatta utvecklingsarbetet när det gäller utskottens arbete med forskningsfrågor. Stödfunktionen bör ges i uppgift att ta fram underlag om forskningsfrågor och deras fortsatta utveckling till diskussioner inom ordförandekonferensen. Samråd och informationsutbyte om hantering av forskningsfrågor bör även ske på andra nivåer inom riksdagen, exempelvis inom kanslichefsgruppen och bland föredragande, utskottsassistenter och riksdagens utredare.

Vi vill vidare peka på att det även kan vara lämpligt att bl.a. forskningsbakgrund tillmäts betydelse i samband med framtida rekrytering av utskottskanslipersonal.³

2.2.2 Forskningsöversikter och utskottens behandling av forskningsfrågor

Nuvarande förhållanden

Inom ramen för utskottens nuvarande betänkanproduktion förekommer en rad exempel på att information om bl.a. pågående forskning integreras i utskottsarbetet. Det kan exempelvis gälla redovisning av forskningsrön med anledning av motioner eller propositioner eller bedömningar av frågor som förutsätts belysas inom ramen för fortsatt forsknings- och utvecklingsarbete.

Systematiska kunskapsöversikter tas i dag fram av olika myndigheter. Som exempel kan nämnas att Socialstyrelsen tar fram sådana. Ett annat exempel är de skrifter och översikter som tas fram av ekonomiska rådet, vilket är knutet till Finansdepartementet. Ett tredje exempel är den expertgrupp för studier i samhällsekonomi som finns vid Finansdepartementet och där det har påbörjats ett arbete med att ta fram mer systematiska forskningsöversikter. Från expertgruppens kansli framförs att detta är ett stort arbete. För närvarande tas en forskningsöversikt fram gällande arbetsinriktad rehabilitering. Syftet är att kunna använda nationell och internationell forskning för att dra slutsatser för beslutsfattandet. Detta arbete utförs av en professor från Arbetslivsinstitutet.⁴

³ Frågan belyses bl.a. av utrikesutskottet i yttrandet till konstitutionsutskottet med anledning av Riksdagskommitténs förslag. Utskottet framförde att forskarutbildad kanslipersonal, med uppgift att tolka, värdera och föra in resultat och perspektiv från forskningen i det politiska arbetet, väsentligen höjt utskottets "mottagarkapacitet".

⁴ Möte med L. Svenningsson och K. Nyman, Expertgruppen för studier i samhällsekonomi.

Ett exempel på hur andra parlament arbetar med bl.a. forskningsöversikter kan hämtas från Storbritannien och dess Parliamentary Office of Science and Technology (POST), vars uppgift är att ta fram oberoende, balanserade och tillgängliga analyser av allmänna frågor som rör forskning och teknik. POST gör detta på en rad olika sätt, bl.a. genom att ge ut både korta och långa rapporter som är inriktade på aktuella forsknings- och teknikfrågor och som syftar till att ge underlag till parlamentsledamöterna inför politiska ställningstaganden. Valet av ämnen för dessa rapporter görs av styrelsen, där både ledamöter och forskare ingår. POST har även i uppgift att ge stöd till underhusets granskande utskott genom informell rådgivning, muntliga föredragningar, analyser av data, framtagande av bakgrundspromemorior eller genom att följa upp vilken forskning som pågår inom ett område. Det nuvarande arbetet inom POST redovisas på det brittiska parlamentets webbplats.⁵

Vår bedömning

Det är viktigt att ledamöterna på ett tydligt sätt engageras i utskottens arbete med att ta fram information om den forskning som på olika sätt berör beredningsområdet. Vi bedömer att ett lämpligt sätt att ta fram och redovisa för utskotten och deras ledamöter vilken forskning som bedrivs inom ett politikområde och vad den forskningen har kommit fram till är att göra en forskningsöversikt. Både svensk och utländsk forskning bör kunna vara relevant att uppmärksamma i översikterna, delvis beroende på ämnet. Vi föreslår därför att forskningsöversikter tas fram inom utskotten. Denna fråga bör ingå i den utskottsspecifika strategi för arbetet med forskningsfrågor som vi föreslår att utskotten ska ta fram.

I utskottens arbete med att ta fram forskningsöversikter är det viktigt att ha goda kontakter med forskare, relevanta myndigheter, Regeringskansliet och andra aktörer inom området, inte minst för att förebygga risken för dubbelarbete. Utskottens forskningsöversikter kommer antagligen att skilja sig mot de översikter som görs inom forskarvärlden eftersom dessa ofta har andra syften. Forskarna meriterar sig genom att publicera artiklar i vetenskapliga tidskrifter som har tyngdpunkten på annat än vad som kan antas vara relevant för ledamöterna. Vi menar att det förmodligen kommer att bli en annan typ av redovisning av forskningsresultat när uppdraget kom från utskotten. När det gäller forskningsöversikter som görs av myndigheter eller departement utgör dessa ofta en konkret beställning från myndigheten eller regeringen och det kan innebära begränsningar i vilka frågor som ställs. Dessa översikter behandlar ofta enbart den egna myndighetens område. Vi menar att riksdagen här skulle kunna bidra med att göra översikter som täcker flera myndigheters ansvarsområden. Sådana breda, även tvärvetenskapliga, forskningsöversikter skulle kunna ge en bredare bild av forskningen inom olika discipliner.

⁵ Webbadress: http://www.parliament.uk/parliamentary_offices/post/current.cfm.

Risken för begränsat intresse från utskottets ledamöter kan förebyggas genom att tydligt engagera ledamöterna i arbetet. Från tjänstemännens sida är det viktigt att ligga steget före och ge förslag om översikter. Detta ställer krav på att ha en lyhördhet mot vad som kan komma att bli en stor fråga. För att öka ledamöternas intresse är även presentationen av översikterna viktig. Vi vill särskilt peka på vikten av muntliga föredragningar och möjligheten att t.ex. låta upphandlade forskare presentera resultaten på ett seminarium.

Forskningsöversikter bör i första hand tas fram av forskare eller annan extern expertis inom respektive utskottsområde. Vi föreslår att särskilda medel fr.o.m. år 2007 avsätts för att upphandla forskare och annan extern expertis när det gäller att genomföra forskningsöversikter och att ta fram annat forskningsrelaterat material som underlag för utskottens beredning av olika frågor. Upphandlingen bör skötas av utskottskansliet med bistånd från stödfunktionen vid behov.

Vi gör vidare bedömningen att forskningsinformation mer regelmässigt bör söka behandlas i betänkanproduktionen. Utskottskanslierna bör mot denna bakgrund bistå ledamöterna genom att ta fram relevanta underlag utifrån en forskningshorisont av frågor som behandlas inom ramen för aktuella ärenden.

Vi är väl medvetna om att en sådan uppgift med en vittgående tolkning kan bli övermäktig, både för ledamöter och tjänstemän, särskilt under stor tidspress och resursbrist. Genom en god framförhållning och inriktning på ett antal strategiska nyckelfrågor bör dock ett visst ökat utrymme finnas för att förmedla information från berört forskningsområde. Riksdagsförvaltningen bör genom den föreslagna stödfunktionen i ökad utsträckning kunna bistå utskotten när det gäller att engagera sig i vilken forskning som pågår inom beredningsområdet och i samband med större riksdagsbeslut uppmärksamma eventuella forskningsfrågor.

Det får förutsättas att utskotten själva är bäst skickade att avgöra i vilka strategiska ärenden behov av forskningsinformation kan bedömas vara särskilt lämpligt. Även formerna för forskningsinformation genom exempelvis regelmässiga nyhetsblad eller särskilda informationsinsatser lämpar sig med fördel för utskottsanpassade lösningar.

Vi vill vidare uppmärksamma den möjlighet som finns att efterlysa forskningsinformation i propositioner och resultatskrivelser från regeringen. Detta får förutsättas ske som en del i utskottets normala beredning av propositioner och skrivelser.

2.2.3 Information till ledamöter om forskningsfrågor

Nuvarande förhållanden

I samband med varje mandatperiod ges omfattande information till alla nya ledamöter om riksdagens arbetsformer och olika praktiska frågor. Inom utskotten lämnas också som en del i introduktionen av nya ledamöter information om berörda politikområden och aktuella politiska frågor. Någon särskild

och mer systematisk information om forskningsfrågor synes dock inte förekomma.

Vår bedömning

Vi anser att om den åsyftade ambitionshöjningen vad gäller utskottens arbete med forskningsfrågor ska vinna en mer bred anklang krävs en allmän informationsförmedling också om grundläggande forskningsfrågor. Det bör därför ingå som en del i informationen till nya ledamöter att även forskningsfrågor uppmärksammas, bl.a. vilka forskningsinstitut som finns inom utskottets beredningsområde och vilken forskning som pågår. Detta bör vara en uppgift för samtliga utskottskanslier. I sammanhanget bör vidare uppmärksammas den möjlighet som Rifo har att lämna information om forskningsfrågor i samband med en ny mandatperiod.

2.2.4 Utfrågningar och seminarier m.m.

Nuvarande förhållanden

Utskotten har under senare år i ökad utsträckning anordnat utfrågningar och seminarier. I flertalet fall är utfrågningarna öppna för allmänheten och i flera fall sänds de även i tv. Många utskott väljer att utforma programmet så att forskare bjuds in för att lämna synpunkter och presentera aktuella resultat. För att arrangera bra utfrågningar krävs ofta ett omfattande arbete och god kompetens när det gäller val av lämpliga föreläsare. Detta kan tidvis vara svårt att hinna med för ledamöter och tjänstemän samtidigt som ordinarie arbete med betänkanproduktion pågår. Några utskott har även genomfört besök vid universitet och forskningsinstitutioner, vilket enligt uppgift rönt stor uppskattning bland ledamöterna.

Vår bedömning

Vi anser att såväl öppna som mer interna utfrågningar och seminarier utgör ett väsentligt inslag för att öka utskottens kunskap om pågående forskning. Utvecklingen mot att ordna allt fler utfrågningar och seminarier ligger därför väl i linje med strävan att i ökad utsträckning integrera forskningsfrågor i utskottsarbetet. Även de exempel som finns på besök vid olika institutioner kan ses som viktiga inslag i utskottens arbete med forskningsfrågor.

Vi är medvetna om att det för närvarande kan finnas visst motstånd mot att ordna utfrågningar när det övriga utskottsarbetet är som mest intensivt för både ledamöter och tjänstemän. Utskottsledamöterna är tidvis arbetstygda och kan ha svårt att hinna med fler utfrågningar och seminarier. Genom god framförhållning och inriktning på ett begränsat antal frågor bör dock visst utrymme kunna skapas för utfrågningar med inriktning på att både ge ledamöterna ökad kunskap om forskningen och forskarna ökad kunskap om riksdagen. Utskottskanslierna bör därför i viss utsträckning kunna få repliera på gemensamma resurser för att arrangera utfrågningar och seminarier. Resurser bör också kunna nyttjas för att ta fram kunskaps- och forskningsöversikter

som presenteras på utfrågningar. Ökat samarbete kan vara värdefullt att etablera med Vetenskapsrådet, Institutet för framtidsstudier, Rifo m.fl. för att genomföra väl upplagda utfrågningar med lämpliga företrädare för forskarvärlden. Det kan vara lämpligt att utfrågningar om inhämtande av forskningskunskap planeras med större framförhållning och så långt möjligt ingår i utskottens verksamhetsplan. För att bistå utskotten med att höja nivån på utfrågningarna kan en idé också vara att i ökad utsträckning vända sig till internationellt erkända forskare, vilket kan kräva särskilda resurser.

2.2.5 Informationsförsörjning för forskning och omvärldsbevakning

Nuvarande förhållanden

Riksdagsbibliotekets huvuduppgift är att förse riksdagens ledamöter, partikanslier och tjänstemän med underlag till beslutsprocessen. Det görs genom urval, inköp och tillhandahållande av vetenskapligt, källkritiskt granskat material och nyhetsinformation i tryckt och elektronisk form inom riksdagens ämnesområden. Informationen görs tillgänglig såväl i bibliotekets lokaler som på riksdagens webbplats och intranät.

Genom samarbetet med andra svenska och utländska forskningsbibliotek har riksdagen via sitt bibliotek tillgång till material inom alla områden, även sådana som faller utanför riksdagens kärnämnen. Biblioteket lägger dessutom ned stora resurser på att tillhandahålla en väl fungerande omvärldsbevakning via nationella och internationella nyhetskanaler.

Biblioteket är depåbibliotek för en rad internationella organisationer, bl.a. EU, FN och OECD, vilket innebär att forskningsmaterial från dessa organisationer finns att tillgå. Biblioteket har också en omfattande samling av statliga myndigheters publikationer.

Bibliotekets personal bedriver omfattande informations- och referensverksamhet, främst mot riksdagens ledamöter och anställda men även med inriktning på forskare i landet. Bland interna uppdragsgivare är alla enheter och partikanslier representerade i olika grad, men det finns en stor variation i utnyttjandet. När det gäller utskotten är det svårt att bedöma hur användningen av informationstjänsterna egentligen ser ut eftersom biblioteket ofta arbetar på uppdrag av och i samarbete med utredningstjänsten och inte alltid har direktkontakt med utskotten.

Riksdagsbiblioteket är väl etablerat som forskningsbibliotek bland svenska forskare och studenter, främst inom statsvetenskap och juridik, och många av bibliotekarierna har färsk erfarenhet från forskningsbibliotek och god kompetens som forskningsbibliotekarier. Biblioteket kan därför sägas ha goda förutsättningar för att utveckla rollen som forskningsbibliotek vidare, men det uppges att den ökade ambitionsnivån kommer att medföra nya kostnader och utökade arbetsinsatser från biblioteket.

I *bilaga 7* specificeras dels befintliga informationskällor och bibliotekstjänster, dels exempel på nya källor som biblioteket skulle behöva anskaffa

för att de delar av genomförandegruppens förslag som rör den vetenskapliga informationsförsörjningen ska kunna genomföras. Dessutom ges exempel på arbetsinsatser som kommer att behövas från biblioteket för att utskotten ska kunna utnyttja forsknings- och omvärldsinformationen på effektivast möjliga sätt.

Vår bedömning

Biblioteket kan redan i dag leverera vetenskapligt och källkritiskt granskat material till riksdagens beslutsprocess med hjälp av moderna informationsverktyg. Genom bibliotekets plats på riksdagens intranät tillgängliggörs och exponeras allt material. Vi menar att det är viktigt att biblioteket fortsätter sitt arbete med att förfinas sökverktygen för att garantera en relevant och användbar informationsförsörjning i det dagliga arbetet. Som exempel på sådana förbättringar som kommer att finnas tillgängliga fr.o.m. hösten 2006 kan nämnas att kunna söka samtidigt i flera olika databaser med ett enkelt sökspråk, att skapa enkla och skraddarsydda sökprofiler samt att snabbt och lätt hitta information, sorterad utifrån utskottens olika ämnesområden på intranätet.

Vi vill även peka på vikten av ett fortsatt utåtriktat arbete, inte minst gentemot utskotten och utskottskanslierna och att det etablerade samarbete som finns mellan utredningstjänsten och biblioteket utvecklas och fördjupas så att den kunskap och de forskningskällor som biblioteket har och ger tillgång till utnyttjas till fullo.

Vidare föreslår vi att biblioteket fortsätter sitt arbete med att utöka antalet internationella vetenskapliga databaser med fokus på aktuell forskning och gedigna arkivfunktioner. För att kunna garantera att riksdagen ligger ett steg före i samhällsdebatten och har goda möjligheter att tidigt skaffa sig kunskap om och förstå aktuella skeenden är det viktigt att öka beståndet av vetenskapliga källor. Detta kommer enligt vår bedömning att kräva ytterligare resurser.

Med tanke på det ständigt och snabbt ökande informationsflödet och den likaså snabba tekniska utvecklingen är det nödvändigt att i större utsträckning än hittills utbilda och ge stöd för strategisk informationsförsörjning. Den specialistkompetens som bibliotekarier har om sök teknik och informationskällors kvalitet och innehåll kan och bör utnyttjas för att underlätta för ledamöter, partikanslier och tjänstemän att snabbt och säkert hitta relevant information. Även detta arbete kommer enligt vår bedömning att kräva ytterligare resurser. Det bör närmare prövas i vad mån dessa resurskrav kan lösas genom omprioritering inom biblioteket eller genom tillförande av särskilda resurser.

2.2.6 Forskningsinformation

Nuvarande förhållanden

I Sverige liksom i många andra länder fördelas de statliga forskningsmedlen genom två kanaler: antingen direkt till universitet och högskolor eller via de forskningsfinansierande myndigheterna. En ny myndighetsorganisation för

forskningsfinansiering inrättades 2001, vilket innebär att det numera finns fyra stora forskningsfinansierande myndigheter.

De forskningsfinansierande myndigheterna arbetar bl.a. med forskningsinformation. Vetenskapsrådet är en statlig myndighet med ett nationellt ansvar för att utveckla svensk grundforskning och forskningsinformation. Vetenskapsrådet ska enligt sin instruktion bl.a. nationellt ansvara för övergripande information om forskning och forskningsresultat.⁶ En del i arbetet är information till regering och riksdag, myndigheter och berörda organisationer om forskning och forskningens villkor.⁷ År 2005 uppgick Vetenskapsrådets kostnader för forskningsinformation till ca 44 miljoner kronor, varav ca 16 miljoner kronor finansierades genom förvaltningsanslaget.

Vid Vetenskapsrådet finns ett projekt, Expertsvar för politiker, som har tagit fram en rapport med bl.a. idéer om hur ett s.k. expertsvar för riksdagens ledamöter skulle kunna utformas. Förebild för projektet har varit Expertsvar för journalister, vilket har funnits i flera år och som upplevs vara framgångsrikt. En bakgrund till projektet är att rådet har observerat att forskare blir alltmer specialiserade, samtidigt som riksdagens ledamöter får alltmer att göra, vilket medför att ”gapet” mellan forskare och politiker växer.

Syftet med det nya expertsvaret är att förbättra kommunikationen och kunskapsöverföringen mellan forskare och riksdagens ledamöter. Genom den nya tjänsten ska ledamöterna kunna få snabba svar på korta faktafrågor. Tjänsten syftar även till att ge ledamöterna forskningsöversikter och större sammanhang, och där bedöms det personliga mötet mellan politiker och forskare vara viktigast. Vetenskapsrådet avser bl.a. att utveckla en seminarierie tillsammans med Rifo om bredare frågor. Inom Vetenskapsrådet pågår även diskussioner om att tjänsten på lång sikt även ska ta upp idé- och framtidsfrågor och att bl.a. ett slags utbytesverksamhet, efter brittisk förebild, skulle introduceras, där ledamöter och forskare skulle mötas i varandras vardag. Vetenskapsrådet ser sig som en länk mellan ledamöter och forskare.

Enligt uppgift kommer sannolikt en försöksverksamhet att inledas hösten 2006. Den kommer att inriktas på riksdagsledamöterna, men kommer sannolikt även att kunna användas av riksdagens utredningstjänst. Alla högskolor är uppkopplade mot tjänsten. Rådet avser att avsätta 1,5 tjänster för Expertsvar för politiker.⁸

Ett annat exempel på forskningsinformation är webbplatsen forskning.se som är en nationell webbplats för forskningsinformation. Webbplatsen ägs och utvecklas av tio myndigheter och stiftelser som finansierar forskning. Redaktionen är placerad på Vetenskapsrådet. Nyheterna på webbplatsen kan komma från universitet, högskolor, forskningsfinansiärer, forskande myndigheter, forskningsinstitut och akademier. Nyheterna matas in av respektive organisation via Expertsvar. Det övergripande syftet med forskning.se är att

⁶ Förordning (2000:1199) med instruktion för Vetenskapsrådet.

⁷ Vetenskapsrådets webbplats www.vetenskapsradet.se.

⁸ Möte med Eva Krutmeijer, Vetenskapsrådet, den 31 maj 2006.

väcka intresse för forskning som källa till kunskap, insikt och utveckling – för individen såväl som för samhället. Webbplatsen vill bl.a. bidra till att forskningsresultat ska komma till nytta i arbetsliv och samhälle och göra det enklare att hitta och förstå information om forskning.⁹

Vår bedömning

Enligt vår mening är det värdefullt att information om planerad, pågående och genomförd forskning i Sverige och internationellt på ett smidigt sätt kan göras tillgänglig för riksdagens ledamöter och utskott. Det är enligt vår bedömning dock inte realistiskt att inom riksdagsförvaltningen bygga upp ett eget system för forskningsinformation.

Vi bedömer därför att det arbete som inletts vid Vetenskapsrådet med att bygga upp Expertsvar för politiker är förtjänstfullt. Den nya tjänsten har förutsättningar att kunna svara mot det behov som påtalas i Riksdagskommitténs betänkande. Expertsvar bör därmed kunna bli en mycket viktig länk till både information och kontakter med forskare för såväl riksdagens ledamöter som tjänstemän vid riksdagsförvaltningen. Vi föreslår därför att riksdagsförvaltningen snarast utvecklar samarbetet med Vetenskapsrådet och ges möjlighet att delta i utformningen av Expertsvar för politiker. Vi har under vårt arbete mött en positiv hållning från Vetenskapsrådets sida gentemot ett sådant samarbete. När det gäller formerna för hur Expertsvar för politiker kommer att successivt byggas upp är detta en fråga för i första hand Vetenskapsrådet. Vi vill dock betona att det är viktigt att Expertsvar kan ge möjlighet till direktkontakt mellan forskare och politiker. Expertsvar bör även kunna utvecklas till att bli en viktig informationskälla för tjänstemän vid i första hand utredningstjänsten och utskottskanslierna. I avsnitt 2.2.9 utvecklar vi våra bedömningar av hur Rifo kan bidra till förbättrad information om pågående forskning.

Det bör vara möjligt att ställa frågor till Expertsvar genom en frågefunktion på riksdagens intranät Helgonät. Vi föreslår att informationsenheten ges i uppdrag att ta fram en sådan frågefunktion.

2.2.7 Internationellt samarbete m.m.

Nuvarande förhållanden

Inom många utskottsområden ordnas såväl nationellt som internationellt olika konferenser och symposier där aktuella forskningsrön behandlas. Möjligheterna för ledamöter och tjänstemän i riksdagen att ta del av detta kunskapsutbyte är ofta begränsat, inte minst på grund av bristande tid. Många konferenser har också en annan målgrupp än parlamentet, samtidigt som information i vissa fall med fördel kan inhämtas i efterhand från deltagande myndigheter, organisationer m.m.

⁹ Se webbplatsen www.forskning.se.

Det finns även ekonomiska hinder för att delta i konferenser, bl.a. vad gäller att finansiera ledamöters och tjänstemäns deltagaravgifter. Diskussion kan dessutom förekomma om ledamöters eventuella deltagande ska betraktas som en del av deras politiska uppdrag och därmed deltagaravgiften bekostas av partimedel eller ses som en del av utskottets kunskapsinhämtning och följaktligen finansieras av utskottets medel. För konferenser och seminarier som spänner över flera utskottsområden kan vidare frågor uppkomma om och hur riksdagen bör representeras.

Vår bedömning

I syfte att utbyta erfarenheter av att arbeta med forskningsfrågor i parlamentsmiljö anser vi att initiativ bör tas till olika former av kontakter med forskningsenheter vid andra parlament i syfte att bygga upp informella nätverk på såväl politiker- som tjänstemannanivå. Stödfunktionen har här en viktig uppgift.

För att riksdagen ska kunna ta aktiv del i forskningsfrågor är det angeläget att såväl ledamöter som tjänstemän ges utrymme för att delta i förberedningsområdena angelägna konferenser och seminarier. Vid utskottens planering bör därför intressanta konferenser söka identifieras och om möjligt tid reserveras i utskottsarbetet för deltagande. Klargörande bör lämnas för hur deltagaravgifter och andra kostnader förenade med deltagande kan finansieras. För närvarande synes praxis skifta. Vi anser det vidare viktigt med en stärkt och mer strukturerad samordning mellan utskotten vid konferensplanering när ämnesområdet sträcker sig över flera beredningsområden. För konferensdeltagande som finansieras med riksdagsmedel bör krav finnas på återrapportering.

2.2.8 Forskningsdagar

Nuvarande förhållanden

Riksdagen anordnade år 2004 en forskningsdag där alla utskott och EU-nämnden under en dag anordnade utfrågningar med forskare. En arbetsgrupp under riksdagsdirektörens ledning svarade för samordningen. Forskardagen utföll väl, både ledamöter och utskottskanslier uttryckte stor uppskattning av dagen. Kritiska synpunkter fanns dock på att förlägga alla aktiviteter till en och samma dag. Vidare framhöll utskottskanslierna att det krävdes en hel del arbete med att ordna utfrågningarna, varför fler än en sådan aktivitet per år skulle bli betungande.

Vår bedömning

Vi anser att huvudspåret för riksdagens fördjupade hantering av forskningsfrågor bör vara utskottsinriktat. Det finns dock behov från tid till annan att särskilt anordna en mer övergripande behandling av forskningsfrågor. Det kan särskilt gälla behandling av mer utskottsövergripande frågor eller forskningsfrågor av mer generell karaktär. Som exempel på en tänkbar aktivitet kan

nämnas anordnande av en forskningsdag i samband med behandling av en mer övergripande forskningspolitisk proposition. Vi anser därför att en forskningsdag bör söka anordnas under mandatperioden 2006–2010. Det bör vara en uppgift för den särskilda stödfunktionen att lämna närmare förslag om tidpunkt och inriktning. Samråd bör här sökas med Rifo.

2.2.9 Sällskapet riksdagsmän och forskare (Rifo)

Nuvarande förhållanden

Sällskapet riksdagsmän och forskare (Rifo) bildades 1959. Rifo är ett forum för kontakt och dialog mellan riksdagsledamöter och forskare med uppgift att på ett tidigt stadium identifiera och aktualisera frågor som på grund av den vetenskapliga och tekniska utvecklingen blir betydelsefulla i riksdagens arbete. Verksamheten omfattar bl.a. möten med föredrag av ledande forskare kring aktuella teman och med efterföljande allmän diskussion, seminarier serier kring valda områden och studiebesök vid forskningsinstitutioner eller företag. Rifo är associerad medlem i organisationen European Parliamentary Technology Assessment (EPTA) som beskrivs i avsnitt 2.3.2.

Föreningen hade 283 betalande medlemmar år 2005. Av dem var 56 riksdagsledamöter. Övriga medlemmar är forskare och före detta riksdagsledamöter. Medlemsavgiften är för närvarande 200 kronor. Rifo har en styrelse som består av 12 ordinarie ledamöter med representanter från samtliga riksdagspartier (7) och forskarvärlden (5) samt 10 suppleanter. Ledamöterna väljs för ett år, perioden mars–mars.

Sekretariatsfunktionen finns i dag hos Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) men har tidigare varit knuten till riksdagsförvaltningen. Rifo erhåller för detta ändamål ett bidrag från riksdagen. För år 2006 var bidraget 375 000 kronor, vilket finansierar merparten av verksamheten. Rifos sekreterare är anställd på heltid av IVA och 20 % av arbetstiden används för arbetet med Rifo. För viss ekonomihantering och en del administrativt arbete tar man hjälp av annan personal på IVA. Sekreterarens uppgifter består i att, i samråd med styrelseledamöterna, hitta och ta kontakt med de forskare som kan vara aktuella för de ämnen som styrelsen föreslagit och att sedan sköta administrationen runt de olika aktiviteterna.

Rifos sammankomster sker oftast i riksdagens lokaler och mestadels på kvällstid, detta för att göra det möjligt för så många ledamöter som möjligt att delta. Alla riksdagsledamöter, också de som inte är medlemmar, får inbjudningarna. Med undantag för den årliga mottagningen på IVA med information om forskningsläget inom olika områden uppges att antalet deltagande aktiva riksdagsledamöter är begränsat. Något direkt utbyte med utskotten finns inte. Här kan också nämnas att riksdagens tjänstemän i dag inte per automatik blir inbjudna till de olika aktiviteterna men att de som är intresserade av att delta brukar, efter kontakt med Rifo, få möjlighet till det.

Rifo har de senaste åren i ökad utsträckning samarbetat med andra organisationer när det gäller t.ex. föreläsningar och seminarier. Några exempel på

samarbetande organisationer är Riksbankens Jubileumsfond, Kungliga Vetenskapsakademien och IVA.

Vår bedömning

Vi bedömer att Rifo fyller en funktion som mötesplats för riksdagsledamöter och forskare. Dess verksamhet bidrar därmed till att synliggöra forskningen. Vi bedömer vidare att Rifo kan få en betydelsefull roll när det gäller att öka dels intresset bland ledamöterna för forsknings- och framtidsfrågor, dels forskarnas intresse och förståelse för riksdagen. Detta kräver dock att fler ledamöter deltar i Rifos verksamhet och att en närmare koppling sker till riksdagens beslutsprocess. Rifo kan också fungera som en samlingspunkt för framtidsfrågorna.

Vi anser således det viktigt att kontakten och dialogen mellan Rifo, utskottet och utredningstjänsten ökar. För att öka kontakterna menar vi att också tjänstemännen i riksdagen bör bjudas in att delta i Rifos aktiviteter. Tjänstemännen får då också en möjlighet att etablera direkta kontakter med forskarvärlden.

När det gäller sekretariatsfunktionen föreslår vi att den återförs till riksdagsförvaltningen och att den knyts till den föreslagna stödfunktionen för utskottens forsknings- och framtidsfrågor. Vår bedömning är att sekretariatet för år 2007 kan inrymmas i de två nya tjänster som föreslås till stödfunktionen. En återknytning till riksdagen skulle innebära att Rifos verksamhet på ett tydligare sätt skulle komma att betraktas som en del i riksdagens arbete med forsknings- och framtidsfrågor.

Det finns enligt vår mening många fördelar med att sekretariatet är knutet till stödfunktionen. Då stödfunktionen för forsknings- och framtidsfrågor kommer att ligga nära den uppföljnings- och utvärderingsfunktion som i dag finns på utredningstjänsten kommer kontakten mellan Rifo och utredningstjänsten att bli mer konkret. Stödfunktionen kommer också att bistå utskottet i deras arbete med forsknings- och framtidsfrågor, och på det sättet finns stora möjligheter till samarbete och insyn i varandras arbeten. Samarbete med utskottet och utskottens kanslier kan också bidra till att öka intresset för Rifos aktiviteter genom att man då har möjlighet att på ett tidigt stadium se vilka frågor som är aktuella i utskottens beredning.

Det planerade samarbetet mellan Vetenskapsrådet och Rifo och arbetet med expertsvar för politiker talar också för att Rifos sekretariat integreras i den föreslagna stödfunktionen. På detta sätt finns möjlighet för Rifo att fånga upp aktuella och intressanta frågeställningar som kan bli föremål för ytterligare belysning i form av t.ex. föredrag och seminarier. Det är självklart också viktigt att Rifo har ett stort kontaktnät inom forskarvärlden. Genom ökat samarbete mellan dessa aktörer kan man också undvika att flera parter arbetar med samma frågor utan varandras vetskap. Vi anser att det kan vara bra att redan i början av mandatperioden informera om Rifos verksamhet så att både gamla och nya riksdagsledamöter uppmärksammas på dess arbete.

Rifo saknar i dag resurser för att göra dokumentationer av de olika aktiviteterna. Vi anser att det skulle vara värdefullt om det gjordes. Bra och lättillgängliga sammanfattningar kan också vara ett sätt att skapa intresse för Rifos verksamhet. Hur mycket tid som stödfunktionen kommer att ägna åt arbetet med Rifo är svårt att beräkna men det är rimligt att anta att det med en förhöjd ambitionsnivå kommer att krävas mer tid för detta arbete. Vi återkommer i avsnitt 4 till de ekonomiska och organisatoriska konsekvenserna.

Rifo har i dag ingen egen hemsida men enligt uppgift är en sådan under utveckling. Det är viktigt att informationen om Rifos verksamhet finns lättillgängligt via riksdagens hemsida och riksdagens intranät så att riksdagsledamöter, forskare och tjänstemän lätt kan orientera sig i vilka frågor som Rifo arbetar med, vilken roll det har i riksdagens arbete med forsknings- och framtidsfrågor och hur man kommer i kontakt med sällskapet. I samband med att det byggs upp ett expertsvar för politiker bör det övervägas att lägga all information om forskningsfrågor, däribland Rifo, på ett och samma ställe för att uppnå en hög användarvänlighet.

I dag har Rifo en viss tyngdpunkt på teknisk-naturvetenskaplig forskning. Vi anser det angeläget att verksamheten breddas så att även andra discipliner får större utrymme i verksamheten. Genom det ökade samarbetet med bl.a. utskotten bör de ämnen som väljs kunna få en tydlig förankring i riksdagens övriga arbete. Det samarbete som Rifo har med andra organisationer är viktigt, och det bör utvecklas ytterligare.

Vi är medvetna om att Rifo är en självständig ideell förening med en egen beslutande styrelse och egna stadgar och att detta innebär en balansgång när det gäller hur anknytningen till riksdagen och beslutsprocessen bör utformas. Enligt vår mening är det viktigt att Rifos funktion som ett informellt kontaktorgan mellan forskare och politiker kan bestå. Vår förhoppning är dock att de förslag vi lämnat ovan kan inspirera Rifo i det fortsatta arbetet och att den nya stödfunktionen, sekretariatet och Rifos styrelse tillsammans ser över hur Rifos verksamhet kan utvecklas ytterligare och vilka metoder som kan användas för att öka intresset hos ledamöterna.

2.3 Våra överväganden – framtidsfrågor

2.3.1 Framtidsanalyser och teknikutvärdering

Nuvarande förhållanden

Praktisk tillämpning av framtidsbedömningar har viss tradition i Sverige, bl.a. inom de ekonomiska långtidsutredningarna och när det gäller underlagen för försvarsbesluten. På 1960-talet uppstod ett intresse för systematiska studier av framtiden. Sociala och politiska förändringar, med ökad medvetenhet om bl.a. miljöförstöring och överbefolkning, ledde till att intresset för framtidsstudier växte. I början av 1970-talet etablerades särskilda institut för framtidsstudier i många länder.

År 1971 tillsatte regeringen en utredning med uppdrag att undersöka framtidsstudiernas former. I utredningen Att välja framtid – Ett underlag för diskussion och överväganden om framtidsstudier i Sverige (SOU 1972:59) behandlades ett flertal grundläggande aspekter. Regeringen följde utredningens rekommendationer, och 1973 inrättades Sekretariatet för framtidsstudier, som till en början var underställt Statsrådsberedningen. År 1987 beslutade regeringen att inrätta ett fristående institut för framtidsstudier och den nuvarande självständiga stiftelsen, Institutet för Framtidsstudier, etablerades. Institutet erhåller statliga bidrag (18,6 miljoner kronor per år) och dess styrelse utses av regeringen.

Vid institutet bedrivs framtidsstudier på vetenskaplig grund. Projekten är tvärvetenskapliga och enligt uppgift läggs stor vikt vid utåtriktad kommunikation och samarbete med andra aktörer. Studierna bedrivs i egen regi eller i samarbete med andra i syfte att stimulera till en öppen och bred diskussion om framtida hot och möjligheter i samhällsutvecklingen. Det är institutets uppgift att främja framtidsperspektiv i svensk forskning och att förvalta och utveckla teori och metod inom framtidsstudiernas område.

Institutets nuvarande forskningsprogram, Framtidens samhälle, är det femte i ordningen. Det första programmet var främst inriktat på framtidens arbetsliv, energiförsörjning och naturresurser. Det andra handlade om kommuner och glesbygd, framtidens vårdbehov samt folkrörelser. Det tredje koncentrerades kring K-samhället: kommunikationer, kunskap, konst och kreativitet. Det fjärde, Människan i framtiden, baserades på demografiska studier kring det åldrande samhället. Institutets forskningsperspektiv har alltmer kommit att präglas av samhällsvetenskapliga och historiska perspektiv, snarare än av teknologiska visioner.¹⁰

Institutet för framtidsstudier är ingen myndighet och arbetar inte på uppdrag från regeringen. Detta skiljer institutet från motsvarande institutioner i andra länder, bl.a. Storbritannien och Nederländerna. I dessa länder arbetar instituten på uppdrag från regeringen. I Storbritannien har framtidsinstitutet ett litet kansli som kallar till sig forskare för att ta fram korta underlag som rådgivning till regeringen och premiärministern. I Nederländerna arbetar institutet på uppdrag av regeringen. Det finns ett litet kansli som använder forskare för att ta fram en årlig rapport, vars inriktning bestäms av institutet. Regeringen måste svara på rapporten.¹¹

I Finland bedrivs framtidsstudier vid Åbo universitet. Sedan 15 år tillbaka har framtidsstudier även kommit att ingå i dialogen mellan den finländska riksdagen och regeringen. Regeringen ska en gång per mandatperiod lämna en redogörelse om landets utvecklingsalternativ på lång sikt. Initiativet till detta väcktes av riksdagen och innebär att regeringen sedan 1992 ska lämna åtminstone en redogörelse per mandatperiod. Denna framtidsredogörelse bereds av det särskilda utskott för framtidsfrågor som har inrättats i Finlands

¹⁰ Webbadress: www.framtidsstudier.se.

¹¹ Möte med Joakim Palme, Institutet för framtidsstudier, den 14 juni 2006.

riksdag. Framtidsutskottet bereder till utskottet remitterade riksdagsärenden, ger på begäran utlåtanden till andra riksdagsutskott i frågor som gäller framtiden, behandlar frågor kring framtidsutvecklingen i landet, genomför utredningar som har med framtidsforskning att göra samt är det parlamentariska organet för utvärderingar av den tekniska utvecklingen och dess konsekvenser för samhället.¹²

En metod för att arbeta med framtidsfrågor är s.k. teknikutvärderingar. I parlamentariska sammanhang menas med ”teknikutvärdering” (technology assessment, TA) ofta en bedömning av de samhälleliga konsekvenserna av forskningsresultat och införande av ny teknik. Utgångspunkten är de frågor och behov som framkommer i parlamentet. Det finns, som tidigare nämnts, en europeisk organisation för parlamentariska organ eller organ med anknytning till ett parlament, vilka är verksamma inom teknikutvärderingsområdet, EPTA.

Inom Europarådets parlamentariska församling har frågan om de nationella parlamentens TA-verksamhet behandlats vid olika tillfällen (1987, 1996 och 2004). Europarådet antog år 2004 en resolution¹³ där dess parlamentariska församling uppmanar de nationella parlamenten till följande åtgärder:

- i. to promote parliamentary practices, which would enlarge and extend the evaluation of future perspectives and to develop science and technology assessment procedures;
- ii. to study and base themselves on existing good practice in order to establish science and technology committees, in particular in the parliaments of emerging democracies;
- iii. to co-operate within the EPTA Network;
- iv. to enhance formal and informal interaction between parliamentarians and scientists by setting up associations of members of parliament and scientists.

Ett exempel på hur ett parlament kan arbeta med TA-frågor kan hämtas från Finland. Sedan 1996 har framtidsutskottet organiserat och koordinerat den finländska riksdagens teknikutvärderingar. Utskottet utvärderar och besvarar regeringens framtidsrelaterade rapporter. Riksdagen behandlar utskottsrapporterna i kammaren och antar dem med eventuella korrigeringar, varefter de blir riksdagsbeslut som är bindande för regeringen. Målet för riksdagens teknikutvärderingar har varit att skaffa fram information som berör inverkan av forskningen och den nya tekniken på samhället i den form som lämpar sig för riksdagsledamöterna. I detta ingår att utvärdera teknikens samhälleliga konsekvenser. Som stöd för sitt arbete beställer utskottet utredningar från forskningsinstitutioner. Utskottet har bl.a. grundat ett TA-nätverk som expertforum för teknikutvärdering.

¹² Möte med Kalevi Olin och Ulrica Gabrielsson, framtidsutskottet, den 20 juni 2006.

¹³ Parlamentariska församlingens resolution 1393 från 2004, se webbadressen (<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta04/eres1393.htm>).

Framtidsutskottets senaste teknikutvärderingar gäller den finländska modellen för informationssamhället, det sociala kapitalet, framtiden för hälso- och sjukvården och regional innovationsverksamhet. Ett annat exempel rör geronteknologi¹⁴, där riksdagens utvärderingsprocess inleddes hösten 1998. En ledningsgrupp bestående av sex riksdagsledamöter utnämndes till utvärderingsprojektet. Bakgrunden var att riksdagen hade insett att det snabbt behövdes en framtidspolicy för den åldrande befolkningen. I utvärderingen utarbetades alternativa scenarier och olika underrapporter summerades. Utskottet kom fram till ett antal slutsatser och mål som baserades på utvärderingen. Ett syfte med utvärderingen var att få en gemensam process för riksdagsledamöter och andra relevanta parter som fattar beslut om de tekniska valen.¹⁵

På EU-nivå kan nämnas att Europaparlamentet har en särskild TA-enhet (Scientific and Technological Options Assessment, STOA). Som bakgrund till bildandet av enheten anges följande:

Today many of the issues coming before the European Parliament have a scientific or technological theme. They may be proposals directly relating to research or innovation policy, or measures concerning the many ways in which science and technology impact on society, the economy or the environment.

Uppgiften för STOA är att på uppdrag av utskotten ta fram rapporter som underlag för utskottens arbete. Från STOA betonas att parlamentets position i teknik- och forskningsfrågor slås fast i olika utskottsbetänkanden. Om utskotten som ett underlag för sitt politiska arbete behöver få olika vetenskapliga och oberoende värderingar av olika vetenskapliga och tekniska möjligheter kan STOA ge stöd i detta arbete. Uppdragen läggs ut på extern expertis. Enheten är en del av Europaparlamentet, men dess arbete utförs i samarbete med externa aktörer (forskningsinstitut, universitet, laboratorier, konsulter eller enskilda forskare som upphandlas för olika projekt). Det blir alltmer vanligt att anordna rundabordsdiskussioner, konferenser och workshops med deltagande från olika håll.

Vår bedömning

Framtidsfrågor är inget utpekade sakområde som kan hänföras till ett särskilt utskotts beredningsområde. Mer övergripande framtidsfrågor har därmed inte samma förutsättningar att hanteras i riksdagens beslutsprocess som i Finland med dess framtidsutskott. Riksdagen synes heller inte utgöra någon viktigare arena för behandling av övergripande strategiska framtidsfrågor. Samtidigt gäller dock att en rad framtidsfrågor behandlas inom respektive utskotts beredningsområde. Som exempel på en mer samlad hantering i riksdagen av

¹⁴ Geronteknologi är en kombination av studiet av åldrandet (gerontologi) och forskning i och utveckling av teknik och produkter (teknologi). Se teknikutvärdering 9/2001, FrU.

¹⁵ Framtidsutskottets webbplats:
<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hx6200.scr?{tetunnus}=tuv01&{kieli}=ru>.

framtidsfrågor kan dessutom nämnas de särskilda framtidsdagar som anordnades år 2005.

Vi bedömer att arbetet med framtidsfrågor, bl.a. framtidsanalyser och teknikutvärdering, till stor del är av utskottsövergripande natur. Både studier och analyser av olika framtida scenarier samt bedömningar av samhällsliga konsekvenser och införande av ny teknik är många gånger frågor som är svåra att knyta till explicita ärenden vid utskotten. Vi menar därför att riksdagens framtidsarbete till stor del bör ske på en utskottsövergripande nivå. Enligt vår mening är det angeläget att förutsättningarna förbättras för att behandla mer utskottsövergripande och strategiska framtidsfrågor inom riksdagen. För att stärka riksdagens roll är det viktigt att folkets främsta företrädare ges möjlighet att behandla långsiktiga utskottsövergripande framtidsfrågor genom att dessa förs högre upp på den politiska dagordningen. Det kan i det fortsatta arbetet med framtidsfrågor övervägas om en framtidsskrivelse från regeringen som behandlar de framtidsfrågor som riksdagen önskar få belysta skulle kunna ge framtidsfrågorna en ökad politisk relevans.

Vi menar att initiativen till utskottsövergripande framtidsanalyser och teknikutvärderingar i första hand bör tas i samverkan mellan utskotten. I detta arbete har utskottskanslierna en viktig uppgift att på olika sätt ge stöd till sina ledamöter, bl.a. genom att ta fram underlag. Utskottens förslag, önskemål och idéer överlämnas till den tidigare föreslagna stödfunktionen som ges i uppdrag att bistå ledamöterna i genomförandet och hanteringen av både framtidsanalyser och teknikutvärderingar. På så sätt ges förutsättningar för en samlad hantering av framtidsfrågor i riksdagen. Underlagen bör i första hand tas fram av forskare eller annan extern expertis inom respektive område. Vi föreslår därför att särskilda medel fr.o.m. år 2007 avsätts för att upphandla forskare och annan extern expertis när det gäller att ta fram framtidsrelaterat material (se avsnitt 4.2). Upphandlingen bör skötas av den föreslagna stödfunktionen. Arbetet inom riksdagen med att ta fram utskottsövergripande teknikutvärderingar och framtidsanalyser bör inledas i början av mandatperioden 2006–2010.

Även andra delar av riksdagsförvaltningen har viktiga uppgifter när det gäller stödet till riksdagens mer allmänna, utskottsövergripande arbete med framtidsfrågor. Förutom utskottskanslierna och stödfunktionen har även bl.a. utredningstjänstens olika sektioner, Riksdagsbiblioteket samt informationsenheten olika uppgifter. Vi föreslår att en särskild grupp bildas för samverkan mellan förvaltningens olika delar när det gäller framtidsfrågor. Rifos sekretariat bör ingå i denna grupp. Detta arbete bör inledas under år 2007. Från Rifo har framförts att man kan göra en stor insats vid behandlingen av tvärvetenskapliga frågeställningar genom att erbjuda seminarier och föreläsningar i linje med de framtidsfrågor som anses vara de viktigaste.

Våra förslag vad gäller utskottsövergripande framtidsfrågor innebär dock inte att utskotten ska avstå från att behandla framtidsfrågor och teknikutvärderingar inom sina respektive beredningsområden. Som framgår av genomgången i *bilaga 3* har t.ex. Europaparlamentet valt att knyta framtids- och teknikutvärderingsfrågorna till fackutskottens arbete. En central, politiskt ledd

enhet ger stöd till utskotten i detta arbete. Vi menar att det i högsta grad är naturligt att även den svenska riksdagens olika utskott behandlar framtidsanalyser. Här har utskottskanslierna och den föreslagna stödfunktionen en viktig roll när det gäller att ge respektive utskott stöd. Framtidsfrågorna bör till viss del kunna integreras i arbetet med betänkandehantering, forskningsfrågor, EU-frågor samt uppföljning och utvärdering.

I samband med behandlingen av större mer avgörande riksdagsbeslut kan det därför vara lämpligt att utskottet söker uppmärksamma framtidsfrågor. Det kan exempelvis ske genom särskilda utfrågningar och seminarier eller framtagande av olika scenarier och analyser. Angeläget är därvid att ha en långsiktig plan. För att tydliggöra framtidsfrågorna i utskottsarbetet bedömer vi att en utskottsspecifik strategi kan vara en lämplig metod. I *bilaga 1* skisseras hur en sådan kan utformas för behandling av forsknings- och framtidsfrågor.

2.3.2 Internationellt samarbete och EPTA

Nuvarande förhållanden

European Parliamentary Technology Assessment (EPTA) har följande fyra mål:¹⁶

- The EPTA Partners advise parliaments on the possible social, economic and environmental impact of new sciences and technologies.
- The common aim is to provide impartial and high quality accounts and reports of developments in issues such as bioethics and biotechnology, public health, environment and energy, ICTs, and R&D policy.
- Such work is seen as an aid to the democratic control of scientific and technological innovations, and was pioneered in the 1970s by the Office of Technology Assessment (OTA) of the US Congress.
- EPTA aims to advance the establishment of technology assessment as an integral part of policy consulting in parliamentary decision making processes in Europe, and to strengthen the links between TA units in Europe.

EPTA bildades 1990 och är organiserat som ett nätverk. Det finns ett råd (EPTA Council) som fungerar som styrgrupp bestående av parlamentsledamöter eller representanter för de rådgivande organen. Dessutom har ledningarna för EPTA:s medlemsorganisationer regelbundna möten. EPTA:s ordförandeskap flyttar varje år mellan de olika medlemsländerna. Ordförandeskapet ska bl.a. samordna nätverkets aktiviteter och anordna den årliga konferensen, rådsmötet och ledningsmötet.

Medlemmar i EPTA är europeiska organisationer som utför TA-studier på uppdrag av parlament. Hur parlamentariska TA-studier är organiserade ser olika ut i olika länder. Det finns dessutom ett antal associerade medlemmar

¹⁶ EPTA:s webbplats: <http://www.eptanetwork.org/EPTA/index.php>.

som endast har en informell länk till parlamenten. Dessa är engagerade i EPTA:s olika aktiviteter, men ingår inte i EPTA:s råd.

Hösten 2004 blev Rifo associerad medlem av EPTA, vilket innebär att Rifo medverkar i möten i EPTA:s regi. Rifo är inte formellt fullvärdig medlem i EPTA som t.ex. framtidsutskottet i Finland är. Medlemskap i EPTA kan fås av en organisation som bedriver TA-aktiviteter och som

- verkar i Europa,
- ägnar sig åt teknikutvärderingar eller jämförbara aktiviteter,
- servar parlamentet,
- har en egen budget och ett eget sekretariat,
- har kompetens när det gäller ämnen med vetenskapligt och teknologisk inriktning,
- lämnar en skriftlig medlemsansökan.

Medlemsorganisationer i EPTA är följande organ:

- Scientific and Technological Options Assessment (STOA), Europaparlamentet
- Teknologirådet, Danmark
- Framtidsutskottet, Finlands riksdag
- Vlaams Instituut voor Wetenschappelijk en technologisch apectenonderzoek (viWTA), flamländska parlamentet, Belgien
- Office Parlementaire d'evaluation des choix scientifiques et technologiques (OPECST), Frankrikes nationalförsamling
- Büro für Technikfolgen-Abschätzung beim Deutschen Bundestag (TAB), Tysklands förbundsdag
- Committee on Technology Assessment, Greklands parlament
- Comitato per la Valutazione delle Scelte Scientifiche e Tecnologiche (VAST), Italiens parlament
- Rathenau Institute, Nederländerna
- Teknologirådet, Norge
- Zentrum für Technologiefolgen-Abschätzung, Schweiz
- Parliamentary Office of Science and Technology (POST), Storbritannien
- Comissió Assessora de Ciències i Tecnologia, Katalonien, Spanien.

Som associerade medlemmar i EPTA ingår följande organ:

- Sub-Committee on Science and Ethics, Europarådets parlamentariska församling, Strasbourg
- Institut für Technikfolgenabschätzung (ITA), Österrike
- Rifo, Sveriges riksdag
- Belgian Federal Office for Scientific, Technological and Cultural Affairs (OSTC), Belgien.

Vår bedömning

I syfte att stärka det internationella erfarenhetsutbytet av att arbeta med framtidsfrågor i parlamentsmiljö föreslår vi att initiativ tas till olika former av

kontakter med framtidsutskott och TA-enheter vid andra parlament. Det är viktigt att möjligheterna till internationellt samarbete tas till vara och att både ledamöter och tjänstemän skapar sig kontaktnät. Vi anser därmed att Rifo bör arbeta för att uppnå fullvärdigt medlemskap i EPTA. Från Rifo har till oss framförts att man ser det som väsentligt att Rifo ska kunna uppnå fullvärdigt medlemskap i EPTA. Genom den av oss förordade verksamhetsförändringen med inriktning bl.a. mot teknikutvärderingar (TA) bör också förutsättningarna för fullvärdigt medlemskap kunna uppfyllas. Vi vill också peka på att ett medlemskap i EPTA kan innebära ytterligare arbetsuppgifter för Rifos sekretariat och kostnader för bl.a. resor och seminarier, vilket bör beaktas när det gäller resursdimensioneringen.

2.3.3 Framtidsdagar

Nuvarande förhållanden

År 2005 anordnade riksdagen framtidsdagar under tre dagar i mars där utskottsseminarier med forskare anordnades. Dessa dagar genomfördes i samarbete med Institutet för framtidsstudier och Riksbankens Jubileumsfond. En arbetsgrupp under riksdagsdirektören svarade för samordningen. Erfarenheterna från framtidsdagarna är i huvudsak positiva. Det gäller exempelvis den behandling som möjliggjordes av strategiska utskottsövergripande frågor.

Vår bedömning

Vi menar att gemensamma, utskottsövergripande aktiviteter även fortsättningsvis kan bidra till att riksdagens engagemang för framtidsfrågor får tydligare fokusering och genomslag. Genom framtidsdagarna får riksdagen och dess ledamöter även en möjlighet att gentemot externa intressenter, såsom forskare och medier, visa riksdagens engagemang i utskottsövergripande forsknings- och framtidsfrågor. Målet för riksdagens framtidsdagar bör vara att intresset inom utskotten och bland ledamöterna för framtidsfrågor ökar och synliggörs. Ett annat mål är att forskarnas intresse och förståelse för riksdagen ska öka.

Vi vill särskilt betona vikten av att dagarna ges en utskottsövergripande inriktning och att särskilt framtidsfrågorna fokuseras. Frågor som mer tydligt är inriktade på ett enskilt utskott bör i stället behandlas i utskottets normala arbete med forskningsfrågor.

Vi föreslår därför att riksdagens framtidsdagar fortsättningsvis genomförs en gång per mandatperiod. Aktiviteterna ges en utskottsövergripande inriktning med fokus på framtidsfrågor. Den föreslagna stödfunktionen ges i uppdrag att under riksdagsdirektörens ledning vara drivande och initiera arbetet med framtidsdagarna. Vi föreslår att arbetet leds av en projektgrupp under riksdagsdirektörens ledning med deltagare från bl.a. utskottskanslierna, stödfunktionen, Riksdagsbiblioteket och utredningstjänsten. Utgångspunkten bör vara att framtidsdagar anordnas under år 2007.

3 Uppföljning och utvärdering

3.1 Mål och riktlinjer

Riksdagsbesluten

Riksdagen beslutade i juni 2001 att godkänna riktlinjerna för riksdagens arbete med uppföljning och utvärdering (förslag 2000/01:RS1, bet. 2000/01:KU23). Vidare beslutade riksdagen om en ändring i riksdagsordningen, vilken innebär att i utskottens beredning av ärenden ska ingå uppgiften att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut inom de ämnesområden som anges för varje utskott. I juni 2006 beslutade riksdagen om nya riktlinjer för riksdagens arbete med uppföljning och utvärdering. Av riktlinjerna framgår att uppföljning och utvärdering inom riksdagen bör ha en framåtblickande inriktning och användas till att ge underlag för väl underbyggda ställningstaganden i utskottens beredningsarbete. Uppföljning och utvärdering bör användas som ett instrument för att bedöma vilka eventuella justeringar i budget eller lagstiftning som kan behövas. Av riktlinjerna framgår vidare att det fortsatta arbetet med uppföljning och utvärdering bör vara en naturlig del i det löpande utskottsarbetet.

Vårt förslag till mål och insatser

Utifrån de riktlinjer som riksdagen vid två tillfällen har beslutat om föreslår vi följande mål för riksdagsförvaltningens stöd till utskottens uppföljning och utvärdering:

Målet för riksdagsförvaltningens stöd till riksdagens ledamöter och utskott är att riksdagens arbete och beslut ska grundas på bästa möjliga kunskapsunderlag. Som ett led i beredningen av propositioner, skrivelser och motioner ska därför ledamöter och utskott ges tillgång till kunskap om resultatet av redan fattade riksdagsbeslut.

För att konkretisera detta övergripande mål föreslår vi att följande bör uppnås under mandatperioden 2006–2010:

- Uppföljning och utvärdering ingår som en integrerad del i utskottens verksamhetsplanering i syfte att bl.a. underlätta planeringen av riksdagsförvaltningens resurser. Arbetsformer utvecklas som i ökad utsträckning involverar ledamöterna. Alla utskott och ledamöter får introduktion till uppföljning och utvärdering i början av en ny mandatperiod.
- Förvaltningens stöd möjliggör att alla utskott genomför tematisk uppföljning och utvärdering. Tematiska uppföljningar bör i en långsiktig verksamhetsplan integreras med utskottets övriga ärendeberedning.
- Förvaltningen ger sådant stöd att alla utskott årligen, som en del i beredningen av budgetpropositionen, resultatskrivelser och andra propositioner och skrivelser med mål- och resultatinformation, har möjlighet att följa upp och analysera de resultat som regeringen redovisar i förhållande till av

riksdagen beslutade mål och anslag. Riksdagsförvaltningen stöder utskotten att fortsätta utveckla en dialog med regeringen i syfte att utveckla och utskottsanpassa mål- och resultatinformationen i budgetberedningen.

- Motioner och erfarenheter från JO:s verksamhet används som uppslag till uppföljningsprojekt. Riksdagsbeslut med bl.a. tillkännagivanden följs upp tydligare.
- Riksdagsförvaltningen främjar ett fördjupat utbyte mellan utskottens ledamöter och ordföranden samt tjänstemän när det gäller uppföljning och utvärdering.
- Kompetensutvecklingen vidareutvecklas.
- Utbytet med andra länders parlament och andra aktörer utvecklas.
- Tydlig redovisning av utskottens uppföljningsverksamhet.
- Extern och intern information om utskottens uppföljning och utvärdering byggs ut.

3.2 Vad är utskottens uppföljning och utvärdering?

Utskottens arbete med uppföljning och utvärdering handlar i första hand om att få information om resultatet av olika insatser inom både regelstyrning och ekonomisk styrning och att använda denna information som underlag till de beslut om lagstiftning och budget som riksdagen fattar. I riksdagens riktlinjer görs en åtskillnad mellan dels löpande uppföljning och utvärdering, dels tematisk uppföljning och utvärdering.

3.2.1 Löpande uppföljning och utvärdering

Med utskottens löpande uppföljning och utvärdering avses verksamhet som kan sägas pågå årligen eller kontinuerligt som en del i utskottets normala rutiner i samband med utskottets beredning av förslag om t.ex. förändringar i lagstiftningen eller kommande års budget. Ett flertal olika verksamheter kan betecknas som löpande uppföljning och utvärdering, bl.a. följande:

1. *Resultatuppföljning*: En typ av löpande uppföljning och utvärdering är inriktad på att följa upp och analysera resultaten av de statliga insatserna. Denna mål- och resultatanalys sker huvudsakligen inom ramen för den årliga budgetprocessen. Här analyserar utskotten regeringens årliga redovisning av resultaten av den statliga verksamheten i förhållande till av riksdagen beslutade mål och anslag. Exempel på detta från hösten 2005 är bostadsutskottets, miljö- och jordbruksutskottets samt trafikutskottets genomgångar av regeringens resultatredovisning (bet. 2005/06:BoU1, MJU2 och TU1).
2. *Löpande kontroll*: En annan typ av löpande uppföljning är utskottens bevakning av Regeringskansliets handläggning av riksdagsbeslut. Ett exempel är konstitutionsutskottets uppföljning av tillkännagivanden i beredningen av skrivelse 75, där även de andra utskotten anmodas att lämna yttranden (bet. 2005/06:KU34). Ett annat exempel är utrikesutskottets

uppföljning som innebär att utskottskansliet går igenom bl.a. regleringsbrev inom utskottets beredningsområde, årsredovisning för staten, revisionsrapporter och hur regeringen hanterat tillkännagivanden.

3. *Områdesbevakning*: En tredje typ av verksamhet som kan betecknas som löpande uppföljning är att genom områdesbevakning ta fram underlag till utskotten för att kunna följa upp riksdagsbeslut om lagstiftning och budget. Detta kan ske genom studiebesök, utfrågningar, studieresor eller genom att på annat sätt följa utvecklingen inom utskottets beredningsområde. Områdesbevakningen kan även ingå som en del i utskottets bevakning av forskningen. Ett exempel är arbetsmarknadsutskottets AU-Hänt, där utredningar, regeringsbeslut m.m. inom utskottets beredningsområde löpande bevakas. I nyhetsbladet finns korta notiser och länkar till t.ex. aktuella utredningar, statistik och projekt från regering och myndigheter som berör utskottets beredningsområde. AU-Hänt kommer ut ungefär varannan vecka och skickas till alla utskottets ledamöter och andra intressenter, t.ex. partikanslier och anställda på utredningstjänsten.

3.2.2 Tematisk uppföljning och utvärdering

Utskottens tematiska uppföljnings- och utvärderingsinsatser är ofta engångsvisa och innebär insatser som vanligen genomförs i projektform som en del i utskottets kunskapsuppbyggnad inför behandlingen av ett propositions- eller motionsärende. Av riksdagens riktlinjer för uppföljning och utvärdering framgår att dessa insatser ska ses som en integrerad och naturlig del i utskottets ärendeberedning. De bör ha en framåtblickande inriktning och användas till att ge underlag för väl underbyggda ställningstaganden i utskottets beredningsarbete. Exempel på insatser redovisas i avsnitt 3.4.1.

3.3 Våra överväganden – löpande uppföljning och utvärdering

3.3.1 Mål- och resultatanalys

Nuvarande förhållanden

Genom 1988 års kompletteringsproposition inleddes ett omfattande förnyelsearbete kring mål- och resultatstyrning, vilket under flera år var inriktat på myndigheternas redovisningar av resultat till regeringen. Genom riksdagens beslut hösten 1996 om införandet av en lag om statsbudgeten blev det lagreglerat att regeringen ska redovisa mål och uppnådda resultat till riksdagen. Från och med slutet av 1990-talet redovisar regeringen mål- och resultatinformation till riksdagen i budgetpropositionen. Sedan 2001 redovisar och bedömer regeringen den statliga verksamhetens resultat i förhållande till av riksdagen beslutade mål för politikområden. I enlighet med riksdagens tillkännagivande lämnade regeringen sina första resultatskrivelser år 2002.

Ett omfattande utvecklingsarbete har under de senaste åren bedrivits i syfte att ge riksdag och regering bättre underlag för prioriteringsdiskussioner och för att lättare kunna bedöma värdet av insatta resurser i förhållande till politiskt beslutade mål. Inom riksdagen har frågan behandlats av bl.a. Riksdagskommittén och varit föremål för insatser inom olika utskott. Riksdagen har på olika sätt drivit på utvecklingen av mål- och resultatstyrningen, bl.a. genom att utskotten har ställt krav på bättre resultatredovisningar från regeringen.

Av riksdagens riktlinjer för arbetet med uppföljning och utvärdering framgår att riksdagen är en central länk i styrkedjan, både när det gäller ekonomisk styrning och regelstyrning. För att styrningen ska fungera måste riksdagen få information om resultaten. Detta avser bl.a. om resurser har fördelats enligt de politiska prioriteringarna och om avsedda resultat har uppnåtts och om de lagar som riksdagen har beslutat om fått avsedda effekter.

Det har i olika sammanhang konstaterats att förutsättningarna för målstyrning och resultatredovisning skiljer sig åt mellan olika politikområden. Detta innebär att också utskottens krav på utformningen av mål- och resultatstyrningen skiljer sig åt mellan olika politikområden. Mot den bakgrunden har flera utskott betonat att utvecklingen av målen och resultatredovisningarna bör ske i dialog mellan riksdag och regering. Ett centralt dokument i mål- och resultatdialogen mellan riksdagen och regeringen är utskottens budgetbetänkanden, där utskotten har möjlighet att ta ställning till de av regeringen redovisade resultaten i förhållande till av riksdagen beslutade mål och anslagna medel. Ett annat slag av viktiga dokument är regeringens resultatskrivelser.

Följande figur illustrerar de viktigaste dokumenten som ingår i styrningen och återföringen av information till bl.a. riksdagen. Dessutom får riksdagen information från sina egna organ, Riksrevisionen och JO.

Figur 1: Riksdagen och den ekonomiska styrningen

Utskottens behandling av mål- och resultatinformation

Inom riksdagsförvaltningen har vid olika tillfällen kartlagts hur utskotten har behandlat mål- och resultatinformation från regeringen. I den senaste budgetberedningen (hösten 2005) tog flertalet utskott upp frågor som på olika sätt rörde såväl de av riksdagen beslutade målen för politikområdena som andra mål. Hälften av utskotten hade förslag till riksdagsbeslut som rörde målen och ytterligare några utskott behandlade målen i betänkandertexterna. I några fall behandlade utskotten förslag om mål från regeringen. För ett flertal politikområden behandlade utskotten motionsyrkanden kring innehållet i politikområdesmålen, men även för andra mål som finns formulerade för den statliga styrningen. Utskotten tillstyrkte regeringens förslag till ändrade mål och avstyrkte motionsförslagen om ändringar av mål. Flera utskott diskuterade även frågor kring målens utformning i betänkandertexterna, och flera utskott hade förslag till riksdagsbeslut som rör utformningen av mål. Bland utskotten betonades bl.a. vikten av att målen är uppföljningsbara, tydliga och ändamålsenliga (se bl.a. bet. 2005/06:AU1, FiU1, FöU1, KrU1 och MJU2).

I budgetberedningen hösten 2005 gjorde flera utskott i betänkandertexterna bedömningar av det faktiskt uppnådda resultatet av statens insatser inom politikområdet. Några utskott lyfte även fram dessa bedömningar i rutor. Ett antal utskott hade förslag till riksdagsbeslut som rörde utformningen av regeringens resultatredovisning till riksdagen. Dessutom gjorde flera utskott bedömningar av resultatredovisningarna i betänkandertexterna, varav några även lyfte fram detta i rutor. Några utskott jämförde resultatredovisningen med tidigare år och pekade på både genomförda förbättringar och ytterligare förbättringsmöjligheter. Behovet av resultatindikatorer lyftes fram av ett antal utskott, liksom att utvecklingsarbetet bör ske i dialog mellan departement och utskott. Några utskott lyfte även upp frågan om bristande överensstämmelse mellan indelningen i utgiftsområden och politikområden. Som exempel kan nämnas att det framfördes behov av fortsatta ansträngningar för att utveckla indikatorernas koppling till mål, statliga insatser och resultatbedömningen (bet. 2005/06:BoU1), krav på att resultatredovisningen bör återfinnas på det område som finansierar verksamheten i fråga och därmed även hos det utskott som behandlar förslag om verksamhetens ändamål och finansiering (bet. 2005/06:KrU1) samt att det behövs resultatinformation som är både tydlig och rättvisande för att utskottet ska ha möjlighet att följa upp, kontrollera och ompröva verksamheter (bet. 2005/06:TU1).

Fortsatt utvecklingsarbete

Regeringen angav i budgetpropositionen för 2006 att det finns anledning att noga överväga hur intentionerna i budgetlagen om regeringens resultatredovisning och riksdagens behov av återslag på bästa sätt kan tillgodoses. Regeringen meddelade att man hade för avsikt att överväga den fortsatta inriktningen av arbetet med att ta fram en ändamålsenlig form för redovisning av resultatinformation. Regeringen angav i propositionen att den under 2006 har för avsikt att återkomma till riksdagen med en redogörelse för den närmare

inriktningen av förestående utvecklingsinsatser inom området ekonomisk styrning.

Som framgått ovan har riksdagens utskott under senare år pekat på olika problem och utvecklingsområden vad gäller regeringens resultatredovisningar till riksdagen. I budgetbetänkandena hösten 2005 lämnades kommentarer av utskotten kring det fortsatta utvecklingsarbetet. Som exempel kan nämnas att konstitutionsutskottet angav att utskottet utgår från att regeringen i det fortsatta utvecklingsarbetet av mål- och resultatredovisningen beaktar vad utskottet tidigare uttalat om uppföljningsbara mål, strukturer och resultatindikatorer. (bet. 2005/06:KU1). Bland annat bostadsutskottet pekade på betydelsen av en fortlöpande dialog med regeringen i dessa frågor (bet. 2005/06:BoU1). Riksrevisionen har konstaterat att de mål som regeringen formulerar är alltför otydliga och svåra att följa upp. Därtill kommer att otydliga återrapporteringskrav försvårar för regeringen, och i förlängningen även för riksdagen, att bedöma verksamhetens resultat (RiR 2005:13).

I januari 2006 anordnades på inbjudan av riksdagsdirektören ett gemensamt seminarium mellan Regeringskansliet och riksdagsförvaltningen angående redovisning av resultat i budgetpropositionen och resultatskrivelser. Vid seminariet uppmärksammades från riksdagsförvaltningen vikten av dialog och behovet av ett utvecklat utbyte på tjänstemannanivå kring resultatredovisningen. Som viktiga frågor att diskutera vidare kring lyftes hur styrningen kan göras tydligare, hur resultatredovisningen ska kunna ges ökad relevans samt formerna för den fortsatta utvecklingen och hur man kan gå vidare. Från Finansdepartementet lyftes fram problem med otydliga mål, frånvaro av resultatmåttningsindikatorer, bristande koppling mellan resultatredovisning och förslag till anslag, politikområden som skär över utskottens ansvarsområden samt att resultatskrivelser endast används i begränsad omfattning.

Regeringen beslutade den 8 juni 2006 att tillsätta en särskild utredare för att utvärdera styrformen resultatstyrning. I direktiven framför regeringen bl.a. att den svenska förvaltningsmodellen, med en hög grad av delegerat ansvar för myndigheterna, inte ska ändras. Resultatstyrningen ska även i fortsättningen ses som en del av den ekonomiska styrningen och bör även framdeles utgöra ett centralt inslag i den statliga budgetprocessen. Utredaren ska lämna förslag till hur resultatstyrningen bör förändras och utvecklas i syfte att förbättra styrningen av myndigheterna samt ange vilka förutsättningar detta kräver och vilka begränsningar som finns. Utredaren ska därtill bl.a. bedöma vilka konsekvenser lämnade förslag har på regeringens förutsättningar att lämna en resultatredovisning till riksdagen i enlighet med budgetlagens krav. Uppdraget ska redovisas senast den 28 september 2007 (dir. 2006:30).

Dessutom kan nämnas att det inom Ekonomistyrningsverket (ESV) pågår ett egeninitierat utredningsarbete vad gäller den statliga mål- och resultatstyrningen. En del i detta utredningsarbete handlar om mål- och resultatstyrningen i förhållandet mellan riksdag och regering.

Mål- och resultatanalys i samband med övriga regeringsförslag och skrivelser

Riksdagskommittén har tidigare framfört att ökad systematik i resultatinformation bör tillämpas även i andra propositioner än budgetpropositionen. I detta sammanhang har bl.a. betonats att formerna för en fördjupad samverkan i resultatdialogen mellan utskotten och regeringen bör utvecklas ytterligare. Frågan har bl.a. behandlats av finansutskottet i ett flertal betänkanden under senare år. Även andra utskott har i varierande utsträckning i sina betänkanden framfört krav på bättre resultatinformation.

Som ett exempel på att mål- och resultatinformation behandlas även i samband med andra regeringsförslag kan nämnas betänkande 2005/06:TU5 där bl.a. regeringens förslag om ändring av ett transportpolitiskt delmål behandlas. I betänkandet förutsätter utskottet att regeringen återkommer till riksdagen med sin bedömning av hur mål- och resultatuppföljningen kan utvecklas ytterligare. Ett annat exempel är utskottens behandling av resultatskrivelser.

Internationell utblick

Utvecklingen av den statliga styrningen pågår i ett flertal OECD-länder, vilket under mandatperioden har uppmärksammats på olika sätt inom riksdagsförvaltningen. Vid det seminarium som riksdagsdirektören inbjöd till i januari 2006 ingick bl.a. en forskare från OECD som redogjorde för utvecklingen i ett antal länder. Forskaren pekade bl.a. på att insatser fortfarande får större intresse jämfört med de resultat som genomförda insatser genererar. Enligt forskaren bör dock detta ses som en förändringsprocess och behandlas med den uthållighet och det tålamod som krävs. Bland annat lyftes parlamentens roll i utvecklingsarbetet i olika länder fram. OECD följer utvecklingen av mål- och resultatstyrningen i de olika länderna. De senaste årens undersökningar visar att alltfler länder omstrukturerar och förenklar sina budget- och redovisningsdokument för att återge politiska prioriteringar, samband mellan strategiska mål och totala kostnader. Syftet är att förändra fokus i styrningen mot resultat.

I Nederländerna har på senare år den statliga budgetprocessen förändrats mot ökad resultatorientering. Budgetpropositionen var tidigare mycket teknisk och inriktad på den finansiella delen. Antalet anslag var stort och informationen om insatserna var omfattande. Enligt parlamentets budgetutskott var parlamentet inte tillfreds med den typen av information. Från och med budgetpropositionen för 2001 tillämpas nya principer, vilket bl.a. innebär att budgeten är indelad i politikområden, för vilka mål, insatser, resultat och kostnader redovisas. Antalet anslag har minskat från 800 till 140. Regeringens förslag till statsbudget läggs fram i september och behandlas i parlamentet under hösten. I maj varje år ska den nederländska regeringen även lämna en rapport till parlamentet om vad regeringen har uppnått, både i verksamhets- och finansiellt. Den årliga rapporten från regeringen kan sägas ha blivit mer inriktad på resultat i stället för att enbart fokusera på de insatta resurserna. Den finansiella delen granskas av revisionsrätten. Den årliga

rapportens resultatredovisning i verksamhetertermen granskas ännu inte av revisorerna, men revisionsrätten överväger hur den ska kunna göra det framöver.

För det nederländska parlamentets del ställer övergången till mål- och resultatstyrning ökade krav på uppföljning och utvärdering. I samband med övergången till den nya budgetprocessen har svårigheten att hitta relevanta indikatorer för att bedöma resultaten av statens insatser uppmärksammas. Enligt uppgift från tjänstemän vid det nederländska parlamentet fortsätter dock utvecklingsarbetet. Fortfarande handlar debatten i kammaren till stor del om anslagens storlek, även om också effekterna av insatta medel numera har fått ett större utrymme i kammardebatten. I budgetpropositionen måste den nederländska regeringen sedan några år tillbaka ange både vad som har utvärderats och vad som kommer att utvärderas samt när detta ska ha genomförts. Enligt budgetutskottet är inriktningen att varje politikområde ska utvärderas vart femte år.

Även i Storbritannien har det sedan lång tid skett en stegvis övergång till en mål- och resultatorienterad styrning. Under den nuvarande regeringen har utvecklingsarbetet hållit en hög takt och varit inriktat på att visa resultat. Mycket av regeringens styrning av den offentliga förvaltningen sker genom treåriga resultatkontrakt (Public Service Agreements, PSA) som innehåller tydliga mål och resultatindikatorer. Det brittiska parlamentets roll är i hög grad kontrollerande. Underhusets granskande utskott utkräver ansvar av både ministrar och myndighetschefer för förvaltningens insatser och resultat. Godkännandet av statsbudgeten är däremot en ren formalitet för parlamentet.

En övergång från detaljstyrning till mer mål- och resultatstyrning har påbörjats även inom EU-institutionerna. År 2000 införde Europeiska kommissionen mål- och resultatstyrning (Performance Management Budgeting). I kommissionens arbete ska utvärderingar komma in i budgetprocessen, men detta arbete har enligt kommissionens generaldirektorat för budgetfrågor ännu inte kommit så långt. Genom den strategiska planeringen är tanken att utvärderingar ska ge input till styrningen. I EU:s budgetförordning pekas tämligen ingående på principerna om sparsamhet, kostnadseffektivitet och ändamålsenlighet. Dessa principer ska iakttas genom att använda mätbara resultatindikatorer som upprättats för enskilda verksamhetsområden så att de uppnådda resultaten kan bedömas. I förordningen anges att institutionerna bör göra både förhands- och efterhandsutvärdering i enlighet med kommissionens riktlinjer.

Resultatskrivelser

Riksdagen har beslutat att regeringen senast den 14 maj varje år i skrivelser bör lämna resultatredovisningar för alla utgiftsområden till riksdagen (förs. 2000/01:RS1, bet. 2000/01:KU23, rskr. 2000/01:273). Bakgrunden till beslutet är synen att uppföljning och utvärdering bör bli en integrerad del av budgetprocessen och att förutsättningarna för detta skulle förbättras avsevärt om regeringen årligen avlämnar resultatskrivelser för alla utgiftsområden. Resultatinformationen kan utgöra ett viktigt beslutsunderlag i utskottens beredning av förslagen i budgetpropositionen. Av betänkandet framgår att det i första

hand får ankomma på regeringen att avgöra vilka verksamheter som ska redovisas i skrivelserna, även om det är angeläget att utskotten kan utveckla sin kompetens som beställare och mottagare av relevant resultatinformation.

I budgetpropositionen för 2003 behandlade regeringen riksdagens önskemål om att regeringen fr.o.m. år 2003 bör lämna resultatskrivelser för alla utgiftsområden. Regeringen delade riksdagens uppfattning att skrivelserna bör integreras i det ordinarie budgetarbetet för att bl.a. stödja riksdagens ökade fokus på uppföljning och utvärdering. Eftersom resultatskrivelser var ett nytt inslag i budgetprocessen ansågs det väsentligt att de utvecklades i dialog mellan riksdagens utskott och Regeringskansliet. Regeringen gjorde dock bedömningen att det var alltför optimistiskt att ha som ambition att redan år 2003 lämna resultatskrivelser för alla utgiftsområden och förordade i stället ett successivt införande över ett antal år. Som ett svar på detta framhöll finansutskottet (bet. 2002/03:FiU2) att det fick förutsättas att Regeringskansliet följer vad utskotten tar upp i sina budgetbetänkanden om fördjupad resultatredovisning på olika områden samt att man även på annat sätt genom direkta kontakter med respektive utskott kommer överens om när och med vilken inriktning resultatskrivelser ska lämnas. Under senare år har några utskott framfört exempel på områden som skulle kunna bli föremål för en resultatskrivelse.

En genomgång som gjordes på uppdrag av finansutskottet våren 2005 visade att regeringen sedan riksdagsbeslutet om resultatskrivelser hade lämnat skrivelser till riksdagen som kunde karakteriseras som resultatskrivelser inom knappt en tredjedel av politikområdena. Inom några politikområden hade flera skrivelser lämnats. Finansutskottet framhöll bl.a. att det skulle underlätta det fortsatta utvecklingsarbetet för mål- och resultatstyrning om regeringen tydligt angav vilka skrivelser som är att betrakta som resultatskrivelser. Utskottens önskemål om fördjupade resultatredovisningar borde i ökad utsträckning kunna uppfyllas genom framtagande av resultatskrivelser (bet. 2004/05:FiU28).

Vår bedömning

Av riksdagens riktlinjer framgår att utskottens uppföljning och utvärdering ska ses som en integrerad och naturlig del i alla utskotts ärendeberedning. I riktlinjerna pekas särskilt på att det är viktigt att alla utskott granskar den resultatinformation som regeringen lämnar i budgetpropositionen och resultatskrivelser. Vidare framförs vikten av en fortsatt dialog mellan riksdagen och regeringen.

När det gäller utskottens löpande arbete med mål- och resultatanalyser är kansliernas erfarenheter blandade. Sedan slutet av 1990-talet redovisar regeringen mål- och resultatinformation till riksdagen i budgetpropositioner, och det har under senare år bedrivits ett utvecklingsarbete i riksdagen när det gäller utskottens mål- och resultatanalyser. Även inom Regeringskansliet bedrivs utvecklingsarbete med inriktning mot bl.a. en ökad verksamhetsanpassning, men trots detta finns nackdelar som gör sig påmind i utskottsarbetet. Kopplingen mellan mål och resultat av verksamheten i regeringens resul-

tatredovisningar är i många fall svaga, vilket flera utskott har pekat på i sin dialog med regeringen. Det är vidare exempelvis svårt för statsmakterna att formulera tydliga och mätbara mål som kan brytas ned i mer avgränsade mål i en hierarkisk kedja. Det är också mot bl.a. denna bakgrund som regeringen har tillkallat en särskild utredare för att utvärdera och utveckla systemet med resultatstyrningen (dir. 2006:30).

Som framgår av utredarens direktiv syftar arbetet till att vidareutveckla den nuvarande mål- och resultatstyrningen. Enligt vår uppfattning finns det också skäl för utskottskanslierna att vidareutveckla stödet till utskotten när det gäller att utveckla den skriftliga mål- och resultatdialogen mellan utskotten och regeringen i budgetdokumenten. Vi anser att utskottskanslierna bör stödja sina utskott när det gäller att ta fram rutiner för att analysera regeringens resultatinformation som en naturlig del i utskottens budgetberedning. Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen bör vid behov bistå i detta arbete. Detta arbete bör påbörjas under budgetberedningen hösten 2006 i samband med att en ny mandatperiod börjar.

Mot denna bakgrund bör den handbok för utformning av utskottsbetänkanden som är under utveckling innehålla en beskrivning av hur mål- och resultatbehandlingen kan utformas i budgetbetänkandet. Det kapitel i betänkandehandboken som behandlar budgetärenden bör därför utökas med ett avsnitt om utskottens mål- och resultatanalyser och hur utskotten och utskottskanslierna kan behandla dessa frågor under budgetberedningen. I samband med budgetberedningen behandlar utskotten ofta t.ex. propositions- och/eller motionsförslag om förändrade politikområdesmål. Det bör även övervägas hur t.ex. förslagen till riksdagsbeslut vad gäller mål- och resultatfrågor bör utformas. Vi har i en särskild skrivelse lämnat synpunkter under hand på en remissversion av betänkandehandboken (se *bil. 6*).

Vi menar att det finns fördelar med att utvecklingsarbetet kring utskottens mål- och resultatanalyser sker stegvis och att det bör fortsätta under hela mandatperioden. Gruppen vill särskilt betona vikten av att ledamöterna engageras i mål- och resultatanalyserna, t.ex. i form av arbetsgrupper, vilket vi redogör för närmare i avsnitt 3.5.2. Vi vill även betona vikten av att riksdagsförvaltningen ger stöd till utskotten när det gäller att anpassa resultatinformationen till utskottens olika behov och önskemål.

Det är enligt vår bedömning viktigt att förvaltningen bistår utskotten med att analysera resultatinformationen och att ge tydlig återföring till regeringen. Tjänstemännen kan bistå utskotten med att analysera formerna för den resultatredovisning som görs samt lyfta fram vilka resultat som faktiskt redovisas och visa hur dessa förhåller sig till målen. Det är sedan naturligtvis ledamöterna som gör bedömningen av de redovisade resultaten i förhållande till mål och insatta resurser.

Vi föreslår vidare att kanslierna ska stödja utskotten i syfte att utveckla den muntliga dialogen mellan utskotten och ansvariga statsråd som ett komplement till den formella mål- och resultatdialogen i budgetdokumenten. Ansvarigt

statsråd bör inbjudas att föredra resultaten i utskottet i syfte att ge ökad politisk tyngd åt mål- och resultatfrågorna.

Riksdagsförvaltningen bör även verka för ett ökat utbyte mellan utskottens ordförande kring utvecklingen av utskottens mål- och resultatanalyser, se avsnitt 3.5.3. Av vår genomgång framgår att det pågår ett utvecklingsarbete kring mål och resultat i flera länder. I avsnitt 3.5.5 lämnar vi förslag om ökat utbyte med andra länders parlament när det gäller bl.a. mål- och resultatanalyser.

Vi föreslår vidare ett fortsatt utbyte på tjänstemannanivå mellan riksdagsförvaltningen och Regeringskansliet för att diskutera erfarenheter av att stödja utskotten respektive statsråden i mål- och resultatstyrningen. Gruppen menar att detta arbete bör ske både på utskottskanslinivå och samlat för alla utskott, motsvarande det seminarium som riksdagsdirektören anordnade i januari 2006. Under den tid som utredningen om resultatstyrningen pågår bör riksdagsförvaltningen ha kontakter med den särskilde utredaren. Genomförandet av utskottskansliernas möten med departementens tjänstemän bör ske årligen på våren (inför det att departementen börjar arbeta med budgetpropositionens resultatredovisningar). Årligen bör dessutom anordnas ett samlat möte för departement och utskottskanslier. Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen bör ges i uppdrag att ta fram förslag till riksdagsdirektören om inriktningen för sådana möten.

Vi föreslår vidare att det under år 2007 anordnas ett seminarium på tjänstemannanivå mellan riksdagsförvaltningen och Regeringskansliet vad gäller den fortsatta utvecklingen av resultatskrivelserna, bl.a. utifrån de synpunkter som Riksdagskommittén och finansutskottet tidigare har framfört. Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen bör bistå riksdagsdirektören med att arrangera detta seminarium.

Beträffande resultatskrivelser kan erinras om att dessa har tillkommit på riksdagens initiativ, varför det bör vara av särskilt intresse för riksdagen att följa den fortsatta utvecklingen. Av bl.a. finansutskottets genomgång framgår att regeringen inte har lämnat resultatskrivelser i den utsträckning som riksdagen har förutsatt. För att öka resultatskrivelsernas användbarhet och därmed utskottens intresse för skrivelserna bör riksdagsförvaltningen ge stöd till utskotten när det gäller att göra tydliga beställningar till regeringen av vilken fördjupad resultatinformation som är särskilt relevant för utskotten. En sådan beställning bör göras i budgetbetänkandet som underlag till nästa års budgetberedning. Vi menar att det bör vara en uppgift för utskottskanslierna att för utskotten aktualisera frågan om resultatskrivelser i samband med budgetberedningen. På detta sätt knyts utskottens fördjupade resultatanalyser till den löpande mål- och resultatuppföljningen och utskottens budgetbeslut.

Vi föreslår även att utskottskanslierna ger stöd till utskotten när det gäller att ställa tydliga krav på resultatinformation som beslutsunderlag i andra propositioner och skrivelser.

3.3.2 Riksdagens beslut med tillkännagivanden

Nuvarande förhållanden

Till följd av riksdagsbeslut riktas årligen ett antal tillkännagivanden till regeringen. Uppföljningen av dessa beslut sker i samband med KU:s beredning av regeringens skrivelse 75 med redovisning av hur riksdagsskrivelserna har hanterats. Under senare år har ett antal utskott riktat uppmärksamhet på denna skrivelse och lämnat yttranden till KU om regeringens redovisningar av vad som skett med anledning av riksdagens skrivelser. KU har därefter i sitt betänkande i många fall ställt sig bakom utskottets ställningstaganden.

KU har i betänkande 2005/06:KU34 inom ramen för utskottets uppföljnings- och utvärderingsarbete redovisat en genomgång av riksdagens tillkännagivanden. Av uppföljningen framgår att antalet tillkännagivanden har sjunkit under den tid som 1974 års regeringsform har gällt.

Inom flera utskott finns en praxis att rikta s.k. mjuka tillkännagivanden där utskottet förutsätter att vissa frågor hanteras på ett angivet sätt. Även om dessa ställningstaganden inte har någon som helst konstitutionell betydelse ges de i vissa fall en politisk betydelse. Någon formell uppföljning förekommer normalt inte av dessa politiska ställningstaganden.

Vår bedömning

Nuvarande årliga fokusering till att en gång per år följa upp tillkännagivanden via KU bör bestå, men en ökad tonvikt bör läggas på att fackutskotten har ett eget ansvar att löpande följa sina tillkännagivanden. En aktuell förteckning över samtliga tillkännagivanden inom respektive utskottsområde bör finnas på riksdagens webbsida för varje utskott. Uppgifter om beredningsläge i Regeringskansliet bör successivt följas upp. När det gäller s.k. mjuka tillkännagivanden anser vi inte att någon mer formaliserad och gemensam rutin bör läggas fast.

3.4 Våra överväganden – tematisk uppföljning och utvärdering

3.4.1 Utskottens tematiska uppföljningar

Nuvarande förhållanden

Under mandatperioden 2002–2006 har drygt 50 uppföljnings- och utvärderingsprojekt genomförts. Samtliga utskott har redovisat att de har genomfört ett eller flera projekt. Utskottens tematiska projekt har handlat om att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut inom ramen för både regelstyrningen och den ekonomiska styrningen. Som ett exempel på ett utskottsprojekt där en utvärdering av effekterna av ett riksdagsbeslut om ny lagstiftning ingår kan konstitutionsutskottets utvärdering av det minoritetspolitiska beslutet nämnas (bet. 2005/06:KU19). Som ett exempel på ett projekt med tydlig inriktning på

den ekonomiska styrningen kan kulturutskottets uppföljning av pris- och löneomräkningen inom kulturområdet nämnas (bet. 2005/06:KrU27).

I utskottens uppföljnings- och utvärderingsverksamhet har i olika utsträckning EU-aspekter uppmärksammats, bl.a. genom att det gemensamma regelverket i vissa fall har legat till grund för det område som följts upp eller utvärderats. Ett exempel på detta är trafikutskottets utvärdering av genomförandet av sjöfartsskyddet (bet. 2005/06:TU12). Ett flertal projekt har dessutom innehållit internationella jämförelser.

Det finns flera tydliga exempel där uppföljnings- och utvärderingsprojekt använts som underlag för bedömningar och förslag om inriktningen på framtida politikutformning. I tre fall har uppföljnings- och utvärderingsprojekten använts som underlag för riksdagsbeslut om tillkännagivanden till regeringen. Av de drygt femtio projekt som avslutats under mandatperioden har hittills drygt tre fjärdedelar redovisats i ett eller flera utskottsbetänkanden eller i yttranden. Av de avslutade projekt som inte behandlats eller refererats i utskottsbetänkanden redovisas hälften i riksdagens rapportserie *Rapporter från riksdagen (RFR)*. De avslutade uppföljnings- och utvärderingsprojekten har använts för beredning av motioner, propositioner, skrivelser och yttranden till andra utskott.

Vår bedömning

Enligt riksdagsordningen ska uppföljning och utvärdering ingå i utskottens beredning av ärenden. Enligt riksdagens riktlinjer från 2006 bör verksamheten ha en framåtblickande inriktning och användas till att ge underlag för väl underbyggda ställningstaganden i utskottens beredningsarbete. Återkopplingen till utskottens beredning av propositions- och motionsärenden bör enligt riktlinjerna göras tydligare.

Vi har tagit del av uppföljnings- och utvärderingsfunktionens kartläggning av utskottens tematiska uppföljning och utvärdering under mandatperioden 2002–2006. Vi kan konstatera att mycket har hänt sedan riksdagens första beslut om riktlinjer år 2001. Verksamheten har vuxit i omfattning och ett stort antal projekt har genomförts. Uppföljningarna har gett underlag till ett flertal betänkanden och yttranden och fått uppmärksamhet på olika sätt. Under perioden 2002–2006 har alla utskott på olika sätt arbetat med uppföljning och utvärdering. Vi kan konstatera att flera utskott har kommit en god bit på väg i utvecklingsarbetet. Även om fler utskott arbetar på ett integrerat sätt med tematisk uppföljning och utvärdering finns det dock fortfarande utrymme för fortsatt utveckling för att uppnå riktlinjernas målsättning.

I syfte att ge utskotten och dess ledamöter ett ökat stöd i det fortsatta arbetet att göra uppföljnings- och utvärderingsverksamheten till en integrerad del i utskottsarbetet anser vi att riksdagsförvaltningens insatser vad gäller den tematiska uppföljningen bör kunna utvecklas vidare. Det är i första hand en uppgift för utskottskanslierna att bistå sina utskott med underlag. Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen vid utredningstjänsten ska i sin tur ge stöd till utskott och utskottskanslier i detta arbete. En kartläggning av uppföljning-

arnas användning har genomförts och av den framgår bl.a. olika goda exempel och effekter av att utskotten arbetar mer uppföljningsinriktat i ärendeberedningen. Det fortsatta utvecklingsarbetet inom riksdagsförvaltningen bör utgå från de positiva erfarenheter som utskotten har gjort och där de goda exemplen tas till vara.

Av riksdagens riktlinjer framgår att utskottens uppföljning och utvärdering ska vara en integrerad och naturlig del i det löpande utskottsarbetet och i alla utskotts ärendeberedning. Enligt vår bedömning innebär riksdagsbeslutet om riktlinjerna att det kan behöva övervägas om det traditionella arbetssättet inom riksdagsförvaltningen kan behöva finna nya former. Vi menar att det i första hand handlar om att integrera uppföljningsarbetet som en del i det löpande arbetet – inte som en arbetsuppgift vid sidan av det övriga arbetet. Bland annat utrikesutskottet har pekat på behovet av ett integrerat arbetssätt där betänkandeberedning, EU-frågor, uppföljning och utvärdering samt forsknings- och framtidsfrågor vävs samman. Vi föreslår därför att utskottskanslierna bör ge stöd till utskotten i syfte att integrera uppföljnings- och utvärderingsverksamheten med betänkandeberedning, EU-frågor samt forsknings- och framtidsfrågor. På så sätt kan verksamheten få en framåtblickande inriktning och användas till att ge underlag för väl underbyggda ställningstaganden i utskottens beredningsarbete.

Som framgår ovan är det inom EU vanligt att bindande krav på tidssatta utvärderingar skrivs in i förordningar i samband med att t.ex. ett nytt stöd införs. Dessutom innehåller budgetförordningen och kommissionens genomförandebestämmelser mer allmänna krav på utvärderingar av verksamheter, program och åtgärder. Detta är ett system som inte används i Sverige, men vi vill i stället uppmärksamma den möjlighet som utskotten har att i behandlingen av regeringsförslag mer systematiskt framföra krav på att den verksamhet eller åtgärd som föreslås av regeringen ska utvärderas och redovisas till riksdagen efter ett visst antal år. I vissa propositioner finns det redan i dag sådana skrivningar i regeringsförslaget, medan utfästelser om utvärderingar saknas i andra förslag.

Det uppmärksammas i många sammanhang att frågor ofta är komplexa och att olika politikområden berör olika utskotts beredningsområden. Från mandatperioden 2002–2006 finns erfarenhet av ett utskottsgemensamt projekt om narkotikabekämpning (bet. 2005/06:JuSoU1). Gruppen föreslår att utskottskanslierna inför den nya mandatperioden bör ge stöd till utskotten att pröva om det finns behov av fler utskottsövergripande utvärderingsprojekt.

3.4.2 Arbetsformer för utskottens uppföljningsprojekt

Nuvarande förhållanden

Utskottens tematiska uppföljning och utvärdering genomförs ofta i form av projekt. I drygt hälften av de projekt som avslutats under mandatperioden 2002–2006 har ledamöter (hela eller delar av utskottet) antingen svarat för genomförandet eller utgjort referensgrupp till den tjänsteman eller forskare

som utskottet gett i uppdrag att ta fram underlag till uppföljnings- och utvärderingsarbetet. Tre utskott har under den senaste tiden haft en fast uppföljnings- och utvärderingsgrupp. Positiva erfarenheter redovisas av att ledamöterna medverkar i uppföljnings- och utvärderingsarbetet, bl.a. skapas förutsättningar för att utskottsrelevanta frågeställningar ska belysas i arbetet med att ta fram underlag. Erfarenheter har visat att detta ökar förutsättningarna för att resultatet av en uppföljnings- och utvärderingsinsats ska användas i utskottsarbetet.

Underlag till uppföljningarna har tagits fram av tjänstemän vid riksdagsförvaltningen samt forskare och andra experter. Det finns inte några uppgifter om omfattningen av den tid som utskottskanslierna arbetar med uppföljning och utvärdering. Det kan samtidigt konstateras att utskottskanslierna på ett eller annat sätt medverkar i att ta fram underlag i samtliga projekt. Insatserna kan bestå av en rad olika aktiviteter. Av det femtiotal projekt som antingen pågår eller som har avslutats svarar utskottskanslierna – utan medverkan från andra utförare – för framtagandet av underlag till utskotten i ett tjugotal projekt. Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen samt olika sektioner inom utredningstjänsten har bistått utskotten och medverkat i diskussioner om projektupplägg, gett stöd i samband med upphandling av externa utförare samt utfört eget utredningsarbete som underlag till utskotten i ett tjugotal projekt. I ungefär ett tiotal av projekten har extern kompetens använts. Det anses ofta lämpligt att anlita externa utförare när det saknas interna utredningsresurser inom riksdagsförvaltningen eller när utredningsarbetet kan sägas vara för omfattande eller för specialiserat för att kunna genomföras internt inom riksdagsförvaltningen. Användning av t.ex. högt meriterade forskare ger även hög legitimitet åt underlagen. En jämförelse över tid av i hur många uppföljnings- och utvärderingsprojekt som utskotten upphandlat externa utförare visar att antalet upphandlade utförare minskat mellan åren 2003 och 2006. Under samma period har riksdagsförvaltningens interna resurser för bl.a. uppföljning och utvärdering förstärkts stegvis. Av kartläggningen framgår att flera har pekat på fördelar med att ta fram underlagen internt inom riksdagsförvaltningen, bl.a. att det går snabbt att komma i gång och att kunskapen stannar kvar inom riksdagen. Interna projekt underlättar även kontakterna med utskottsledamöterna. Det kan i sammanhanget nämnas att de särskilda medlen för utskottens uppföljning och utvärdering har använts i begränsad utsträckning. Detta berörs närmare i avsnittet om ekonomiska konsekvenser (avsnitt 4.2).

Konstitutionsutskottets uppföljning av riksdagens beslut 1999 om nationella minoriteter och minoritetsspråk (bet. 2005/06:KU19) är ett exempel på ett tematiskt projekt där ledamöternas värdering av verksamhetens resultat redovisades i ett betänkande på grundval av den resultatinformation som samlades in. I ett första steg genomförde utskottet en förstudie med hjälp av tjänstemän inom riksdagsförvaltningen. Därefter genomfördes en huvudstudie med hjälp av forskare och tjänstemän inom förvaltningen, bl.a. om vilka resultat som uppnått inom minoritetspolitik. Till projektet knöts en referensgrupp be-

stående av ledamöter från alla partier. Huvudstudiens resultat publicerades i en rapport i RFR-serien och därefter anordnades två seminarier med bl.a. forskare och företrädare för de nationella minoriteterna. Utskottet tog sedan ställning i ett betänkande där ett stort antal motionsyrkanden rörande de nationella minoriteterna behandlades.

Internationell utblick

I det brittiska parlamentet finns, vid sidan av de lagstiftande utskotten, särskilda granskande utskott för varje departementsområde. Utskottens uppgifter innefattar bl.a. att kontrollera utgifter, styrning och förvaltning. De granskande utskotten producerar årligen mellan två och tio rapporter. Alla uppföljnings- och utvärderingsinsatser resulterar dock inte i en rapport. Förutom att granska enskilda frågor granskar utskotten årliga rapporter från departementen. Ett utskott har till uppgift att bl.a. ta ställning till generella frågor som rör utskottens uppföljning och utvärdering. Underhuset har bedrivit ett moderniseringsarbete som bl.a. har gått ut på att etablera gemensamma mål och huvuduppgifter för arbetet i de granskande utskotten. En årsrapport ges ut där både resultaten av utskottens uppföljning och utvärdering beskrivs och hur det övergripande utvecklingsarbetet förtlöper. Till stöd för utskottens uppföljning och utvärdering finns förutom utskottskanslierna även en s.k. granskningsenhet som bildades 2002. Bildandet av enheten var ett steg i det reformarbete som beslutats för att systematisera utskottens arbete med uppföljning och utvärdering.

Även det nederländska parlamentet arbetar med undersökningar, uppföljning och utvärdering på olika sätt, både genom att tillfälliga utskott med egna utskottskanslier bildas för att genomföra stora undersökningsprojekt och genom att projekt som initieras av ledamöter eller utskott utförs med hjälp av parlamentets egen undersökningsfunktion och eventuella konsulter. Det finns en stor bredd vad gäller innehållet i och storleken på projekten. När det gäller projektens genomförande så kan det sägas att initieringsfasen betonas. Bland annat är det kammaren som fattar beslut om ett projekt ska genomföras. I projekten betonas ofta kontrollaspekten. En mer löpande del i den utredande verksamheten, som har rönt uppskattning bland ledamöterna, är den s.k. verifiering av utredningar från ministerierna som parlamentets undersökningsfunktion genomför (se *bil. 3*).

Vid Europaparlamentet finns 20 ständiga utskott som handhar ärendebehandlingen. Parlamentet lägger allt större fokus på uppföljning av både budget och lagstiftning. Utskotten arbetar på olika sätt med att följa upp och utvärdera. Parlamentets uppföljning och utvärdering handlar till stor del om tillsyn, men har alltmer också börjat handla om att belysa parlamentsbeslutens effekter. En del av arbetet är knutet till utvecklingsarbetet kring förbättringen av lagstiftningen. Europeiska rådet, kommissionen, rådet och Europaparlamentet har under de senaste åren vidtagit åtgärder i syfte att förbättra reglerna inom EU. Europeiska rådet riktade vid ett möte i Sevilla i juni 2002 en uppmaning till kommissionen, parlamentet och rådet att avtala med varandra om arbetet med regelförbättring. Ett interinstitutionellt avtal för bättre lagstiftning in-

gicks i juni 2003 och ratificerades samma år. Det innehåller bestämmelser om bl.a. samråd och konsekvensanalyser samt ett utkast till det som kallas för ett snabbspår för förenklad lagstiftning. Som en följd av det interinstitutionella avtalet har en för rådet, Europaparlamentet och kommissionen gemensam ansats för konsekvensanalyser antagits under hösten 2005.

Som ett led i parlamentets arbete med att förbättra lagstiftningen arbetar parlamentets legislativa samordning för att föra in en bredare syn på lagstiftningsprocessen i utskottens rutiner: Slutet på lagstiftningsprocessen är inte publiceringen av den färdiga lagstiftningen, utan transponeringen till nationell lagstiftning och därefter utvärderingen av lagens effekter. Början på lagstiftningsprocessen är att utgå från hur den nuvarande lagstiftningen har fungerat.

Europaparlamentet följer bl.a. upp kommissionen och hur lagstiftningen transponeras och implementeras i medlemsländerna. Som stöd har utskotten egna kanslier. Dessutom finns sedan en tid tillbaka tre utredningsenheter som bistår utskotten och deras ledamöter med analyser och fördjupad granskning av olika ämnesområden och frågor kring de lagstiftningsförslag som utskotten ansvarar för. I det arbetet uppstår automatiskt en granskning av hur lagstiftning har fungerat i form av uppföljningar.

När det gäller uppföljnings- och utvärderingsverksamheten inom EU bör även nämnas att det har skett en väsentlig utveckling av kommissionens uppföljnings- och utvärderingsverksamhet under de senaste åren. Inom kommissionen genomförs sedan 30 år utvärderingar inom ett antal politikområden, framförallt biståndet, forskningen och den regionala utvecklingspolitiken. I mitten på 1990-talet beslöts att utvärdering ska ske inom alla politikområden där det förekommer finansiering med medel från EU-budgeten. Som en del i reformeringen av kommissionen utökades år 2000 detta till att omfatta alla politikområden och även lagstiftning. Enligt uppgift från DG Budget utvärderas nu alla EU-program, men ännu inte resultaten av alla insatser som görs inom olika politikområden. Kommissionen uppges dock vara på väg mot detta. Kommissionens utvärderingsverksamhet har olika inriktning. Den kan dels avse effekter, dels vara kontrollinriktad, dels avse den interna administrationen inom kommissionen. Utvärderingsverksamheten kan till stor del sägas vara institutionaliserad, dvs. den regleras genom lagar, cirkulär och budgetförordningen m.m. Varje generaldirektorat genomför utvärderingar och DG Budget samordnar samt medverkar i olika nätverk. De flesta generaldirektorat har en utvärderingsenhet. Mellan 2 och 15 personer arbetar med utvärdering på de olika generaldirektoraten. Varje generaldirektorat ska ta fram en utvärderingsplan. Utvärderingarna ska ha en tydlig koppling till beslutsfattandet.

Vår bedömning

Vi menar att det är viktigt att på ett tydligare sätt ytterligare involvera utskottets ledamöter i uppföljnings- och utvärderingsarbetet. Den tidigare refererade kartläggningen visar att i drygt hälften av utskottsprojekten under mandatperioden har ledamöterna i utskottet ansvarat för uppföljningarnas genomförande med bistånd från tjänstemän inom riksdagsförvaltningen eller ingått i

referensgrupper till utföraren. Erfarenheterna av att ledamöter medverkar i utredningsarbetet är enligt kartläggningen positiva. Vi vill därför betona att mycket talar för att riksdagsförvaltningen bör arbeta för att närmare engagera ledamöterna i det tematiska uppföljnings- och utvärderingsarbetet, t.ex. inom ramen för en arbetsgrupp i utskottet. Detta gör att ledamöterna känner att det är utskottets egen uppföljningsverksamhet som de själva kan vara med och utforma och påverka. Ledamöterna kan påverka inriktningen av kunskapsinsamlingen och få fördjupade kunskaper i den fråga som undersöks. Detta arbetssätt liknar det sätt på vilket en parlamentarisk kommitté arbetar. Tjänstemän, ibland med stöd av extern kompetens, tar fram underlag till ledamöterna som efter diskussioner, kompletteringar och korrigeringar ställer sig bakom texterna. Därefter behandlas uppföljningsrapporten av utskottet i sin helhet. Utskottets värdering av resultaten och slutsatserna utifrån detta redovisas i ett utskottsbetänkande. Enligt kartläggningen ökar detta förutsättningarna för att resultatet av en uppföljningsinsats faktiskt används i utskottsarbetet.

Ett annat sätt att tydligare engagera utskottets ledamöter i uppföljnings- och utvärderingsarbetet kan vara att ledamöter ingår i en referensgrupp till den som bistår utskottet med att ta fram underlag på utskottets uppdrag. Detta innebär att ledamöterna får möjlighet att hålla sig informerade om hur arbetet med att ta fram underlagen fortskrider. Det innebär även att den tjänsteman eller forskare som tar fram underlagen till utskottet kan stämma av olika frågor direkt med ledamöterna.

För att öka intresset för uppföljningarna hos ledamöterna bör de frågor som följs upp ha aktualitet. En fråga som gruppen vill uppmärksamma, och som även betonas i andra parlament, är planeringen av uppföljningarna och hur de kommer in i ärendeberedningen. Tidsaspekten i utskottens uppföljning och utvärdering är ofta avgörande för att utskotten ska kunna använda uppföljningsresultaten i beredningsprocessen. När det gäller valet av uppföljnings- och utvärderingsprojekt vill gruppen peka på att det är viktigt att riksdagsförvaltningen i sitt stöd till utskotten även framhåller vikten av att det är tydligt vilket riksdagsbeslut som ska följas upp eller utvärderas.

Vi vill även peka på de goda erfarenheter som finns av att utskotten med förvaltningens stöd anordnar seminarier eller utfrågningar i anslutning till uppföljningsarbetet. Dessa aktiviteter kan antingen vara interna eller öppna för allmänheten. Utfrågningar kan både fungera som ett sätt för ledamöterna att samla in underlag till uppföljningen och som en form av remissbehandling av en redan färdig uppföljningsrapport från utskottet. Genom offentliga seminarier kan även utskottens uppföljningar få uppmärksamhet utanför riksdagen.

Enligt riksdagsordningen ska uppföljning och utvärdering ingå i utskottens beredning av ärenden. Utskottskanslierna har en central roll när det gäller att föra upp frågan om uppföljning och utvärdering på utskottets dagordning, på samma sätt som kansliet i andra sammanhang tar ansvar för att utskottet förses med relevanta beslutsunderlag. Vi föreslår att det tydliggörs att det är en uppgift för utskottskansliet att söka föra upp frågan om utskottets uppföljning och utvärdering på utskottets dagordning. Det är vidare en uppgift för ut-

skottskansliet att på egen hand eller med stöd från uppföljnings- och utvärderingsfunktionen ta fram erforderliga underlag inför utskottsbehandling. Underlagen omfattar bl.a. en beskrivning av det riksdagsbeslut som ska följas upp, vad som redan har gjorts och vad som pågår inom området, hur uppföljningens resultat kan komma in i ärendehantering etc. Utskottskansliet har även en nyckelroll när det gäller att bistå utskottet i genomförandet och avslutningen av uppföljnings- och utvärderingsinsatserna. Det är en uppgift för uppföljnings- och utvärderingsfunktionen att ge stöd till utskottet och utskottskansliet i de olika delarna av detta arbete. Funktionens stöd kan omfatta olika insatser, bl.a. stöd i metodfrågor och upphandling samt framtagande av underlag.

Vi föreslår vidare att utskottskanslierna bör ge stöd till utskottet i syfte att integrera löpande och tematisk uppföljning och utvärdering. På så sätt ges förutsättningar för utskottet att på ett mer naturligt sätt föra in uppföljning och utvärdering i både mål- och resultatstyrningen (budgetberedningen) och i lagstiftningsprocessen. Det är viktigt att se båda processerna som en kedja där uppföljning och utvärdering är naturliga länkar, både i början och slutet av processerna (se *bil. 2*). Det är en uppgift för uppföljnings- och utvärderingsfunktionen att ge stöd till utskottet och utskottskansliet i de olika delarna av detta arbete. Detta bör genomföras stegvis under mandatperioden.

Vi har i en promemoria från maj 2006 pekat på vikten av att det finns särskilda medel till utskottets förfogande för att bl.a. kunna upphandla externa utförare som ska ta fram underlag till utskottets uppföljning och utvärdering. Vi återkommer till denna fråga i ett senare avsnitt i denna promemoria. Vi vill i detta sammanhang dock peka på att användningen av de särskilda medlen inte har varit så hög under senare år och att det har funnits en viss försiktighet när det gäller frågan om hur mycket av de särskilda medlen som bör läggas på utskottets uppföljning och utvärdering. Att anlita framstående forskare för att utvärdera t.ex. en lagstiftnings konsekvenser på medborgarnivå eller att upphandla ett undersökningsföretag för att genomföra en enkätundersökning innebär att resurser måste tas i anspråk. Vi vill betona att uppföljnings- och utvärderingsverksamhet av hög kvalitet måste få kosta. Riksdagen har anslagit medel för detta syfte och det är därmed en uppgift för riksdagsförvaltningen att bistå utskottet med att använda anslagna medel på bästa möjliga sätt.

Vi kan konstatera att uppföljnings- och utvärderingsfrågor hittills har behandlats i begränsad utsträckning på en utskottsövergripande nivå. Olika frågor med anknytning till utskottets uppföljning och utvärdering har under den senaste mandatperioden behandlats på ordförandekonferensen, där ordföranden för riksdagens olika utskott möts. Det har både lagts upp så att tjänstemän inom förvaltningen har föredragit olika frågor och att ordförandena har fått diskutera egna erfarenheter av uppföljningsarbetet. På tjänstemannanivå har frågorna behandlats på kanslichefsmöten samt på interna och externa seminarier. Vi menar att arbetet med utskottets uppföljning och utvärdering är en fråga som i hög grad är utskottsövergripande, både vad gäller erfarenheter av genomförda projekt och överväganden i det fortsatta utvecklingsarbetet. Enligt riksdagsbeslutet från 2001 har uppföljnings- och utvärderingsfunktio-

nen i uppgift att bl.a. vara en motor i det utskottsövergripande utvecklingsarbetet. Den fortsatta utvecklingen av verksamheten bygger på ett ömsesidigt lärande där olika utskott och utskottskanslier har fått olika erfarenheter. Vi menar att erfarenhetsutbytet bör öka, både på ledamotsnivå och på tjänstemannanivå. Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen bör fortsatt vara pådrivande i detta arbete.

3.4.3 Uppslag för tematiska uppföljningar

Nuvarande förhållanden

Under allmänna motionstiden väcks årligen ett stort antal motioner. Motionerna uppmärksammar inte sällan påstådda missförhållanden och lämnar förslag på tänkbara insatser. Under beredningsarbetet i utskotten ägnas i många fall dessa motioner ett omsorgsfullt arbete där vissa inslag har karaktär av uppföljnings- och utvärderingsarbete. Det händer också att vissa motioner trots sedvanlig avstyrkan i utskottsbetänkanden förenas med ”mjuka” tillkännagivanden om att visst uppföljningsarbete förutsätts göras av regeringen, aktuella kommittéer etc. Exempel finns också på att motioner har inspirerat utskott att själva genomföra egna uppföljningsprojekt.

Riksdagens ombudsmän (JO) handlägger årligen ett stort antal ärenden som berör i det närmaste samtliga utskottsområden. I samband med JO-behandlingen görs i flera fall omfattande insatser för att klarlägga olika sakförhållanden. I årsredovisningen finns också en rik provkarta av olika upplevda missförhållanden i samhället samtidigt som kommentarer förmedlas över JO:s syn på bl.a. ärendehantering.

Riksrevisionens styrelse lämnar årligen ett antal revisionsrapporter. Uppfattningar har framförts om att riksdagen inte ägnar tillbörlig uppmärksamhet åt dessa framställningar. Samtidigt finns uppfattningen att Riksrevisionens styrelse alltför ofta riktar sina framställningar till riksdagen. Vidare anförs att riksdagens behandling bör anstå till dess regeringen har redovisat sina ställningstaganden i den årliga budgetpropositionen till revisionens framställning.

Vår bedömning

Motionsinstitutet bör användas som en källa för att klarlägga frågor där folkets valda ledamöter ser behov av uppföljningsinsatser. En utmaning är dock att ur den stora mängden förslag utkristallisera väsentliga uppföljningsfrågor som bör ges fördjupad behandling. Genom förenklad motionshantering kan eventuellt ökat utrymme skapas för fördjupad behandling av motionsledes väckta frågor som utskottet bedömer vara väsentliga.

I samband med utskottens val av uppföljningsprojekt bör ökad uppmärksamhet riktas mot JO:s årliga redovisning. Diskuteras kan att vid tillfälle inbjuda företrädare för JO till ett fackutskott för att allmänt redogöra för iakttagelser inom beredningsområdet. Vi vill även peka på att revisionsrapporter från Riksrevisionen kan utgöra en inspirationskälla i samband med utskottens val av uppföljningsprojekt.

3.5 Våra överväganden – gemensamma frågor

3.5.1 Uppföljning som ett led i ordinarie utskottsarbete

Nuvarande förhållanden

Enligt riksdagsordningen ska uppföljning och utvärdering ingå i utskottens beredning av ärenden. Flera utskott arbetar med långsiktig och tematisk verksamhetsplanering där utskottets uppföljning och utvärdering ingår. Som exempel kan nämnas att bostadsutskottet under år 2003 fattade beslut om vissa utgångspunkter för utskottets arbete med uppföljning och utvärdering under mandatperioden. Utskottet inrättade även en grupp bestående av presidiet och ytterligare en ledamot för beredning av dessa frågor. Gruppen har sammanträtt några gånger per termin. Inför varje sammanträde har kansliet uppdaterat en promemoria där avslutade, pågående och föreslagna nya projekt redovisas. I en bilaga till promemorian förtecknas nya projektidéer på basis av uppföljnings- och utvärderingsgruppens diskussioner, förslag från enskilda ledamöter och på eget initiativ. Beslut om att genomföra ett projekt har fattats av utskottet efter förslag från uppföljnings- och utvärderingsgruppen. Under pågående projekt informeras gruppen av kansliet om hur utredningsarbetet utvecklas. Gruppen har därmed haft möjlighet att via kansliet påverka inriktning och genomförande.

Även inom socialförsäkringsutskottet bedrivs en utvecklad planering där tänkbara uppföljnings- och utvärderingsinsatser behandlas en gång per år. Kansliet bearbetar förslagen och utskottet fattar beslut om en systematisk strukturerad plan för uppföljnings- och utvärderingsverksamheten. Planen redovisas därefter på riksdagens webbplats.

I sammanhanget kan även nämnas att konstitutionsutskottets kansli har utarbetat en promemoria med ett antal projektförslag. Utskottet fattade därefter beslut om att genomföra fyra av projekten under mandatperioden. Kansliet har ansvarat för genomförandet och utskottets motionshantering har samordnats med uppföljnings- och utvärderingsarbetet.

Vår bedömning

Uppföljning och utvärdering ska vara en naturlig del i det löpande utskottsarbetet. Av riksdagens riktlinjer framgår att utskottens uppföljning och utvärdering bör användas till att ge underlag för väl underbyggda ställningstaganden i utskottens beredningsarbete. Återkopplingen till utskottens beredning av propositions- och motionsärenden bör enligt riktlinjerna göras tydligare. Ett sätt att uppnå detta är att uppföljnings- och utvärderingsfrågor ingår som en integrerad del i utskottens verksamhetsplanering.

Vi konstaterar att ett antal utskott arbetar med långsiktig verksamhetsplanering, men att merparten utskott ännu inte har en mer utvecklad planering för löpande och tematiska uppföljnings- och utvärderingsinsatser. Detta är i och för sig förståeligt. Med hänsyn till snabbt föränderliga politiska vindar låter sig utskottsarbetet ofta svårligen fångas i långsiktiga planer. Erfaren-

heterna visar också att det i praktiken ofta är svårt att planera uppföljningsprojekt för en hel mandatperiod, i likhet med vad som gäller för övrig planering inom utskotten. Det kan ibland uppstå oförutsedda behov av en uppföljning för att ge underlag till ett betänkande eller ett yttrande.

Trots dessa svårigheter anser vi det angeläget att planeringen av utskottens uppföljnings- och utvärderingsinsatser vidareutvecklas. Målet bör vara att uppföljnings- och utvärderingsfrågor ingår som en integrerad del i verksamhetsplaneringen, både vad gäller den långsiktiga för hela mandatperioden och den kortsiktiga för det aktuella riksmötet. Det kan även gälla särskilda forskningsinsatser. Utskottens verksamhetsplanering bör om möjligt tydliggöra hur uppföljningsarbetet kommer in som en integrerad del i beredningen av motioner och kommande propositioner.

Utskottens verksamhetsplanering kan därmed på sikt också underlätta planeringen av hur riksdagens resurser för uppföljning och utvärdering kan användas på bästa möjliga sätt, både vad gäller det stöd som utskottskanslierna, uppföljnings- och utvärderingsfunktionen samt övriga enheter inom riksdagsförvaltningen kan ge utskotten. Det är enligt vår bedömning särskilt viktigt att uppmärksamma hur de fyra s.k. kombinationstjänsterna, placerade på riksdagens utredningstjänst, i ökad utsträckning kan engageras i utskottens uppföljning och utvärdering. Detta ställer enligt nuvarande organisation särskilda krav på en god samordning mellan utskottskanslierna, utredningstjänsten och PS-gruppen. För att kunna planera behovet av de särskilda medlen för uppföljning och utvärdering menar vi att det vore önskvärt om utskotten utifrån sin verksamhetsplanering söker lämna önskemål om särskilda medel en eller två gånger per år vid bestämda tidpunkter till den instans som beslutar om medlens användning. Vi återkommer till denna fråga i avsnitt 4.3.

3.5.2 Arbetsformer som involverar ledamöterna

Nuvarande förhållanden

Erfarenheterna av utskottens uppföljnings- och utvärderingsverksamhet varierar. Vi kan konstatera att verksamheten har vuxit i omfattning under den senaste mandatperioden och att både tematiska och löpande uppföljningar har gett underlag till ett flertal utskottsbetänkanden. Samtidigt framförs det från olika håll inom förvaltningen att utskottens insatser till stor del är tjänstemannastyrda. Undersökningar har också visat att kanslierna i de flesta utskott har en drivande roll i arbetet med att initiera uppföljningar och utvärderingar. I vissa utskott är dock ledamöterna i högre grad involverade i den initierande fasen.

Från tjänstemän vid flera utskottskanslier omvittnas vidare att det politiska intresset för uppföljningsinsatser är begränsat. Frågetecken har också riktats om ett politiskt forum som ett utskott utgör en lämplig arena för uppföljning och utvärdering. Samtidigt har det i olika undersökningar framkommit att uppföljning och utvärdering är en av de aktiviteter som ledamöterna i framtiden vill ägna mer tid åt. En kartläggning från utredningstjänsten visar att i

drygt hälften av de projekt som genomförts under mandatperioden har ledamöter med bistånd från tjänstemän inom riksdagsförvaltningen svarat för genomförandet av uppföljningsarbetet eller utgjort referensgrupp till den som fått i uppdrag att bistå utskottet med underlag för uppföljningen. I kartläggningen redovisas positiva erfarenheter av att ledamöterna medverkar i uppföljnings- och utvärderingsarbetet.

Det har vidare framförts att ledamöternas intresse för resultatanalyser är begränsat eftersom den nuvarande utformningen av mål- och resultatstyrningen är så allmänt formulerad att resultaten av den statliga verksamheten svårigen låter sig följas upp på ett meningsfullt sätt. Detta uppges leda till att intresset från ledamöterna i stället ofta fokuseras mer på att behandla de för stunden aktuella politiska frågorna. Kartläggningar av de senaste årens budgetbetänkanden visar dock att flertalet utskott behandlar mål- och resultatfrågor och att flera utskott i sina betänkanden även gör mer ingående analyser av regeringens resultatredovisningar i budgetpropositionen. Flera utskott har också framfört synpunkter angående regeringens resultatredovisningar (se avsnitt 3.3.1).

Vår bedömning

Enligt vår mening är det angeläget att det parlamentariska engagemanget när det gäller uppföljning och utvärdering stärks. Vi är övertygade om att det finns ett klart politiskt värde av att aktivt bedriva uppföljnings- och utvärderingsinsatser. Vi menar också att det finns olika sätt att öka ledamöternas intresse för uppföljnings- och utvärderingsinsatser.

Ett sätt att öka intresset är att ledamöterna engageras mer direkt i arbetet genom att utskottet inrättar en arbetsgrupp eller en rapportör för uppföljningsarbetet, t.ex. för att gå igenom och analysera regeringens resultatredovisning. Tjänstemän inom riksdagsförvaltningen kan bistå genom att på utskottens uppdrag ta fram underlag. Ett exempel kan hämtas från justitieutskottet, där kansliet tar fram omfattande underlag till ledamöterna och utskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp kring mål och resultat. Ett annat exempel är miljö- och jordbruksutskottet, vars uppföljnings- och utvärderingsgrupp med ledamöter från samtliga partier genomför både mål- och resultatanalyser samt tematiska uppföljningar med stöd från tjänstemännen vid utskottskansliet och uppföljnings- och utvärderingsfunktionen.

Ett annat sätt att öka intresset för mål- och resultatanalyser är att årligen bjuda in det ansvariga statsrådet till utskottet för att föredra de resultat som uppnåtts i förhållande till de mål och anslag som riksdagen beslutat om. Detta skulle ge ökad politisk tyngd åt mål- och resultatfrågorna och därmed bidra till att öka ledamöternas intresse.

Ett tredje sätt att öka utskottens intresse för mål- och resultatinformation är att ytterligare anpassa regeringens resultatredovisningar till varje utskotts behov av mål- och resultatinformation för de olika politikområdena. En parallell till detta är den utveckling av mål- och resultatstyrningen som har skett i förhållandet mellan regeringen och myndigheterna. Regeringen har gått från

att inledningsvis ha haft samma återrapporteringskrav på alla myndigheter till att myndighetsanpassa återrapporteringskraven efter regeringens behov. Styrningen har därmed kunnat anpassas till olika politikområden och myndigheter. Genom att utskottsanpassa mål- och resultatinformationerna bör utskottens mål- och resultatanalyser, enligt vår bedömning, bli ett mer tydligt och aktivt instrument för riksdagen i styrningen. Riksdagsförvaltningen kan bistå utskotten i detta arbete. Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen har under de senaste åren bistått bl.a. bostadsutskottet, konstitutionsutskottet, kulturutskottet och trafikutskottet med att ta fram utskottsspecifika underlag för dialogen med regeringen.

Ett fjärde sätt kan vara att öka utbytet kring erfarenheter av mål- och resultatanalyser på en utskottsövergripande nivå. Vi vill framför allt peka på ordförandekonferensen som ett forum för sådant erfarenhetsutbyte. Vi vill även peka på behovet av ökat utbyte mellan utskottskanslierna i dessa frågor i form av t.ex. interna seminarier. Vi vill även lyfta fram behovet av ökat utbyte med andra aktörer i dessa frågor, inte minst Regeringskansliet, men även med andra länders parlament och olika myndigheter.

När det gäller den tematiska uppföljningen är det minst lika viktigt att engagera ledamöterna mer direkt i arbetet, t.ex. inom ramen för en arbetsgrupp i utskottet. Vi menar att detta gör att ledamöterna känner att det är deras egen uppföljningsverksamhet och att de kan påverka inriktningen av kunskapsinsamlingen och blir mer insatta i den fråga som undersöks. Detta ökar förutsättningarna för att resultatet av en uppföljningsinsats faktiskt används i utskottsarbetet. I avsnitt 3.4 har vi ytterligare utvecklat vår syn på detta.

I samband med varje ny mandatperiod ges omfattande information till alla nya ledamöter om riksdagens arbetsformer och olika praktiska frågor. Inom utskotten lämnas också som en del i introduktionen av nya ledamöter information om berörda politikområden och aktuella politiska frågor. Vi menar att det är viktigt att mål- och resultatanalyser, tematisk uppföljning och utvärdering samt övrig verksamhet inom området uppföljning och utvärdering ingår i den introduktion som ges för ledamöterna. Denna information är av strategisk vikt för verksamhetens fortsatta utveckling. Detta är en uppgift för olika delar av riksdagsförvaltningen, både på utskottsnivå och på mer central nivå. Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen bör bistå utskottskanslierna med att ta fram ett underlag.

3.5.3 Utbyte av erfarenheter och information

Nuvarande förhållanden

Ett visst utbyte av erfarenheter och information mellan utskotten sker på politisk nivå inom ramen för ordförandekonferensen. På tjänstemannanivå sker ett visst utbyte vid kanslichefsmöten och till viss del på t.ex. seminarier för utskottskanslierna.

Vår bedömning

Vi föreslår att riksdagsförvaltningen bör arbeta för mer utbyte mellan olika utskott i uppföljnings- och utvärderingsfrågor. Ett sätt är att riksdagsdirektören verkar för att tematiska uppföljnings- och utvärderingsfrågor behandlas på ordförandekonferensen årligen på våren och den löpande uppföljningen behandlas varje år i början på hösten. Ambitionen bör vara att ytterligare fördjupa erfarenhetsutbytet mellan utskotten. Det bör vara en uppgift för uppföljnings- och utvärderingsfunktionen att ta fram underlag till ordförandekonferensens möten om dessa frågor.

Vi föreslår vidare att formerna för samverkan mellan förvaltningens olika delar utvecklas. Riksdagsförvaltningen bör arbeta för mer utbyte mellan olika utskottskanslier i uppföljnings- och utvärderingsfrågor. Förutom kanslichefsmöten bör förvaltningen arbeta för ökat utbyte mellan utskottskanslier som arbetar mer aktivt med uppföljning och utvärdering, både bland kanslichefer och bland föredragande. Bland annat kan ingå seminarier för erfarenhetsutbyte och fortsatt kompetensutveckling, studiebesök etc. Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen bör ha i uppgift att vara pådrivande i detta arbete. Det bör vidare vara en uppgift för funktionen att ta fram underlag till bl.a. kanslichefsmöten om uppföljnings- och utvärderingsfrågor. Funktionen bör spela en främjande roll när det gäller att anordna seminarier och andra former av erfarenhetsutbyte mellan utskottskanslierna, särskilt mellan föredragandena.

3.5.4 Kompetensutvecklingen för tjänstemännen vidareutvecklas

Nuvarande förhållanden

Inom riksdagen tillhandahålls i flera fall en väl utbyggd kompetensutveckling. Uppföljnings- och utvärderingsfrågor har behandlats i begränsad utsträckning. Det har bl.a. anordnats utbildning vad gäller budgetprocessen, där mål- och resultatanalyser har behandlats.

Vår bedömning

Vi föreslår att årliga kompetensutvecklingsinsatser för utskottskanslierna anordnas inför budgetberedningen. I dessa bör mål- och resultatanalyser ingå som en del. Detta bör genomföras av personalenheten med början år 2007. Vidare bör det göras en inventering av intresset för olika utbildningsinsatser, t.ex. inom ramen för den samverkan som föreslogs i avsnitt 3.5.3.

3.5.5 Ökat utbyte med andra länders parlament och aktörer

Nuvarande förhållanden

Under senare år har det internationella parlamentariska kontaktutbytet förstärkts och då särskilt inom EU. Förutom på ledamotsnivå har kontakter byggts upp på tjänstemannanivå inom bl.a. biblioteks- och informationsområdet samt inom IT-området. Däremot synes det inte finnas något motsvarande

samarbete mellan parlamenten när det gäller utskottens verksamhet och arbetet med uppföljning och utvärdering. Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen har på uppdrag av riksdagsdirektören påbörjat en genomgång av hur andra länders parlament arbetar med uppföljnings- och utvärderingsfrågor och har därvid inlett kontakter med parlamenten i Nederländerna och Storbritannien samt med Europaparlamentet.

Vår bedömning

Vi menar att det är viktigt med ett kontinuerligt utbyte av erfarenheter mellan riksdagsförvaltningen och andra aktörer när det gäller utvecklingen av mål- och resultatstyrningen. Detta gäller inte minst utbyte av erfarenheter som har gjorts i andra länders parlament. Vi föreslår därför att uppföljnings- och utvärderingsfunktionen ges i uppdrag att under mandatperioden inleda och samordna ett mer utvecklat samarbete med t.ex. de brittiska och nederländska parlamenten samt Europaparlamentet. Det är viktigt att utskottskanslierna engageras i detta samarbete. Samarbetet kan inledas genom t.ex. studiebesök och seminarier. Det är viktigt att särskilda medel reserveras för att finansiera dessa aktiviteter. Funktionen bör under mandatperioden även följa utvecklingen inom bl.a. OECD:s arbete med mål- och resultatfrågor samt överväga om samarbetet med myndigheter i Sverige kan vidareutvecklas när det gäller dessa frågor.

Riksdagsförvaltningen bör även verka för mer utbyte av erfarenheter i tematiska uppföljnings- och utvärderingsfrågor mellan olika länders parlament. I detta ingår att bygga upp nätverk. Ett sätt kan vara att anordna seminarier med deltagande från olika länder, t.ex. inom ramen för ECPRD-samarbetet. Ett annat sätt kan vara att anordna studiebesök vid andra länders parlament. Även detta bör vara en uppgift för uppföljnings- och utvärderingsfunktionen. Utbytet bör komma i gång under första hälften av mandatperioden 2006–2010. Det är också viktigt att funktionen fortsätter sin genomgång av vilka parlament som arbetar med uppföljning och utvärdering.

3.5.6 Tydlig redovisning av utskottens uppföljnings- och utvärderingsverksamhet

Nuvarande förhållanden

Sedan ett antal år tillbaka redovisas årligen i utskottens verksamhetsberättelse de insatser som görs inom området uppföljning och utvärdering. Utformningen av redogörelsen skiftar betydligt mellan olika utskottsområden. Det gäller såväl vilka insatser som beskrivs som hur dessa avrapporteras. Viss information har även lämnats i riksdagsförvaltningens årsredovisning.

Vår bedömning

Enligt vår bedömning bör en mer utförlig och enhetligare presentation eftersträvas när det gäller utformningen av avsnittet uppföljning och utvärdering i utskottens verksamhetsberättelse. Goda exempel bör tas fram som närmare klargör hur en lämplig beskrivning kan utformas.

Vi föreslår vidare att ett särskilt avsnitt om utskottens uppföljning och utvärdering läggs in i riksdagsförvaltningens årsredovisning och riksdagens årsbok, där genomförda utskottsprojekt beskrivs. Detta är en uppgift för ekonomienheten. Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen bör följa och stödja arbetet med att ta fram underlag till ekonomienheten.

3.5.7 Förbättrad information på webbplatsen

Nuvarande förhållanden

I takt med att utskottens uppföljnings- och utvärderingsverksamhet har vuxit i omfattning har även det externa intresset för verksamheten ökat. Ett flertal rapporter i serien i Rapporten från riksdagen (RFR) har getts ut, men dessa har varit svåra att få tillgång till för bl.a. departement, myndigheter och intresseorganisationer. Sommaren 2005 skapades en ny struktur för redovisning av utskottens uppföljnings- och utvärderingsarbete på riksdagens externa webbplats. Genom detta har bl.a. utskottens RFR-rapporter blivit mer lättillgängliga. Informationen på webbplatsen har kontinuerligt fyllts på och uppdaterats, men i takt med att informationen ökar i omfattning framträder också vissa otydligheter, vilket har uppmärksammats från både utskottskanslier och externa intressenter. Under det senaste året har visst utvecklingsarbete genomförts i samarbete mellan riksdagsförvaltningens informationsenhet och uppföljnings- och utvärderingsfunktionen.

Information om utskottens uppföljning och utvärdering finns tillgänglig under länken Utskotten & EU-nämnden. Under varje utskott finns länken Uppföljningsarbetet, där det i sin tur finns följande underliggande länkar: Uppföljning och utvärdering; Rapporten från riksdagen; Verksamhetsberättelse. Det finns inget särskilt avsnitt på webbplatsen som mer allmänt beskriver utskottens uppföljnings- och utvärderingsverksamhet. I stället finns följande text under varje utskott när man klickar på Uppföljningsarbetet:

Utskotten ska följa upp de beslut som riksdagen har fattat. Tanken är att det utskott som förberett ett beslut senare ska utvärdera vad som blivit resultatet av beslutet. Under "Uppföljning och utvärdering" kan du läsa mer om den uppföljning och utvärdering som utskottet planerar, arbetar med och har genomfört. Utskotten kan välja att följa upp och utvärdera ett speciellt ämne. Resultaten av en sådan tematisk uppföljning dokumenteras ofta i serien Rapporten från riksdagen (RFR). I utskottets verksamhetsberättelse redovisas också vilken uppföljning och utvärdering utskottet arbetat med.

Under länken Uppföljning och utvärdering finns för närvarande följande text inlagd.

X-utskottet ska enligt riksdagsordningen (4 kap. 18 §) följa upp och utvärdera riksdagsbeslut inom sitt område. Här kan du läsa mer om uppföljning och utvärdering som utskottet planerar, arbetar med och har genomfört. Utskottet redovisar också varje år detta arbete i sin verksamhetsberättelse. Uppföljning dokumenteras dessutom ibland i serien Rapporter från riksdagen (RFR).

Det finns ingen information om uppföljning och utvärdering. [*Alternativt presenteras länkar till rapporter.*]

För närvarande finns endast begränsad information utlagd på webbplatsen om den uppföljnings- och utvärderingsverksamhet som pågår inom utskotten. Den information som finns utlagd under länken Uppföljning och utvärdering är av olika karaktär. I några fall avser informationen rapporter som publicerats på webbplatsen innan en RFR-rapport tryckts och lagts ut på hemsidan (konstitutionsutskottet samt miljö- och jordbruksutskottet). Informationen avser i andra fall planerade och genomförda uppföljnings- och utvärderingsinsatser (socialförsäkringsutskottet och trafikutskottet). De flesta RFR-rapporter från senare år går att nå via webbplatsen, oftast som pdf-filer. Rapporterna redovisas även samlat under länken ”Dokument” på webbplatsen.

Information om de ställningstaganden som utskotten har gjort i förhållande till regeringens mål- och resultatinformation återfinns i olika betänkanden. I något fall finns denna information även tillgänglig separat på riksdagens webbplats. Miljö- och jordbruksutskottet har under rubriken Uppföljning & utvärdering lagt ut resultaten av sin löpande uppföljning av regeringens redovisning av resultat. Dessutom har andra utskott publicerat bl.a. utskrifter från utfrågningar i RFR-rapporter, vilka kan nås via webbplatsen.

I samband med att en uppföljning presenteras i form av t.ex. en RFR-rapport presenterar utskotten ibland pressmeddelanden. Som exempel kan nämnas justitieutskottet som i oktober 2005 gjorde ett pressmeddelande med anledning av en uppföljningsrapport om skillnader mellan av domstol sakprövade skadestånd och av Brottsoffermyndigheten beslutad brottsskadeersättning där det framkom att Brottsoffermyndigheten ofta ger lägre ersättning till brottsoffer än domstolarna. Av pressmeddelandet framgick att kommentarer lämnades av arbetsgruppens ordförande samt av de övriga ledamöterna i gruppen. I pressmeddelandet fanns även en länk till rapporten (2005/06:RFR1). Rapporten fick stor uppmärksamhet i medierna. Det finns för närvarande ingen länk till relevanta pressmeddelanden under rubriken Uppföljning och utvärdering.

Vår bedömning

Vi anser att riksdagens webbplats bildar en god utgångspunkt och ram för att förbättra informationen till allmänhet, myndigheter och andra intressenter om den uppföljnings- och utvärderingsverksamhet som planeras, pågår eller som har avslutats inom utskotten. När det gäller innehållet på webbplatsen bör ambitionsnivån öka betydligt. Med tanke på den vikt som tillmäts uppföljning och utvärdering finns det skäl för att gradera upp innehållet i den information som tillhandahålls på nätet. Varje utskott har ett ansvar för att bidra till en

bättre information om den verksamhet som bedrivs. Vi menar att utskotten i högre grad än i dag bör överväga vilken information som ska publiceras på webbplatsen, initiera publicering och lämna underlag till webbredaktionen. Vi föreslår därför att informationen på webbplatsen och intranätet kring utskottens uppföljning och utvärdering byggs ut, särskilt vad gäller mål- och resultatanalyser samt utskottens tematiska uppföljningsprojekt. Detta är en uppgift för berörda utskott som i detta arbete bör samarbeta med informationsenheten och få stöd från uppföljnings- och utvärderingsfunktionen. Funktionen har även en viktig uppgift att lämna förslag till utvecklingen av gemensamma lösningar. Arbetet bör inledas under hösten 2006.

Vi noterar att det generellt sett saknas information om pågående uppföljning och utvärdering samt avslutade mindre uppföljnings- och utvärderingsinsatser på den externa webbplatsen. Vi menar att denna information bör förbättras. Att avgöra om information om pågående utvärdering ska läggas ut externt på webbplatsen innebär att olika avvägningar måste göras från fall till fall. Utskottskanslierna bör också med jämna mellanrum överväga hur mer heltäckande information om utskottens verksamhet kan läggas ut på webbplatsen. Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen bör kunna bistå i detta arbete.

Informationen på webbplatsen om planerad uppföljning är mycket begränsad. Vi har konstaterat att socialförsäkringsutskottet lägger ut sin långsiktiga verksamhetsplanering för utskottets uppföljnings- och utvärderingsverksamhet på webbplatsen. Detta är enligt vår bedömning ett initiativ som bör ge inspiration även till andra utskott. Vi menar att det är eftersträväsvårt om en tydlig och redaktionellt bearbetad sammanfattning av verksamhetsplaneringen inom området kan läggas ut. Vi vill samtidigt återigen betona att planeringen bör lämna utrymme för oplanerade insatser. Det kan dessutom vara en känslig balansgång när det gäller i vilken fas som information om utskottens uppföljnings- och utvärderingsverksamhet eventuellt ska läggas ut externt på webbplatsen. Som framförts tidigare innebär det att olika avvägningar måste göras i skilda fall.

Generellt saknas också information om den löpande uppföljningen och utvärderingen på webbplatsen. Ett undantag är miljö- och jordbruksutskottet som har lagt ut en promemoria som behandlar utskottets genomgång av regeringens mål- och resultatredovisning för politikområdet Livsmedelspolitik. Enligt vår bedömning borde på webbplatsen göras en mer allmän hänvisning till den löpande uppföljningsverksamheten, bl.a. till de analyser som görs i utskottens budgetbetänkanden. Dessutom borde länkar till vissa centrala betänkanden kunna läggas in.

De texter kring utskottens uppföljning och utvärdering som i dag finns på webbplatsen är i princip lika för samtliga utskott. Med tanke på att texterna finns under varje utskott bör texterna anpassas till utskottens olika beredningsområden. Utskottens kanslier behöver då skicka underlag till informationsenheten (redaktionen) med sådana texter. Från informationsenheten uppges att det inte är något problem med att anpassa texten till utskottets

beredningsområde. Informationsenheten har vidare framfört att icke standardiserade lösningar måste vägas i förhållande till resurser som informationsenheten har till sitt förfogande.

En fråga som vi har uppmärksammat är om inslagen av interaktivitet bör öka. Ett exempel på interaktivitet är finansutskottets uppföljning av penningpolitiken, där det finns möjlighet för besökare på webbplatsen att lämna sina synpunkter på penningpolitiken. Gruppen menar att det i samband med att större tematiska utvärderingsprojekt påbörjas bör övervägas från fall till fall om besökare på webbplatsen ska ges möjlighet att inkomma med synpunkter. Vi menar att det är viktigt att riksdagsförvaltningen kan erbjuda utskotten en sådan teknisk möjlighet. Från informationsenheten pekas på att besökare på webbplatsen redan i dag har möjlighet att via respektive utskotts webbsidor lämna synpunkter och förslag, så även om uppföljningsprojekt.

Vi kan konstatera att de flesta RFR-rapporter från senare år finns utlagda på webbplatsen. Enligt gruppens bedömning finns ett värde i att även äldre rapporter som fortfarande bedöms vara relevanta redovisas på webbplatsen. Dessutom bör samtliga rapporter som ges ut i RFR-serien göras tillgängliga via webbplatsen. Det finns sedan drygt ett år tillbaka en rutin framtagen för hur arbetet med RFR-rapporter kan läggas upp. I dag läggs RFR-rapporten ut på webbplatsen när webbredaktionen får ett meddelande om att detta ska göras. Rutinerna kring publicering, länkningar m.m. bör kunna vidareutvecklas. Det kan övervägas om RFR-rapporter ska läggas ut på webbplatsen med automatik. I informationsenhetens arbete bör ingå att överväga nuvarande rutiner när det gäller dessa frågor.

Uppföljningar och utvärderingar som inte har dokumenterats i form av en RFR-rapport är svåra att nå via webbplatsens sidor för uppföljning och utvärdering. Hänvisningar görs inte till betänkanden där utskottens uppföljningar och utvärderingar refereras och behandlas. Enligt vår bedömning bör även länkar till sådana betänkanden läggas in på dessa sidor.

När det gäller utformningen av de sidor som presenterar RFR-rapporterna gör gruppen bedömningen att dessa skulle kunna vidareutvecklas, bl.a. genom att sammanfattningar och pressmeddelanden redovisas samt att länkar till betänkanden läggs in när rapporten är behandlad i utskottet. Inspiration till det fortsatta utvecklingsarbetet skulle kunna hämtas från hur informationen kring SOU-betänkanden läggs ut på webben. Nedan ges ett exempel på hur detta skulle kunna läggas upp:

X-UTSKOTTETS UPPFÖLJNING AV LAGSTIFTNINGEN KRING XXX*RFR 2006:00*

Utgiven: 9 juni 2006

Typ: Rapporter från riksdagen (RFR)

Avsändare: X-utskottet

Kontaktperson: Xxxx

Ladda ner rapporten:[Uppföljningen av lagstiftningen kring xxx, RFR 2006:00 \(pdf 1023 kB\)](#)**Sammanfattning**

I rapporten redovisas x-utskottets uppföljning av z-lagen som riksdagen beslutade om år 1999. Uppföljningen visar att xxxx

Pressmeddelande[Pressmeddelande från x-utskottet: Uppföljningen av z-lagen \(pdf 500 kB\)](#)**Utskottets beredning**

Rapporten har behandlats av x-utskottet i betänkande 2005/06:XU00.

Artikeln senast uppdaterad 9 juni 2006

Vi vill samtidigt peka på vikten av att informationen kontinuerligt uppdateras och hålls aktuell över tid. Detta är en fråga för i första hand utskottskanslierna. Vi vill i detta sammanhang särskilt peka på att detta är en uppgift som skulle kunna ges till utskottsassistenterna. Vi menar att uppföljnings- och utvärderingsfunktionen bör ha en uppgift när det gäller att stödja utskotten även i dessa frågor, t.ex. genom att med jämna mellanrum gå igenom aktualiteten på informationen på webbplatsen och påminna utskotten om uppdatering av informationen. Funktionen har redan i dag en sådan uppgift vad gäller informationen på intranätet.

Pressmeddelanden är ett sätt för utskotten att skapa uppmärksamhet för sin uppföljnings- och utvärderingsverksamhet. Detta har använts i vissa fall och några rapporter har fått stor uppmärksamhet i medierna. Av de nuvarande rutinerna för framställningen av RFR-rapporter framgår att pressmeddelande bör övervägas. Enligt gruppens bedömning bör pressmeddelanden tas fram när det av utskottet bedöms vara påkallat. Frågan bör alltid tas upp av förvaltningen för ett ställningstagande i utskottet. Från informationsenheten pekas även t.ex. på vikten av att ge dokumenten intresseväckande namn och att sammanfattningar publiceras.

När det gäller utskottens verksamhetsberättelser gör genomförandegruppen bedömningen att utformningen av webbplatsen uppfyller de önskemål som externa besökare på webbplatsen kan ställa. Gruppen har inga förslag till förändringar därvidlag. Samtidigt vill dock gruppen peka på att det kan behövas tydligare riktlinjer för hur verksamhetsberättelser bör utformas (se avsnitt 3.5.6). Informationen kring bl.a. uppföljning och utvärdering i verksamhetsberättelserna är mycket skiftande mellan de olika utskotten.

3.5.8 Information på intranätet (Helgonät)

Nuvarande förhållanden

Vid ordförandekonferensen den 5 februari 2003 väcktes frågan om information angående utskottens uppföljning och utvärdering kan läggas ut på riksdagens intranät. Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen tog på uppdrag av kammarkansliet fram en rutin för att redovisa uppföljnings- och utvärderingsprojekt på intranätet. Under rubriken Utskott på riksdagens intranät (Helgonät) finns en länk till Uppföljning & utvärdering. Där finns bl.a. en förteckning över de uppföljnings- och utvärderingsprojekt som planeras eller som pågår samt projekt som har avslutats under mandatperioden.

Vår bedömning

I föregående avsnitt föreslog vi att informationen om utskottens uppföljning och utvärdering på riksdagens externa webbplats ska byggas ut och förbättras. Mot den bakgrunden kan det diskuteras vilken information som bör förmedlas via intranätet. Vi vill peka på att det är viktigt att undvika dubbelarbete. Enligt vår bedömning bör därför webbplatsen prioriteras i det fortsatta utvecklingsarbetet.

Det bör däremot finnas utrymme för fortsatt utveckling av intern information, bl.a. från stödfunktionen, i samband med att ett nytt, webbaserat intranät kommer att tas fram.

4 Ekonomiska och organisatoriska konsekvenser

4.1 Nuvarande organisation och resurser

4.1.1 Personal

Utskottskanslierna

Varje utskott har ett eget kansli som består av en kanslichef och fem till tio tjänstemän. Det finns svårigheter att beräkna storleken på de resurser som utskottskanslierna i dagsläget använder för uppföljning och utvärdering samt forsknings- och framtidsfrågor. En orsak till detta är att det inte finns några uppgifter som visar omfattningen av den tid som riksdagsförvaltningens tjänstemän använder för detta arbete. En annan orsak är att det inte är entydigt definierade verksamheter och att de utförs mer eller mindre integrerat med andra verksamheter inom kanslierna. Som exempel kan nämnas att det inom ramen för den normala betänkandeproduktionen ofta förekommer inslag av uppföljningskaraktär. Det förekommer även inslag av kunskapsöversikter och att information inhämtas om aktuella forskningsrön. Det förekommer dessutom variationer över tid när det gäller hur stora resurser som kanslierna lägger på t.ex. uppföljning och utvärdering. Förutom utskottskansliernas personalkostnader tillkommer även övriga kostnader som uppstår vid studiebesök, utfrågningar etc.

Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen

Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen inrättades hösten 2002 och placerades vid riksdagens utredningstjänst. Funktionen har getts två uppgifter: dels att vara en stödfunktion till utskotten i arbetet med uppföljning och utvärdering, dels att fungera som en motor i det utskottsövergripande utvecklingsarbetet. Funktionen bestod från början av två tjänster, men har fr.o.m. hösten 2005 utökats till tre tjänster. Dessa tjänster har i sin helhet använts till utskottens uppföljning och utvärdering. Funktionens stöd omfattar följande olika delar:

- Stöd till utskotten att lägga upp, genomföra och avsluta uppföljnings- och utvärderingsprojekt.
- Stöd till utskotten att upphandla forskare och annan extern expertis för att genomföra uppföljnings- och utvärderingsprojekt.
- Genomföra uppföljnings- och utvärderingsprojekt på uppdrag av utskotten.
- Medverka i upplägg, genomförande och avslutande kvalitetssäkring för uppföljnings- och utvärderingsprojekt som utförs av andra utredare inom utredningstjänsten.
- Bistå utskottskanslierna i planering och genomförande av eventuella seminarier o.d. i samband med uppföljningar.
- Ge stöd till utskotten när det gäller behandlingen av mål och resultatinformation i budgetproposition och resultatskrivelser m.m.

- Medverka i det allmänna, utskottsövergripande utvecklingsarbetet inom riksdagen kring uppföljning och utvärdering.
- Ta fram förslag till, lägga upp och anordna utbildningar och seminarier för i första hand utskottskanslierna.

Kombinationstjänster till utskottens förfogande

Under andra halvåret 2003 inrättades tre kombinationstjänster för att genomföra riksdagsbeslutet med anledning av Riksdagskommitténs förslag om att utveckla arbetet kring budgetprocessen, uppföljning och utvärdering samt EU-frågor. I arbetsuppgifterna ingår att i samarbete med utskotten genomföra uppföljnings- och utvärderingsuppdrag inom olika områden, att vid behov vara extra föredragande i utskott, att utföra utredningsarbete vid utredningstjänsten samt att medverka i EU-relaterade arbetsuppgifter. Hösten 2005 ökades detta till fyra tjänster. De fyra tjänsterna har placerats ut på olika sektioner inom utredningstjänsten.

Kombinationstjänsterna har hittills använts i begränsad utsträckning för utskottens uppföljnings- och utvärderingsverksamhet. Av tabellen nedan framgår att kombinationstjänsterna användes i mycket liten utsträckning för uppföljnings- och utvärderingsinsatser under åren 2003–2004. Därefter har deltagandet ökat något, bl.a. användes kombinationstjänsterna för utrikesutskottets uppföljning av det multilaterala biståndet och trafikutskottets uppföljning av sjöfartsskyddet. Huvuddelen av resurserna har dock hittills använts i form av extra föredragande vid utskotten. Det kan dessutom nämnas att det sedan tidigare finns en tjänst som placerats vid utredningstjänsten för utlåning till utskotten.

Övriga utredare vid utredningstjänsten

Förutom funktionens och kombinationstjänsternas insatser har det under mandatperioden även i viss utsträckning förekommit att övriga utredare inom utredningstjänsten medverkat i framtagandet av underlag till utskottens uppföljning och utvärdering. Som exempel kan nämnas bostadsutskottets uppföljning av bostadsanpassningsbidrag och lagutskottets uppföljning av näringslivets självreglering. I t.ex. miljö- och jordbruksutskottets uppföljning av den småskaliga livsmedelsförädlingen bistod utredare med att ta fram delar av underlagen. Det är svårt att uppskatta omfattningen av detta stöd. I tabellen nedan har det uppskattats till högst en halv årsarbetskraft per år.

Tabell 1: Uppskattad resursåtgång vid utredningstjänsten för uppföljning och utvärdering åren 2002–2006 (årsarbetskrafter)

	2002	2003	2004	2005	2006
Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen	0,7	2	2	2,25	2,8
Kombinationstjänsters användning för uppföljning/utvärdering (utfall)	0	0,25	0	1,25	1
(Antal tillgängliga kombinationstjänster, totalt)	–	(1)	(3)	(3,25)	(4)
Övriga utredares användning för uppföljning och utvärdering (utfall)	0	0,5	0,5	0,5	0,5
<i>Summa använda resurser för utskottens uppföljning och utvärdering</i>	<i>0,7</i>	<i>2,75</i>	<i>2,5</i>	<i>4</i>	<i>4,3</i>

Anm. Uppgifterna för övriga utredare är grovt skattade. Uppgifterna för helåret 2006 är en skattning utifrån de uppdrag som utredningstjänsten har fått t.o.m. juni 2006.

Inom utredningstjänsten finns i dag inga särskilda resurser för stöd till utskottens arbete med forskningsfrågor, t.ex. för att genomföra forskningsöversikter och andra bredare studier. Vissa insatser har dock gjorts under senare år, bl.a. en genomgång av forskningsläget vad gäller strålning från mobiltelefoner för miljö- och jordbruksutskottets räkning och en genomgång av EU:s kommittologi på uppdrag av utrikesutskottet.

4.1.2 Särskilda medel

Hösten 2001 anförde riksdagsstyrelsen i budgetpropositionen att den hade ställt sig bakom Riksdagskommitténs förslag om en successiv ökning av utgiftsramen under tre år för att genomföra kommitténs förslag. Därefter fattades beslut om att utgiftsramen om 10 miljoner kronor skulle byggas upp under en femårsperiod. Sedan tidigare fanns 1 miljon kronor avsatt årligen för arbetet med uppföljning och utvärdering samt för att ge vissa möjligheter att anlita extern expertis. En arbetsgrupp under ledning av riksdagsdirektören fick i uppdrag att närmare utforma kommitténs förslag. Den s.k. genomförandegruppen kom med förslag på åtgärder som innebar ett behov av utökade resurser inom följande områden: riksdagsförvaltningens arbete med EU-frågor, uppföljning och utvärdering, makroanalyser av oppositionspartiernas budgetförslag samt revisionsliknande utredningar.

Tabell 2: Avsatta medel i riksdagsförvaltningens budget för utskottens utvärdering, EU-bevakning m.m.

År	Verksamhet/prestation	Belopp (tkr)
2002	Riksdagskommitténs arbete	4 000
	Utskottens utvärdering	1 000
2003	Utskottens utvärdering, EU-bevakning m.m.	5 000
2004	Utskottens utvärdering, EU-bevakning m.m.	8 000
2005	Utskottens utvärdering, EU-bevakning m.m.	11 000
2006	Utskottens utvärdering, EU-bevakning m.m.	11 000

Källa: Kammarkansliet PM 2004-12-07 samt uppgifter från ekonomienheten.

Från de medel som avsätts överförs varje år medel till riksdagsförvaltningens löne-medel för att finansiera löner och sociala avgifter för fasta tjänster: tre tjänster vid uppföljnings- och utvärderingsfunktionen, fyra kombinations-tjänster, en tjänst vid utredningstjänstens budgetkontor, en tjänst vid kammarkansliet för EU-frågor och en tillfällig tjänst på kammarkansliet (ca 8 miljoner kronor). Resterande medel (ca 3 miljoner kronor) kan användas för att upphandla extern expertis m.m. I riksdagsförvaltningens internbudget för 2006 finns resurser budgeterade under PS-gruppen för bl.a. utskottens utvärdering och för revisionsliknande utredningar (se tabell nedan).

Tabell 3: Prestationer och budget inom PS-gruppens verksamhet

<i>Konto</i>	<i>Prestation</i>	<i>Belopp (tkr)</i>
1277	Utskottens utvärdering, EU-bevakning m.m.	3 073
1564	Utvärdering av penningpolitiken	2 500
1391	Revisionsliknande utredningar	1 000

Källa: Internbudget för riksdagsförvaltningen år 2006.

Av tabellen nedan framgår hur medlen har använts för att upphandla uppföljnings- och utvärderingsinsatser från forskare och annan extern expertis.

Tabell 4: Särskilda medel för uppföljning och utvärdering åren 2002–2006 (tkr)

<i>År</i>	<i>Utskott</i>	<i>Projekt</i>	<i>Belopp (tkr)</i>
2002	FiU		368
	AU		86
2003	FöU	Uppföljning av försvarsbesluten	145
	UbU	Uppföljning av Vetenskapsrådet	350
	KU	Uppföljning av valutslag och regeringsbildning	120
	TU	Uppföljning av infrastrukturplaneringen	295
2004	FiU	Riksbanken	130
	TU	Uppföljning av transportforskningen	130
	SfU	Uppföljning av Migrationsverkets resurser	255
	KU	Uppföljning av riksdagens minoritetspolitiska beslut	400
	NU	Uppföljning av FoU-stöd till små företag	310
2005	FiU	Utvärdering av penningpolitiken	2 500
	MJU	Uppföljning av småskalig livsmedelsproduktion	..
	KrU	Uppföljning av pris- och löneomräkning	..
2006	SkU	Uppföljning av skogsbeskattning	250
	SkU	Uppföljning av kvittningsrätten	..
	TU	Uppföljning av övergivna fordon	..
	UU	Uppföljning av EU-biståndet	..

Anm.: För vissa projekt har inte kunnat utrönas hur stora kostnader för resor etc. i samband med framtagande av underlag som har belastat eller kommer att belasta kontot (..).

När det gäller användningen av medlen för revisionsliknande utredningar framgår av underlag från ekonomienheten att användningen under de senaste åren har varit mycket begränsad (se tabell nedan).

Tabell 5: Budgeterade och använda medel för revisionsliknande utredningar åren 2004–2006 (tkr)

<i>År</i>	<i>Budget</i>	<i>Utfall</i>
2004	1 000	60
2005	1 000	0
2006	1 000	0
<i>Summa</i>	<i>3 000</i>	<i>60</i>

Källa: Ekonomienheten. För åren 2002 och 2003 har det inte gått att särskilja vilka medel som har gått till revisionsliknande utredningar. År 2006 avser första halvåret.

4.1.3 Övriga insatser

Insatser som rör utskottens uppföljning och utvärdering har även gjorts med andra medel. En viktig del i detta rör olika kompetensutvecklande insatser. Sådana insatser finansieras genom de medel för kompetensutveckling som riksdagsförvaltningens olika enheter förfogar över. Ett annat exempel som kan nämnas är det seminarium med deltagare från riksdagsförvaltningen och Regeringskansliet som riksdagsdirektören bjöd in till i januari 2006. Seminariet behandlade redovisningen av resultat i budgetpropositionen och resultat-skrivelser. I seminariet deltog bl.a. en forskare från OECD.

4.2 Ekonomiska överväganden

4.2.1 Resursbehov för år 2007

Vi har tidigare i en promemoria från maj 2006 lämnat en preliminär beräkning för resursbehovet för år 2007. Vi framhöll då att genomförandet av Riksdagskommitténs förslag bör ses som en långsiktig process, varför stödet till utskotten bör byggas upp stegvis.

När det gäller forsknings- och framtidsfrågor bedömde vi att riksdagsförvaltningen för år 2007 som ett första steg borde avsätta personella resurser motsvarande två tjänster vid en stödfunktion. För år 2007 uppskattade vi kostnaden för dessa tjänster till ca 1,5 miljoner kronor. Nivån på de särskilda medel för forskning och framtid som Riksdagskommittén föreslagit borde enligt gruppen beräknas till 4 miljoner kronor för år 2007. I detta ingår bl.a. kostnader för att upphandla forskare och annan extern expertis samt genomföra aktiviteter som riksdagens forsknings- och framtidsdagar.

Enligt vår bedömning borde minst ytterligare en tjänst med inriktning på att ge stöd till utskottens uppföljning och utvärdering inrättas under år 2007. Kostnaden för en sådan tjänst uppskattades av gruppen till ca 0,7 miljoner kronor för år 2007. Vidare beräknade vi att de särskilda medlen för att finan-

siera utskottens uppföljning och utvärdering fördubblades från nuvarande 3 miljoner kronor till 6 miljoner kronor år 2007.

Våra tidigare förslag om resursförstärkningar för år 2007 sammanfattas i nedanstående tabell. Vi har i samband med färdigställande av genomförandeplanen inte funnit anledning att revidera vår tidigare bedömning.

Tabell 6: Förslag om resursförstärkning för år 2007

<i>Verksamhet</i>	<i>Ökning av personalkostnader för år 2007</i>	<i>Ökning av särskilda medel för år 2007</i>
Forskning och framtid	1,5 mnkr	4,0 mnkr
Uppföljning och utvärdering	0,7 mnkr	3,0 mnkr
<i>Summa ökat resursbehov för år 2007</i>	<i>2,2 mnkr</i>	<i>7,0 mnkr</i>

4.2.2 Långsiktigt behov av personal

Höjd ambitionsnivå för utskotten

Riksdagens riktlinjer medför en höjd ambitionsnivå för utskottens arbete, både med forsknings- och framtidsfrågor samt med uppföljning och utvärdering. I vårt förslag till genomförandeplan har vi därför på flera ställen pekat på behov av förstärkt stöd till framför allt utskotten. Vissa delar av förslagen, bl.a. utskottens kontakter med forskningen och framtagande av forskningsöversikter, ställer krav på att antalet tjänster för stöd till utskotten måste utökas. Andra delar av förslagen innebär förändringar i utskottskansliernas arbete i samband med beredning av utskottens ärenden. Vi vill i detta sammanhang lyfta fram att de förslag vi har lagt bl.a. förutsätter en fortsatt kompetensutveckling med utbildningsinsatser. När det gäller t.ex. kontakter med forskningsvärlden, informationsblad, forskningsöversikter och information på webbplatsen vill vi också peka på den möjlighet som finns att utveckla samarbetet mellan olika personalkategorier inom utskottskanslierna.

Stödfunktion för forsknings- och framtidsfrågor

Vi föreslår att en stödfunktion för forsknings- och framtidsfrågor inrättas den 1 januari 2007. För år 2007 föreslås att stödet till utskotten omfattar två tjänster. För de resterande åren inom mandatperioden – 2008, 2009 och 2010 – föreslår gruppen en fortsatt utbyggnad med en tjänst per år. Detta innebär att det utökade stödet till utskotten kommer att uppgå till fem tjänster år 2010. Stödfunktionen bör bemannas med personer som har erfarenhet av både forskning och forskningsinformation liksom utredningsarbete. Funktionen ska kunna ge experthjälp till utskotten och utskottskansliernas tjänstemän. Vi återkommer i avsnitt 4.3 till hur denna stödfunktion bör organiseras.

Vårt förslag till genomförandeplan innebär att Rifos sekretariat överförs till riksdagsförvaltningen och den nya stödfunktionen under år 2007. Från och med år 2008 utgår gruppen från att Rifos verksamhet har fått en större omfattning och att det därför behövs en utökning av antalet tjänster inom stöd-

funktionen. Vi har i tidigare avsnitt bl.a. framfört att dokumentationen av Rifos aktiviteter ska förbättras, vilket kommer att ställa krav på sekretariatsresurser, liksom ett eventuellt medlemskap i EPTA. Gruppen gör bedömningen att ett överförande av sekretariatsfunktionen bl.a. kommer att medföra behov av en tjänst som byrådirektör eller assistent till stödfunktionen.

Vårt förslag till genomförandeplan innebär vidare att stödfunktionen får en för riksdagsförvaltningen ny arbetsuppgift vad gäller riksdagens allmänna, utskottsövergripande arbete med framtidsfrågor. I detta ingår bl.a. att upphandla utskottsövergripande framtidsanalyser och teknikutvärderingar samt att bistå riksdagsdirektören i arbetet med att organisera riksdagens forsknings- och framtidsdagar.

Rekryteringen till stödfunktionen bör inledas hösten 2006.

Uppföljnings- och utvärderingsfunktionen

Riksdagens riktlinjer innebär en höjd ambitionsnivå, både vad gäller löpande och tematisk uppföljning och utvärdering. Vi har mot denna bakgrund föreslagit att ytterligare minst en tjänst med särskild inriktning på uppföljning och utvärdering inrättas under år 2007. För resten av mandatperioden föreslår vi en fortsatt förstärkning med en tjänst år 2008. Dessa sammanlagt två nya tjänster bör ha en tydlig inriktning på att ge kvalificerat stöd till utskottens uppföljning och utvärdering i dess olika faser, inklusive genomförandet av uppföljningar och utvärderingar. Gruppen återkommer i avsnitt 4.3 till hur det utökade stödet bör organiseras.

Kombinationstjänster och utlåning från utredningstjänsten

Av riksdagens riktlinjer framgår att arbetet med att nå ett bättre utnyttjande av de samlade kansli- och utredningsresurserna bör vidareutvecklas. Detta innebär enligt vår bedömning att det även fortsättningsvis bör vara möjligt att använda kombinationstjänsterna och den särskilda utlåningstjänsten vid utredningstjänsten för att tillgodose de behov som kan uppstå på utskottskanslierna, inte minst på grund av de nya riktlinjerna. Vi lämnar inget förslag om utökning av antalet kombinationstjänster eftersom gruppen inte har uppfattat att detta ingår i gruppens uppgifter. Det är enligt genomförandegruppens bedömning viktigt att kombinationstjänsterna i ökad utsträckning används för att stödja utskottens uppföljning och utvärdering.

4.2.3 Långsiktigt behov av särskilda medel

Forsknings- och framtidsfrågor

Vårt förslag medför behov av särskilda medel för att bl.a. upphandla forskare och annan extern kompetens för att genomföra forskningsöversikter, teknikutvärderingar och framtidsanalyser. Erfarenheterna från riksdagsförvaltningens hittillsvarande upphandlingar av utredningar som genomförs av forskare samt erfarenheterna från det finländska framtidsutskottet visar att kostnaden för en forskningsöversikt, teknikutvärdering eller framtidsanalys kan uppskattas

till mellan 0,3 och 0,5 miljoner kronor, beroende på omfattning och inriktning. Om sådana upphandlingar skulle göras av en fjärdedel av utskotten per år skulle det innebära en årlig kostnad på ca 1,6 miljoner kronor.

Gruppens förslag om en hög ambitionsnivå vad gäller bl.a. det internationella samarbetet ställer krav på att resurser finns tillgängliga för bl.a. resekostnader. Omfattningen på resursbehovet är svår att beräkna, men torde komma att öka under de närmaste åren. Vårt förslag medför vidare att det bör finnas medel för utskottens deltagande i t.ex. konferenser och symposier där aktuella forskningsrön behandlas. Vissa kostnader kan uppstå för att utveckla IT-lösningar när det gäller att integrera Expertsvar för politiker i riksdagens IT-utbud.

Vi har i avsnitt 2.3.2 föreslagit att Rifo bör arbeta för att uppnå fullvärdigt medlemskap i EPTA. Ett medlemskap i EPTA innebär inga direkta medlemsavgifter. Däremot tillkommer kostnader för resor till EPTA:s sammanträden två gånger per år. Till det s.k. direktörmötet åker vanligen tjänstemän och till råds-mötet åker vanligen både ledamöter och tjänstemän. Mötena hålls i det land som innehar ordförandeskapet. Det år som Sverige blir ordförande tillkommer kostnader för råds- och direktörmötet (lokaler, mat och eventuellt andra kostnader).

Vi har föreslagit att utskottsövergripande teknikutvärderingar och framtidsanalyser ska genomföras redan fr.o.m. år 2007. Detta förutsätter att särskilda medel reserveras för detta ändamål. Det kan förutsättas att det under de första åren kommer att röra sig om en analys per år. Gruppen uppskattar kostnaden för en sådan analys till ca 0,5 miljoner kronor.

Kostnaden under det år som forsknings- och framtidsdagar genomförs uppskattas av gruppen till ca 0,5 miljoner kronor.

Vi har i avsnitt 2.2.5 pekat på att fortsatt utvecklingsarbete vad gäller informationsverktyg inom biblioteks- och nyhetsområdet kommer att kräva ytterligare resurser och att det bör prövas i vad mån detta kan lösas genom omprioriteringar inom biblioteket eller genom tillförande av särskilda resurser.

För år 2007 föreslås särskilda medel omfattande 4 miljoner kronor (varav 1 miljon kronor för utskottsövergripande framtidsfrågor). För åren 2008–2010 föreslår vi en stegvis ökning med 1 miljon kronor per år.

Uppföljning och utvärdering

Vårt förslag innebär att det även i fortsättningen ska finnas särskilda medel för att bl.a. upphandla forskare och annan extern expertis, inte minst för att uppnå en flexibilitet i det stöd som utskotten förfogar över. År 2006 avsattes 3 miljoner kronor för utskottens utvärdering, EU-bevakning m.m., 1 miljon kronor för revisionsliknande utredningar samt 2,5 miljoner kronor för en särskild utvärdering i finansutskottets regi.

Gruppens förslag om en hög ambitionsnivå vad gäller bl.a. det internationella samarbetet kring uppföljnings- och utvärderingsfrågor ställer vidare krav på att resurser finns tillgängliga för bl.a. resekostnader. Omfattningen på resursbehovet är svår att beräkna, men torde komma att öka under de närmaste

te åren. När det gäller övriga insatser, som kompetensutveckling och genomförande av seminarier etc. med inriktning på uppföljning och utvärdering, är det enligt gruppens bedömning viktigt att medel även fortsättningsvis budgeteras för denna typ av aktiviteter. Gruppens förslag till genomförandeplan innebär att dessa aktiviteter kommer att öka.

För år 2007 föreslås en ökning av de särskilda medlen med 3 miljoner kronor. För åren 2008–2010 föreslår vi en stegvis ökning av de särskilda medlen med 1 miljon kronor per år.

4.2.4 Samlade överväganden

Vi har i våra överväganden bl.a. utgått från de erfarenheter som riksdagsförvaltningen har gjort vad gäller genomförandet av 2001 års riksdagsbeslut om handlingsplanen för uppföljning och utvärdering. En erfarenhet från det hittillsvarande utvecklingsarbetet inom riksdagen är att det behövs tid för att de olika utskotten ska ha möjlighet att hitta de former som passar in och fungerar i respektive utskotts sätt att arbeta.

I föreliggande genomförandeplan har vi utgått från 2006 års riksdagsbeslut om riktlinjer för att utveckla riksdagens arbetsformer. I denna promemoria har vi pekat på att riksdagens riktlinjer innebär en höjd ambitionsnivå för utskottens arbete med forsknings- och framtidsfrågor. Gruppen har i sina bedömningar pekat på att en rad olika insatser behöver genomföras, vilket kommer att ställa krav på ökade resurser till riksdagsförvaltningen. Vi har vidare konstaterat att riksdagens riktlinjer innebär en höjd ambitionsnivå för riksdagens mer allmänna, utskottsövergripande arbete med framtidsfrågor. Det är en ny arbetsuppgift för riksdagsförvaltningen att ge sådant utskottsövergripande stöd, och det kommer att innebära att resurserna behöver öka. Vilket resursbehov som denna verksamhet kommer att ha är naturligtvis beroende av ambitionsnivån för verksamheten.

I denna promemoria har vi även pekat på att utskottens uppföljning och utvärdering har utvecklats och ökat betydligt i omfattning sedan riksdagsbeslutet 2001. Riksdagens riktlinjer 2006 innebär en ytterligare höjning av ambitionsnivån, vilket kommer att ställa krav på ökade resurser till riksdagsförvaltningen. Erfarenheterna av implementeringsarbetet efter 2001 års riksdagsbeslut visar att ett stegvis genomförande har haft fördelar. Stödet till utskottens uppföljning och utvärdering har kunnat byggas upp i takt med att behoven i utskotten har ökat. Den stegvisa uppbyggnaden har också gjort det möjligt för riksdagsförvaltningen att anpassa inriktningen på stödet till de olika behov som utskotten har i olika situationer.

Erfarenheterna från den senaste mandatperioden visar att det i praktiken ofta kan vara svårt att planera alla uppföljningsprojekt, särskilt för en hel mandatperiod, och att aktualiteten i projekt är avgörande för om de kommer till användning. Det är därför viktigt att det finns en flexibilitet i det stöd som utskotten förfogar över. En sådan flexibilitet kan uppnås genom en väl avvägd mix av fasta personalresurser (tjänster), rörliga personalresurser i form av kombinationstjänster och särskilda medel. De särskilda medlen kan användas

för att under arbetstoppar t.ex. projektanställa utredare till uppföljningsprojekt eller för att upphandla extern utförare. Därmed kan de särskilda medlen fungera som ett ”dragspel”. De särskilda medlen används naturligtvis även till att finansiera bl.a. forskarkompetens eller annan särskild expertkompetens när sådan krävs för att genomföra ett projekt. Detta bör gälla även i fortsättningen. De särskilda medlen finansierar även kostnader för resor, datakörningar och andra kostnader som uppstår i samband med de uppföljnings- och utvärderingsprojekt som utskotten genomför med bistånd av riksdagsförvaltningen.

Vi kan konstatera att det stöd till utskottens uppföljning och utvärdering som finns tillgängligt inom riksdagsförvaltningen behöver utökas om samtliga utskott genomför ett tematiskt uppföljningsprojekt per år. Även riktlinjernas betoning av att alla utskott ska granska den resultatinformation som regeringen presenterar kommer att innebära ökade behov av resurser.

Våra överväganden rörande de ekonomiska konsekvenserna av genomförandet av riksdagens riktlinjer för forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering sammanfattas i tabellen nedan.

Tabell 7: Förslag om resursförstärkning under mandatperioden 2006–2010 (avser årliga nivåhöjningar, miljoner kronor)

	2007	2008	2009	2010
Tjänster				
Forskning och framtid	1,5	0,7	0,7	0,7
Uppföljning och utvärdering	0,7	0,7	0	0
<i>Summa</i>	2,2	1,4	0,7	0,7
Särskilda medel				
Utskottens forsknings- och framtidsfrågor	3,0	0,5	0,5	0,5
Utskottsövergripande framtidsfrågor	1,0	0,5	0,5	0,5
Utskottens uppföljning och utvärdering	3,0	1,0	1,0	1,0
<i>Summa</i>	7,0	2,0	2,0	2,0
Totalt	9,2	3,4	2,7	2,7

Avslutningsvis vill vi tillägga att det av förklarliga skäl finns osäkerhet när det gäller den långsiktiga resursberäkningen för att hantera delvis nya frågor som forsknings- och framtidsfrågor. Det talar för att en successiv avstämning sker med årliga kontrollstationer för att närmare stämma av resursbehovet.

4.3 Organisatoriska överväganden

Vi har i våra organisatoriska överväganden utgått från 2006 års riksdagsbeslut om riktlinjer för riksdagens arbete med forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering. Av riktlinjerna framgår att stödet till utskottens uppföljning och utvärdering ska fortsätta att utvecklas i enlighet med den

gällande ordningen, dvs. i enlighet med 2001 års riksdagsbeslut om riktlinjerna för riksdagens arbete med uppföljning och utvärdering, vilka bl.a. inneburit att en stödfunktion för utskottens uppföljning och utvärdering inrättades år 2002. Av 2006 års riksdagsbeslut framgår vidare att det nya stödet till arbetet med forsknings- och framtidsfrågor bör läggas på uppföljnings- och utvärderingsfunktionen vid utredningstjänsten. I riktlinjerna framförs dessutom att det finns behov av att stärka kontakterna mellan utskotten, utredningstjänsten och Rifo.

Vi har bedömt att det behövs resursförstärkningar, både vad gäller antal tjänster inom riksdagsförvaltningen och särskilda medel för att bl.a. kunna upphandla forskare och annan extern expertis. Vi har under vårt arbete övervägt hur en sådan resursförstärkning bör utformas med utgångspunkt att finna former som främjar en smidig resursanvändning och utskottsanpassade lösningar.

Enligt vår grundläggande uppfattning bör huvudspåret vad gäller resursfrågor vara att finna lösningar som möjliggör att utskotten på ett effektivt sätt kan utveckla och integrera forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering med övrigt utskottsarbete.

Vi är medvetna om att organisationsfrågor delvis ligger utanför gruppens mandat. Samtidigt är det viktigt att en diskussion om resursförstärkning för forsknings-, framtids-, uppföljnings- och utvärderingsfrågor kan förenas med en långsiktig vision för hur beslutsprocessen i riksdagen lämpligen bör utformas. Det är också viktigt att en samordning sker med den förutsatta utvecklade hanteringen av EU-frågor. Vi har mot denna bakgrund analyserat fem huvudalternativ, nämligen

- A. Samlad stödfunktion
- B. Klusterlösning
- C. Kansli för stöd inom utskottsorganisationen
- D. Stödenhet med politisk styrning
- E. Stödenhet med central placering inom riksdagsförvaltningen.

Resultatet av vår genomgång redovisas i *bilaga 4*.

Riksdagens beslut från 2006 om riktlinjer för riksdagens arbete med forsknings-, framtids-, uppföljnings- och utvärderingsfrågor innebär att riksdagen bygger vidare på den stödfunktionslösning som infördes genom 2001 års riksdagsbeslut. Under samrådsförfarandet har från flera håll betonats vikten av att stödfunktionen ligger nära utskotten. Bland annat Rifo har förespråkat att stödet byggs upp i form av ett nytt kansli inom utskottsorganisationen (alternativ C). Det har också i samråden pekats på att ökade resurser till forskning och framtid samt uppföljning och utvärdering bör särskiljas från utskottskanslierna så att inte dessa nya resurser "äts upp" av andra uppgifter inom utskottskanslierna. Vidare har det från olika håll framförts vikten av att stödfunktionen ges en tydlig organisatorisk hemvist med en permanent ledning och en kreativ och utvecklande arbetsgemenskap. Under samråden har vidare pekats på att det nyligen har inrättats en ny tjänst inom riksdagsför-

valtningen som utskottssamordnare, vilket till viss del kan sägas ha förändrat förutsättningarna när det gäller att placera en stödfunktion inom utskottsorganisationen.

Mot den bakgrunden föreslår vi att det utökade stödet till utskottens arbete med forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering i form av nya tjänster förläggs till den befintliga uppföljnings- och utvärderingsfunktionen. Samtidigt föreslår vi att det bör övervägas om stödfunktionen organisatoriskt ska ligga kvar vid riksdagens utredningstjänst (alternativ A) eller om den bör placeras inom ett nytt kansli för stöd inom utskottsorganisationen (alternativ C). Även riksdagens mer allmänna, utskottsövergripande arbete med framtidsfrågor förläggs till funktionen och blir därmed huvudsakligen styrt av uppdrag från utskotten. Vidare förläggs Rifos sekretariat till funktionen. Detta innebär att stödet till utskotten samlas till en gemensam funktion. Stödfunktionens arbetssätt bör bygga vidare på den inriktning som uppföljnings- och utvärderingsfunktionen har haft under den förra mandatperioden, dvs. att utgå från utskottens behov och anpassa stödet till varje utskotts önskemål. Stöd lämnas till de utskott som så önskar. När det gäller det utskottsövergripande arbetet kommer funktionen att även fortsättningsvis få i uppgift att fungera som en motor i det fortsatta utvecklingsarbetet. Vidare har vi under respektive avsnitt i kapitel 2 och 3 utvecklat vår syn på vilka uppgifter som stödfunktionen bör ges.

Alternativ C innebär att stödfunktionen organisatoriskt läggs under den nya utskottssamordnaren. Om stödfunktionen även fortsättningsvis placeras vid utredningstjänsten (alternativ A) bör ledningsfunktionen göras tydligare, både internt och i förhållande till utskotten. Vi noterar att det i dagsläget inte finns någon sektionschef för uppföljnings- och utvärderingsfunktionen, men att behov av en sådan kan komma att uppstå när antalet tjänster inom funktionen ökar. Vi har dessutom redan pekat på att behov av en tjänst som byrådirektör eller assistent kommer att uppstå.

När det gäller de särskilda medlen för att bl.a. upphandla extern kompetens har under samrådet pekats på vikten av att beslutanderätten över resursernas användning läggs så nära utskotten som möjligt. I dag fattar PS-gruppen dessa beslut. Vi anser det angeläget att finna en lösning som ligger så nära utskotten som möjligt. Det talar enligt vår mening för att medlen tills vidare bereds och beslutas av PS-gruppen. Vi vill dock framhålla vikten av att arbetsformerna inom PS-gruppen kan utvecklas så att resurstilldelning kan ske med höga krav på smidighet och framförhållning och förenas med utskottens verksamhetsplanering.

4.4 Samverkansfrågor och uppföljning av genomförandeplanen

Samverkan

Olika delar av riksdagsförvaltningen har olika roller att spela när det gäller stödet till utskottens arbete med både forsknings-, framtids-, uppföljnings-

och utvärderingsfrågor. Detta gäller särskilt utskottskanslierna, uppföljnings- och utvärderingsfunktionen, övriga sektioner inom utredningstjänsten, riksdagsbiblioteket samt informationsenheten. Vi föreslår att formerna för samverkan mellan förvaltningens olika delar utvecklas när det gäller uppföljning och utvärdering och att uppföljnings- och utvärderingsfunktionen bör ha i uppgift att vara pådrivande i detta arbete. När det gäller forsknings- och framtidsfrågor föreslår vi att den nya stödfunktionen ges i uppgift att bilda en grupp för samverkan mellan förvaltningens olika delar. Samverkansarbetet bör inledas under år 2007.

Uppföljning av genomförandeplanen

Det är enligt vår bedömning viktigt att genomförandeplanens implementering följs upp med jämna mellanrum, inte minst för att stämma av genomförandet av riksdagens riktlinjer, men också för att följa upp om korrigeringar i genomförandeplanen behöver göras. Vi föreslår att en sådan uppföljning görs parallellt med införandet under den kommande mandatperioden 2006–2010, och att den årligen redovisas på våren. Uppföljningen kan lämpligen genomföras samlat för de tre genomförandegrupperna under ledning av riksdagsdirektörens styrgrupp och med bistånd av stödfunktionen. Uppföljningen bör avrapporteras till både riksdagsstyrelsen och ordförandekonferensen. Avrapporteringen för forsknings- och framtidsfrågor samt utskottens uppföljning och utvärdering bör samordnas med den avrapportering som görs för utvecklingen vad gäller EU-frågor och motionshanteringen.

BILAGA 1**Exempel på strategi för forsknings- och framtidsfrågor****Strategi för trafikutskottets beredning av forsknings- och framtidsfrågor (utkast, framtaget som diskussionsunderlag)****Inledning**

Riksdagen har beslutat om riktlinjer för att utveckla arbetet med forsknings- och framtidsfrågor (framst. 2005/06:RS3, bet. 2005/06:KU21). Av riksdagsbeslutet framgår bl.a. att fördjupade kontakter med forskningen i första hand bör vara en angelägenhet för den reguljära organisationen inom riksdagen, vilket innebär att utskotten och utskottskanslierna förutsätts ta ett stort ansvar. Enligt riktlinjerna gäller vidare att utskotten i ökad utsträckning bör kunna använda sig av forskningsinsatser eller andra kvalificerade analyser som led i sitt uppföljnings- och utvärderingsarbete.

Utskottskansliernas uppgifter ska enligt riktlinjerna vara att etablera kontakt med forskarsamhället och medverka till att utskotten i olika former får ta del av relevant forskningsinformation. Riksdagen bör vidare enligt riktlinjerna ställa krav på regeringen att i viktigare propositioner redovisa kunskapsläget enligt forskningen. De fastlagda riktlinjerna innebär att framtidsfrågor i första hand bör vara en angelägenhet för den reguljära organisationen inom riksdagen. På så sätt anförs att framtidsfrågorna kan komma in i riksdagsarbetet och beslutsprocessen. Det innebär enligt riktlinjerna att utskotten och utskottskanslierna måste ta ett stort ansvar. Riksdagen bör vidare enligt riktlinjerna kunna ställa krav på regeringen att i viktigare propositioner redovisa bl.a. teknikvärdering och framtidsstudier inom de områden som behandlas.

Mot denna bakgrund beskrivs i denna PM utgångspunkter och åtgärder för trafikutskottets hantering av forsknings- och framtidsfrågor under mandatperioden 2006/07–2009/10.

Mål och vägledande riktlinjer

Utskottet ska under mandatperioden ges god tillgång till kunskap om relevant forskning inom utskottets politikområden Transportpolitik respektive IT, elektronisk kommunikation och post. Syftet är att öka kunskapen inom beredningsområdet och att förbättra kunskapsunderlaget inför utskottets ställningstagande i olika ärenden, framför allt behandlingen av propositioner, skrivelser och motioner.

Strategiska framtidsfrågor ska söka behandlas genom bl.a. utfrågningar, framtidsanalyser och teknikutvärderingar. Verksamheten söks integreras i beredningsarbetet för betänkanden inom ramen för en långsiktig verksam-

hetsplan. Samarbete söks utvecklas över utskottsgränser för att främja ett brett och tematiskt framtidsarbete.

Forskningsfrågor

Med forskningsfrågor avses främst verksamhet med att hålla sig underrättad om den kunskap som finns och den forskning som pågår inom beredningsområdet. Det förutsätts ske bl.a. genom direkta kontakter mellan ledamöter, utskott och forskare, utfrågningar, genom att låta genomföra forskningsöversikter eller genom att efterlysa att regeringen redovisar forskningsläget i propositioner och skrivelser.

Framtidsfrågor

Med framtidsfrågor avses främst verksamhet med att hålla sig underrättad om framtidsbedömningar och scenarier inom beredningsområdet. Det förutsätts ske bl.a. genom direkta kontakter med forskare, utfrågningar och genom att låta genomföra teknikutvärderingar och framtidsanalyser i syfte att fördjupa ärendehantering i strategiska framtidsfrågor.

Planerade aktiviteter

Åtgärd/ Riksmöte	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Forskningsfrågor				
Orientering om FoU-organ inom beredningsområdet (bl.a. VTI, SIKa Vinnova ¹⁷)	Information vid introduktionsmöten och studiebesök			
Kunskapsinhämtning om samhällsekonomisk begrepps-bildning ¹⁸	Information vid ett utskottsmöte			
Bevakning och presentation av strategiska FoU-rön	Infoblad om FoU, inbjudan av forskare	Infoblad om FoU, inbjudan av forskare	Infoblad om FoU, inbjudan av forskare	Infoblad om FoU, inbjudan av forskare
Kontakt med forskarsamhället	Deltagande i konferensen Transportforum ¹⁹ januari 07, kontakt med Rifo m.m.	Deltagande i konferensen Transportforum januari 08, kontakt med Rifo m.m.	Deltagande i konferensen Transportforum, januari 09 kontakt med Rifo m.m.	Deltagande i konferensen Transportforum januari 10, kontakt med Rifo m.m.
EU:s forskningsprogram (7:e ramprogrammet 2007–2013)	Information vid ett utskottsmöte om projekt inom beredningsområdet		Information om FoU-resultat inom beredningsområdet	
FoU-översikt om äldre i trafiken ²⁰		Utläggning av uppdrag	Offentlig utfrågning och förväntad riksdagsbehandling av riktlinjer för planeringen av trafikens infrastruktur	
Forskningspolitik inom UO 22 Kommunikationer		Utfrågning FoU-organ och viktiga avnämare inom UO 22	Beredning av ev. yttrande till UbU om FoU-politik	
Internationell forskningsöversikt om trafiksäkerhetsarbetets effektivitet		Utläggning av uppdrag	Utfrågning behandling av trafiksäkerhets-betänkande	
Forskningsöversikt om bredbandsutbyggnad			Utläggning av uppdrag	Offentlig utfrågning, förväntad riksdagsbehandling av IT-politik

¹⁷ Statens väg- och transportforskningsinstitut, Statens institut för kommunikationsanalys och Vinnova initierar och bedriver omfattande FoU-arbete inom utskottsområdet.

¹⁸ Samhällsekonomisk kalkylering är en grundläggande metodik inom utgiftsområdet och föremål för ett omfattande utvecklingsarbete.

¹⁹ Transportforum är en årlig konferens i Linköping där aktuella FoU-resultat presenteras och utgör en viktig mötesplats för forskare och olika aktörer inom transportområdet.

²⁰ Antalet äldre i samhälle förväntas öka betydligt i framtiden vilket leder till ändrade krav på transportsystemet.

Åtgärd/ Riksmöte	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Framtidsfrågor				
Framtidens transportsystem efter oljesamhället		Offentlig utfrågning	Behandling av förväntat betänkande om riktlinjer för planeringen av trafikens infrastruktur	
Deltagande i riksdagens framtidsdagar; tema IT-samhället och Internet Governance ²¹		Offentlig utfrågning		Förväntad behandling av bet. om IT-politik
Framtidsanalys om IT-Sverige år 2020	Utläggning av uppdrag			Utfrågning, förväntad behandling av bet. om IT-politik
Teknikutvärdering om Galileo ²²	Utläggning av uppdrag	Offentlig utfrågning och behandling av IT-betänkande		

²¹ Med Internet Governance menas ... Berör bl.a. KU, FiU och TU.

²² Inom EU utvecklas för närvarande ett satellitbaserat informationssystem benämnt Galileo.

I jämförelse med nuvarande GPS-system ges väsentligt utvecklade möjligheter för geografisk positionsbestämning av stor betydelse för en rad samhällssektorer men också med stor påverkan på bl.a. integritetsområdet. Berör bl.a. TU, KU, CU, JuU.

BILAGA 2

Exempel på utskottsarbete med uppföljning och utvärdering

I denna bilaga ges ett exempel på hur ett utskott kan arbeta med uppföljnings- och utvärderingsfrågor.

Planering

I samband med utskottets lång- och kortsiktiga verksamhetsplanering aktualiseras frågan vilka riksdagsbeslut som ska följas upp och/eller utvärderas, både på lång och kort sikt. Planeringen syftar bl.a. till en effektiv användning av riksdagsförvaltningens samlade resurser, både av personella resurser inom bl.a. utskottskanslier och på utredningstjänsten och av särskilda medel för att upphandla forskare och annan extern expertis.

Ambitionsnivån är att årligen genomföra löpande uppföljning av regeringens resultatredovisning i budgetpropositionen samt att komplettera detta med ett tematiskt uppföljningsprojekt per år. Den tematiska uppföljningen och utvärderingen är tydligt inriktad på att följa upp och utvärdera tidigare riksdagsbeslut. I samband med genomgången av regeringens resultatredovisning aktualiseras frågan om fördjupad resultatredovisning i någon för utskottet aktuell och intressant fråga ska begäras från regeringen i form av en resultat-skrivelse inför nästa års budgetberedning.

Löpande resultatuppföljning

Utskottets ledamöter engageras direkt i det löpande uppföljningsarbetet i form av en arbetsgrupp (uppföljnings- och utvärderingsgrupp) som styr arbetets upplägg och som ansvarar för den uppföljningsrapport som tas fram. Under våren börjar uppföljnings- och utvärderingsgruppens förberedelser inför höstens budgetberedning. Förvaltningen börjar ta fram underlag för gruppen för att kunna bedöma mål- och resultatinformation, både vad gäller form och innehåll. Vid behov kan uppföljnings- och utvärderingsfunktionen ge stöd. Arbetet fortsätter under hösten och redovisas av gruppen inför utskottet i samband med budgetberedningen. Utskottet bjuder in ansvarigt statsråd till utskottet för att föredra vilka resultat som har uppnåtts inom politikområdet i förhållande till av riksdagen beslutade mål och anslagna medel.

Utskottets bedömningar och slutsatser med anledning av den löpande uppföljningen redovisas i budgetbetänkandet som ett led i den pågående dialogen med regeringen. Utskottet ger en tydlig återkoppling till regeringen på önskemål inför nästa års budgetproposition. Utskottet redovisar även om det önskar få en resultatskrivelse i en bestämd fråga nästa år.

Initiering av tematiskt projekt

I de flesta fall initieras ett uppföljnings- och utvärderingsprojekt genom att utskottskansliet tar upp med presidiet att utskottet bör följa upp och/eller

utvärdera ett riksdagsbeslut. Utskottskansliet tar normalt fram underlag till utskottet utifrån de önskemål som utskottet har. Kansliet kan även ges i uppdrag att ta fram olika förslag på uppföljningsprojekt.

Vid behov kan uppföljnings- och utvärderingsfunktionen ge stöd till utskottskansliet vad gäller att ta fram projektförslag. I de underlag som tas fram till utskottet görs för de olika projektförslagen en genomgång av det riksdagsbeslut som ska följas upp, pågående utredningsarbete, hur uppföljningens resultat kan komma in i ärendebereidningen etc.

Utifrån underlagen fattar utskottet beslut om vilken uppföljning som ska genomföras. Information om detta beslut läggs ut på riksdagens webbplats.

Genomförande av tematiskt projekt

Utskottets ledamöter engageras direkt i uppföljningsarbetet i form av en arbetsgrupp (uppföljnings- och utvärderingsgrupp) som styr arbetets upplägg och som ansvarar för den uppföljningsrapport som tas fram. Utskottet utser arbetsgruppen för uppföljningen (t.ex. en ledamot från varje parti).

Arbetet sker i projektform och med löpande möten under projektiden: Ett inledande möte då förslag till arbetsplan behandlas, ett möte då eventuell förstudie behandlas, eventuella möten då empiri behandlas samt avslutande möte eller möten då rapportutkast behandlas.

Underlagen till varje möte med ledamotsgruppen tas fram av tjänstemän inom riksdagsförvaltningen (utskottskanslierna, uppföljnings- och utvärderingsfunktionen samt övriga utredningstjänsten) och vid behov kompletteras detta med underlag från forskare eller annan extern expertis.

Det kan vara en poäng att integrera den löpande uppföljningen av regeringens resultatredovisningar i budgetpropositionen med det tematiska uppföljnings- och utvärderingsprojektet. Detta ger projektet en tydlig tidsram och en tydlig plats i budgetprocessen, vilket gör att utskottets uppföljningsarbete kommer in i en årscykel och kuggar in i budgetprocessen och utskottets betänkandeproduktion.

Avslutning av tematiskt projekt

Ledamöterna i gruppen står för den slutliga uppföljningsrapporten som överlämnas till utskottet för behandling. Rapporten föredras i utskottet av någon från gruppen. Rapporten ges ut i serien Rapporter från riksdagen (RFR) och publiceras även på riksdagens webbplats. I samband med behandlingen i utskottet diskuterar gruppen eller utskottet om ett pressmeddelande ska ges ut.

Som en del i behandlingen kan utskottet anordna en utfrågning eller ett seminarium med anledning av uppföljningen. Till grund för seminariet läggs bl.a. utskottets uppföljningsrapport. Detta kan ses som en remissbehandling av utskottets rapport.

Uppföljningen/utvärderingen behandlas därefter av utskottet i ett betänkande. Utskottet redovisar sina bedömningar och slutsatser med anledning av utskottets uppföljning. Utskottet gör en tydlig återkoppling till regeringen.

BILAGA 3

Exempel på stöd till utskotten i andra parlament

Storbritanniens parlament

När det gäller forsknings- och framtidsfrågor finns inom parlamentet en särskild enhet, Parliamentary Office of Science & Technology (POST), som har till uppgift att för över- och underhuset bevaka och göra parlamentet uppmärksammat på forskningsresultat inom relevanta forskningsområden. Enheten publicerar rapporter, ger stöd till utskott och anordnar seminarier. Den lämnar inte stöd direkt till ledamöterna. Vill ledamöterna påverka verksamheten hänvisas de till POST:s styrelse som består av fyra parlamentsledamöter från underhuset och fyra från överhuset samt några forskare. Styrelsen beslutar om enhetens publikationsplan.

Personalen uppgår totalt till ca 15 personer. Av dem är nio anställda av POST under längre tid. Normalt stannar personalen mellan tre och fyra år innan de går vidare i karriären. Dessutom sponsras enheten av olika forskningsfinansiärer som betalar ut lön till yngre forskare som ges möjlighet att arbeta vid enheten under några månader. POST har som ambition att ha kompetens inom huset och inte använda konsulter. Enheten har kontakter med parlamentets utredningstjänst och arbetar nära utskottens granskningsenhet (se nedan). En eventuell sammanslagning med granskningsenheten har diskuterats. Den årliga produktionen uppgår till 20–25 kortare faktablad, mellan en och två längre rapporter samt ungefär fem briefingar som görs på uppdrag av ett utskott. POST organiserar dessutom seminarier. Produkterna distribueras till de parlamentsledamöter som anmält sitt intresse av att finnas med på sändlistan (ca 50 % av samtliga ledamöter).

När det gäller uppföljning och utvärdering finns i underhuset granskande utskott som bl.a. har i uppgift att kontrollera utgifter, styrning och förvaltning. Tjänstemännen vid utskottskanslierna ingår i utskottstjänsten (Committee Service) som har ca 200 anställda. Ett normalt utskottskansli har mellan sju och åtta tjänstemän, varav några är visstidsanställda tjänstemän med specialistkompetens. Som exempel på bemanningen vid ett utskottskansli kan försvarsutskottet tas. Under den period som utskottet granskade försvarets upphandlingar hade man följande personal: En kanslichef (Clerk), en biträdande kanslichef (Second Clerk), en korttidsanställd handläggare från revisionsmyndigheten (Audit Adviser) samt två lägre tjänstemän (Committee Assistant och Secretary). Vid brittiska parlamentet roterar kanslicheferna mellan olika utskott med 4–5 års mellanrum. Man vill på detta sätt undvika att det uppstår en situation där tjänstemän styr utskottens dagordning och arbetssätt.

Utskottskanslierna är organiserade i tre grupper (kluster):

- Blue group: Constitutional Affairs, Defence, Foreign Affairs, International Development, Quadripartite
- Green group: Environmental Audit, Northern Ireland Affairs, ODPM, Science & Technology, EFRA, Scottish Affairs, Transport, Welsh Affairs
- Yellow group: Culture, Media & Sports, Education & Skills, Health, Public Accounts, Trade & Industry, Treasury, Work & Pensions.

För varje grupp finns en ansvarig tjänsteman som bl.a. läser alla utkast till rapporter och har kontakt med alla ordförande. Denna ansvarar inte för att leda kansliernas dagliga arbete – det gör respektive kanslichef.

Till stöd för utskottens uppföljning och utvärdering finns den s.k. granskningseenheten (Scrutiny Unit) som bildades 2002 och bemannas av 18 personer. Bildandet av enheten var ett steg i det reformarbete som beslutats för att systematisera utskottens arbete med uppföljning och utvärdering. Enhetens personal utgörs av experter inom juridik, ekonomi, revision, statistik m.m. Anställningsformerna varierar mellan tidsbegränsade anställningar på något år till tillsvidareanställningar. Enheten ligger inom Committee Service. Enhetens uppgift består i att stödja utskotten i deras uppföljnings- och utvärderingsverksamhet. Enheten arbetar på uppdrag av utskotten och utför både korta och längre uppdrag. De lånar också ut personal till utskottskanslierna som behövs i samband med uppföljnings- och utvärderingsprojekt. Dessutom kan utredningstjänsten (Research Service) nämnas. Den är en del av underhusets bibliotek och personalen uppgår till ca 80 personer, varav hälften är utredare och hälften assistenter. Utredningstjänstens personal bidrar ibland med insatser i samband med utskottens uppföljnings- och utvärderingsprojekt.

Nederländernas parlament

Det nederländska parlamentet arbetar med sin undersökningsverksamhet på olika sätt, både genom att tillfälliga utskott med egna utskottskanslier bildas för att genomföra stora undersökningsprojekt och genom att projekt som initieras av ledamöter eller utskott utförs med hjälp av parlamentets egen undersökningsfunktion och eventuella konsulter. Generellt sett är de fasta utskottens kansliresurser små. Ett utskotts kansliresurs utgörs vanligtvis av en kanslichef (ansvarig tjänsteman), en föredragande och en sekreterare/assistent. De fasta utskotten har egna kanslier som tillhör en generell tjänstemannaorganisation (DCO). Till större delen är det en fast bemanning knuten till DCO, men det kan även tas in personer utifrån om det finns särskilda behov. Utskottskanslierna är organiserade i tre kluster, som vardera har ungefär 20 medarbetare. En av kanslicheferna som ingår i varje kluster fungerar som chef för klustret:

- DCO Bestuur en Onderwijs (bl.a. inrikes-, justitie-, upplysnings- och säkerhets-, utbildnings- och kulturutskotten samt undersökningsutskotten för integrationsfrågor)

- DCO Internationaal en Ruimtelijk (utrikes-, försvars-, EU-, jordbruks-, bostads- och trafikutskotten)
- DCO Sociaal en Financieel (folkhälso- och välfärds-, social- och arbetsmarknads-, ekonomi-, finans-, budget- samt temautskotten för teknologipolitik och äldrepolitik).

Undersökningsfunktionen (OVB) i det nederländska parlamentet finns som en ordinarie enhet sedan år 2002. År 2003 arbetade totalt fem personer vid OVB. Den årliga budget som funktionen har till sitt förfogande uppgick år 2003 till ca 0,5 miljoner euro. För större och mer omfattande projekt, framför allt i form av tillfälliga undersöknings- och utfrågningsutskott, ges extra resurser över statsbudgeten. Funktionen är oberoende av utskotten, men har ett nära samarbete med utskottskanslierna. OVB har en nära relation till ledamöterna, vilket uppges underlätta möjligheterna för funktionen att kunna förstå kontexten kring ledamöternas frågeställningar. OVB arbetar direkt under riksdagsdirektören. De huvuduppgifter som funktionen har är att ge stöd till tillfälliga utskott som inrättas för att genomföra en undersökning, organisera undersökningar som ledamöter genomför själva samt granska innehållet i de utredningar som gjorts inom ministerierna/statsförvaltningen. Förutom OVB finns en utredningstjänst inom biblioteket som huvudsakligen arbetar med att göra utredningar utifrån dokument.

Europaparlamentet

Europaparlamentets utskott arbetar på olika sätt med att följa upp och utvärdera. Utskottskanslierna kan ha upp emot tio handläggare. Från kanslierna framförs att resurserna är för små för att på egen hand kunna genomföra tematisk uppföljning och utvärdering inom kansliet. Huvuddelen av den uppföljning och utvärdering som görs genomförs i stället av kommissionen. Parlamentet lägger allt större fokus på uppföljning av både budget och lagstiftning.

En omorganisation har nyligen genomförts vad gäller stödet till utskotten, vilken bl.a. innebar att en tidigare del av utredningstjänsten som var lokaliserad i Luxemburg har lagts ned och att den sedan ungefär ett år tillbaka har ersatts av tre utredningsenheter (Policy Departments) som ska ge stöd till utskotten. Dessa tre enheter ingår numera i utskottsorganisationen och sitter i samma hus som utskotten. De uppges numera arbeta mycket nära utskotten och från utskottskanslierna framförs att det nu finns möjlighet att integrera dem i utskottens verksamhet.

Utredningsenheternas uppgift är att bistå utskotten och deras ledamöter med analyser och fördjupad granskning av olika ämnesområden och frågor kring de lagstiftningsförslag som utskotten ansvarar för. De tre enheterna följer bl.a. vilka förslag som är på gång från kommissionen och tar fram kompletterade utredningar i dessa ämnen. De kan också bedöma olika förslag i utskotten genom att ta fram neutral information som ledamöterna sedan kan använda som underlag i samband med att beslut fattas. Ungefär 60 % av

utredningsenheternas tid används på detta sätt. Detta ses som ett komplement till de underlag som olika intresseorganisationer tar fram till utskotten. Utredningsenheterna svarar även på frågor från ledamöter. Frågorna måste dock gå via utskottskansliet, och de färdiga utredningarna är tillgängliga för samtliga ledamöter i utskottet. Tanken är att utredningsenheterna ska stödja kansliet som i sin tur ska stödja utskottet och ledamöterna. I praktiken kan utredarna även ge direkt stöd till ledamöterna – det beror på personfrågor och vilken typ av utredningar som det handlar om. Uppföljningsarbetet leds vanligtvis av en ledamot som utses till rapportör och som därmed blir ansvarig för uppföljningen.

I samband med omorganisationen infördes även särskilda budgetmedel för att bl.a. upphandla extern expertis till utskottens uppföljning och utvärdering. Syftet var att få en balans mellan intern och extern kompetens. Utredarna vid Policy Departments används av utskotten för att bistå med att upphandla externa experter.

När det gäller Europaparlamentets arbete med framtidsfrågor finns det som framgått av tidigare avsnitt en särskild enhet för framtidsfrågor (STOA). STOA leds av en panel bestående av parlamentsledamöter från olika utskott, partier och länder. För närvarande kommer en av ledamöterna från Sverige. Panelen beslutar om verksamhetsplanen, medan enhetens kansli sköter den dagliga verksamheten. Kansliet har fem tjänstemän i Bryssel och Luxemburg. Dessutom är forskarstipendiater knutna till enheten i femmånadersintervall. Utskottens önskemål om stöd från enheten granskas av panelen och godkänns av parlamentets byrå. Projekt som genomförs måste ha en tydlig vetenskaplig och/eller teknisk betydelse.²³

Finlands riksdag

Den finländska riksdagens framtidsutskott har ett kansli som – liksom övriga utskott i den finländska riksdagen – består av en kanslichef (utskottsråd), en handläggare (forskare) och en assistent (avdelningssekreterare). För närvarande finns även en sakkunnig som finansieras av Sitra²⁴. Utskottet planerar enligt uppgift att förstärka kansliet med ytterligare en handläggare. Dessutom har framtidsutskottet 100 000 euro per år till förfogande för att beställa utredningar från externa forskare. Som exempel kan nämnas att den teknikutvärdering av modellen för informationssamhället som utskottet har beställt kostade 50 000 euro.²⁵

²³ Webbadress: http://www.europarl.europa.eu/stoa/default_en.htm.

²⁴ Jubileumsfonden för Finlands självständighet.

²⁵ Paula Tiuhonen, framtidsutskottet, den 21 april 2006.

BILAGA 4

Olika organisatoriska alternativ

Inom ramen för genomförandegruppens arbete har en särskild genomgång gjorts av olika alternativ för den förutsedda resursförstärkningen för forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering. Resultatet av analysen redovisas i föreliggande bilaga efter fem huvudalternativ, nämligen

- A. Samlad stödfunktion
- B. Klusterlösning
- C. Kansli för stöd inom utskottsorganisationen
- D. Stödenhet med politisk styrning
- E. Stödenhet med central placering.

Alternativ A: Samlad stödfunktion

Riksdagens riktlinjer

Riksdagsbeslut år 2001 om riktlinjer för riksdagens arbete med uppföljning och utvärdering innebar att en stödfunktion för uppföljning och utvärdering inrättades inom riksdagsförvaltningen. Av riksdagens riktlinjer från 2006 framgår att det faller sig naturligt att lägga ett ökat stöd till utskotten inom forsknings- och framtidsområdet på den uppföljnings- och utvärderingsfunktion som redan i dag finns vid utredningstjänsten. Stödet bör enligt riksdagens riktlinjer omfatta både personella resurser med kompetens på forskningsinformationsområdet och särskilda medel för utskottens behov av att anlita utomstående expertis. När det gäller det fortsatta stödet till utskottens uppföljning och utvärdering anger kommittén att det är viktigt att detta stöd fortsätter att utvecklas i enlighet med den ordning som initierats till följd av riksdagens beslut år 2001.

Tjänster

Alternativ A innebär att riksdagen i enlighet med riktlinjerna bygger vidare på den stödfunktionslösning som 2001 års riksdagsbeslut innebar. Det utökade stödet till utskottens arbete med forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering i form av nya tjänster förläggs till den befintliga uppföljnings- och utvärderingsfunktionen, placerad vid riksdagens utredningstjänst (för närvarande tre tjänster). Även riksdagens mer allmänna, utskottsovergripande arbete med framtidsfrågor förläggs till funktionen och blir därmed huvudsakligen styrt av uppdrag från utskotten. Vidare förläggs Rifos sekretariat till funktionen. De s.k. kombinationstjänster som har inrättats för att bl.a. ge stöd till utskottens uppföljning och utvärdering behålls vid övriga sektioner inom utredningstjänsten (för närvarande fyra tjänster).

Särskilda medel

När det gäller de särskilda medlen för att bl.a. upphandla extern kompetens finns enligt gruppen olika delalternativ:

- Delalternativ A.1 innebär att användningen av de särskilda medlen beslutas av riksdagsstyrelsen efter beredning av stödfunktionen.
- Delalternativ A.2 innebär att användningen av de särskilda medlen beslutas av riksdagsdirektören efter beredning av stödfunktionen.
- Delalternativ A.3 innebär att användningen av särskilda medel både bereds och beslutas av PS-gruppen, vilket överensstämmer med nuvarande ordning vad gäller medlen för uppföljning och utvärdering.
- Delalternativ A.4 innebär att användningen av särskilda medel läggs på uppföljnings- och utvärderingsfunktionen, vilket överensstämmer med riksdagens riktlinjer vad gäller forskning och framtid.

Fördelar med alternativ A

Vi har i våra överväganden gjort en genomgång av alternativets olika för- och nackdelar. Bland de fördelar som finns med alternativ A vill gruppen särskilt framhålla följande. Alternativet innebär att stödet till utskotten samlas, vilket ger förutsättningar för att både forsknings- och framtidsfrågorna samt utskottens uppföljning och utvärdering kan vidareutvecklas i en samlad miljö. Detta bör ge möjligheter till kraftsamling och specifikt fokus på fortsatt utveckling av kvalitets- och kompetensfrågor kring både forskning och utvärdering. När det gäller arbetet med mer allmänna framtidsfrågor ger alternativet möjlighet att arbeta mer utskottsövergripande.

Utskottskanslierna har periodvis mycket stora arbetstoppar. Ett samlat stöd till utskotten som är förlagt utanför utskottskanslierna bör ge förutsättningar för riksdagsförvaltningen att ge stöd till utskotten även då utskottens egna kanslier är tyngda med t.ex. beredning av propositioner och motioner. De dagliga arbetsuppgifterna på utskottskanslierna riskerar då inte att tränga undan de mer långsiktiga forsknings- och utvärderingsuppgifterna. En stödfunktion kan mer renodlat och på heltid ägna sig åt stöd till utskotten i forsknings-, framtids-, uppföljnings- och utvärderingsfrågor.

Under mandatperioden har en arbetsmodell successivt utarbetats i dialog mellan utskottskanslierna och uppföljnings- och utvärderingsfunktionen för stödet till utskottens uppföljning och utvärdering. Denna modell har till stora delar funnit sina former, och genom detta finns en plattform att bygga vidare på även när det gäller stödet till utskotten i forsknings- och framtidsfrågor. Funktionen verksamhet har inriktats på att bistå utskotten i deras behov av underlag och annat stöd för sin uppföljnings- och utvärderingsverksamhet.

Gruppen vill också peka på att det råder osäkerhet om vilka praktiska avtryck riksdagens riktlinjer kommer att få för beslutsprocessen. Samtidigt pågår en diskussion om olika samordnings- och utvecklingsfrågor i riksdagen. I avvaktan på att dessa frågor närmare klarläggs framstår alternativ A som minst ingripande och enklast att genomföra.

Nackdelar med alternativ A

Gruppen vill samtidigt peka på att alternativ A innebär en del nackdelar och vill särskilt framhålla följande. Att förlägga stödfunktionen till utredningstjänsten kan uppfattas som att utskottens stödresurser organisatoriskt läggs för långt från utskotten och därmed motverka ambitionen att integrera forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering i ordinarie utskottsarbete (jmf 2005/06:UU4y). Vad gäller arbetet med mer allmänna framtidsfrågor inom riksdagen kan det behövas en tydligare, utskottsövergripande styrning än vad detta alternativ kan tillhandahålla.

När det gäller den nuvarande ordningen för att besluta om särskilda medel för bl.a. upphandling av extern kompetens för utskottens uppföljning och utvärdering kan det uppfattas som svårt för utskotten att få tillgång till dessa särskilda medel (delalternativ A.3, dvs. att PS-gruppen beslutar om hur de särskilda medlen används). Utrikesutskottet har pekat på att PS-gruppen har en nyckelroll vad gäller resurstilldelningen och att den nuvarande konstruktionen innebär att de enskilda utskottens politiska ambitioner och målluppfyllandegrad, i den mån de är resursberoende, prövas genom de avvägningar som görs av en tjänstemannagrupp. PS-gruppen arbetar dessutom med en jämförelsevis kort tidshorisont, vilket bl.a. innebär att utskotten vid sin långsiktplanering, som ska avse hela mandatperioden, inte alltid har klart för sig vilka resurser som kan disponeras. Att tillgång till resurser inte sammanfaller med tilldelat ansvar yttrar sig förr eller senare i någon form av problem. Utskottet menar att det inte är en självklarhet att en förstärkning i första hand bör inriktas på gemensamma funktioner inom beslutsprocessen (2005/06:UU4y).

Alternativ B: Klusterlösning

Tjänster

Alternativ B innebär att riksdagsförvaltningen förändrar utskottskansliorganisationen. Den nya strukturen innebär att utskottskanslierna förs samman i kluster. Exempel på klusterlösningar finns som tidigare beskrivits vid bl.a. parlamenten i Storbritannien och Nederländerna. Det utökade stödet till utskottens arbete med forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering i form av nya tjänster förläggs i detta alternativ till de olika klustren. Alternativet innebär att den befintliga uppföljnings- och utvärderingsfunktionen vid utredningstjänsten (nu tre tjänster) och kombinationstjänsterna vid utredningstjänsten (nu fyra tjänster som bl.a. används till uppföljning och utvärdering) fördelas på klustren. Rifos sekretariat förläggs till ett av klustren, liksom ansvaret för riksdagens arbete med utskottsövergripande framtidsfrågor.

Särskilda medel

När det gäller fördelningen av de särskilda medlen för att bl.a. upphandla forskare och annan extern kompetens finns två delalternativ:

- Delalternativ B.1 innebär att de särskilda medlen fördelas på de olika klustren.
- Delalternativ B.2 innebär att medlen läggs på en grupp bestående av bl.a. företrädare för de olika klustren.

Fördelar med alternativ B

Vi har i vår genomgång av alternativets för- och nackdelar uppmärksammat följande. Bland fördelarna med detta alternativ kan framför allt pekas på att det förstärkta stödet till utskottens forsknings-, framtids-, uppföljnings- och utvärderingsverksamhet hamnar organisatoriskt direkt på utskottens egna kanslier, dvs. hos dem som enligt riktlinjerna har ansvaret för genomförandet. Utrikesutskottet har i sitt yttrande bl.a. betonat att ett integrerat arbetssätt – där betänkandebereidning, EU-frågor, uppföljning och utvärdering samt forsknings- och framtidsperspektiv vävs ihop – förutsätter djup förtrogenhet med politikområdet och personal som löpande deltar i verksamheten. Enligt utskottet saknar inlånade stödpersoner dylika förutsättningar.

Utskottskanslierna har periodvis mycket stora arbetstoppar. Ett förstärkt stöd till utskottens forsknings- och uppföljningsverksamhet som är förlagt till kluster av utskottskanslier skulle förbättra förutsättningarna för kanslierna att ge ett ökat stöd till utskotten. En klusterlösning skulle även öka förutsättningarna för både mer utbyte mellan utskottskanslierna inom ett kluster och mer flexibel användning av olika personalkategorier inom klustren när det gäller att ge stöd till utskottens forsknings- och uppföljningsinsatser.

Nackdelar med alternativ B

Gruppen vill samtidigt peka på att alternativ B även innebär en del nackdelar och vill särskilt framhålla följande. Alternativet kan sägas stå i strid med riksdagsbesluten 2001 och 2006, vilka innebär att en stödfunktion inrättas. Klusteralternativet innebär en risk för fragmentering av verksamheten genom att stödresurserna för forskning och framtid samt uppföljning och utvärdering delas upp på små enheter. Vid bl.a. arbetstoppar finns det en risk för att resursförstärkningarna i stället kommer att användas i det dagliga kansliarbetet. Att fördela stödfunktionen på olika kluster innebär att det finns en risk för att de utskottsövergripande och gemensamma utvecklingsfrågorna vad gäller riksdagens arbete med forskning och framtid samt uppföljning och utvärdering inte kommer att drivas vidare.

Detta alternativ innebär vidare att en ny organisation skapas, vars för- och nackdelar är svåra att bedöma redan nu. Det kan vara svårt att tillföra nya uppgifter till en helt ny organisation. Alternativet innebär vidare bl.a. en oklar ledningsorganisation, t.ex. sinsemellan kanslicheferna. Det är oklart hur beslut om fördelning av de särskilda medlen ska fattas.

Alternativ C: Kansli för stöd inom utskottsorganisationen

Tjänster

Alternativ C innebär att ett nytt kansli för utskottsövergripande stöd byggs upp inom utskottskansliorganisationen, vid sidan av de befintliga utskottskanslierna. Exempel på ett sådant kansli finns inom det brittiska underhusets och Europaparlamentets utskottsorganisationer. Det utökade stödet till utskottens arbete med forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering i form av nya tjänster förläggs till det nyinrättade kansliet. Den befintliga uppföljnings- och utvärderingsfunktionen vid utredningstjänsten (nu tre tjänster) och kombinationstjänsterna vid utredningstjänsten (nu fyra tjänster) överförs till det nya kansliet, liksom Rifos sekretariat och riksdagens arbete med utskottsövergripande framtidsfrågor.

Särskilda medel

Alternativet innebär att det nyinrättade kansliet disponerar de särskilda medlen för att bl.a. upphandla extern kompetens till utskotten.

Fördelar med alternativ C

Liksom för de övriga alternativen finns det för- och nackdelar med denna organisatoriska lösning. Genomförandegruppen vill bland fördelarna särskilt peka på att alternativet innebär att det förstärkta stödet till utskottens forsknings-, framtids-, uppföljnings- och utvärderingsverksamhet hamnar organisatoriskt inom utskottskansliorganisationen och således organisatoriskt närmare utskotten och deras kanslier, dvs. hos dem som enligt Riksdagskommittén har det direkta ansvaret för genomförandet.

Alternativet innebär också att utskotten får en sammanhållen stödfunktion, vilket ger förutsättningar för att både utskottens arbete med forsknings- och utskottsnära framtidsfrågor, uppföljning och utvärdering samt riksdagens mer allmänna, utskottsövergripande arbete med framtidsfrågorna kan vidareutvecklas i en samlad miljö. Detta ger möjligheter till kraftsamling och specifikt fokus på fortsatt utveckling av kvalitets- och kompetensfrågor kring dessa frågor. När det gäller arbetet med mer allmänna framtidsfrågor ger kansliet möjlighet att arbeta mer utskottsövergripande.

Nackdelar med alternativ C

Bland nackdelarna vill gruppen peka på att alternativet är oklart vad gäller bl.a. hur fördelningen av särskilda resurser mellan utskotten kan utformas. Det är dessutom oklart hur förhållandet mellan ett nyinrättat kansli för utskottsövergripande stöd och de nuvarande utskottskanslierna ska utformas. Det är oklart om alternativet kommer att innebära ett förbättrat stöd till utskotten jämfört med nuvarande organisation. Det är t.ex. oklart om de problem som kan finnas vad gäller utskottens tillgång till särskilda medel kommer att lösas genom detta alternativ.

Alternativ D: Stödenhet med politisk styrning

Tjänster

Alternativ D innebär att riksdagsförvaltningen bygger upp en ny stödenhet med ett politiskt tillsatt råd eller en form av styrelse. Detta alternativ har likheter med det brittiska parlamentets POST-enhet och Europaparlamentets STOA-enhet. Alternativet kan vidare ses som ett mellanting mellan den finländska riksdagens framtidsutskott och den stödfunktion inom utredningstjänsten som Riksdagskommittén föreslår.

Det utökade stödet till utskottens arbete med forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering i form av nya tjänster förläggs till den nya stödenheten. Enheten ges ett politiskt tillsatt råd eller en styrelse som beslutar om verksamheten. Enhetens huvudsakliga uppgift blir att ge stöd till utskotten, men det ingår även att driva riksdagens arbete när det gäller utskotts- övergripande framtidsfrågor. När det gäller framtidsfrågor genomför enheten av rådet/styrelsen beslutade egeninitierade insatser. Rifos sekretariat förläggs till enheten. Det kan övervägas om enbart utskottsövergripande framtidsfrågor ska föras till den nya enheten eller om också stödet till utskottens forskning, uppföljning och utvärdering samt andra utvecklingsfrågor ska föras dit. Det finns olika alternativ:

- Delalternativ D.1 innebär att enbart utskottsövergripande framtidsfrågor förläggs till enheten.
- Delalternativ D.2 innebär att även stödet till utskottens uppföljning och utvärdering samt forskningsfrågor förläggs till enheten.
- Delalternativ D.3 innebär att även andra typer av utvecklingsfrågor förläggs till enheten, t.ex. EU-frågor.

Det kan vidare övervägas på vilket sätt som rådet/styrelsen ska sättas samman. Ett sätt kan vara att utse en ledamot från varje utskott (sammanlagt 15 ledamöter). Ett annat sätt kan vara att utskottens ordförande utgör det nya rådet/styrelsen (sammanlagt 15 ledamöter, personalunion med ordförandekonferensen). Ett tredje sätt kan vara att forma ett råd för utskottsnära frågor på samma sätt som det finns ett råd för ledamotsnära frågor (partipolitisk representation).

Särskilda medel

Stödenhetens politiskt tillsatta råd/styrelse beslutar om de särskilda medlens användning efter förslag från utskotten.

Fördelar med alternativ D

Vi har i våra överväganden kommit fram till att alternativet har ett antal olika fördelar. Gruppen vill framför allt peka på att alternativet ger en god politisk förankring av verksamheten och ger goda förutsättningar för riksdagen att driva det mer allmänna, utskottsövergripande utvecklingsarbetet vidare. Alternativet

kan även ge möjlighet till utbyte av erfarenheter på en utskotts- övergripande nivå samt till kraftsamling och sektorsövergripande synsätt.

Nackdelar med alternativ D

Alternativet har även nackdelar. Det kan inledningsvis konstateras att de av riksdagen beslutade riktlinjerna innebär att fördjupade kontakter med forsknings- och framtidsfrågor i första hand bör vara en fråga för den reguljära organisationen i riksdagen. Konstitutionsutskottet har betonat att särskilda organ för forsknings- och framtidsfrågor skulle kunna innebära att frågorna inte får den nödvändiga anknytningen till riksdagens reguljära arbete. Alternativet kan därmed sägas stå i strid med riksdagsbeslutet 2006.

Alternativet innebär att det finns en möjlighet för den nya enheten att genomföra egeninitierade insatser, framför allt när det gäller utskottsövergripande framtidsfrågor. Detta innebär att det finns en risk för att framtidsstudierna inte kommer utskotten till del och inte används som underlag för betänkanden etc. Alternativet innebär vidare att oklarheter kan uppstå i förhållande till Rifo och dess verksamhet.

Alternativet kan dessutom innebära en risk för en politisering av avgöranden kring vilka uppföljnings- och utvärderingsprojekt som ska genomföras och vilka som inte ska genomföras (delalternativ D.2). Det kan även uppstå oklarheter i beslutskompetens mellan utskotten och de beslut som skulle fattas av denna nya enhets politiska ledning.

Alternativ E: Stödenhet med central placering

Tjänster

Alternativ E innebär att en ny enhet för utskottsövergripande stöd byggs upp med central placering inom riksdagsförvaltningen. Exempel på en sådan centralt placerad enhet för stöd till utskotten finns vid det nederländska parlamentet. Det utökade stödet till utskottens arbete med forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering i form av nya tjänster förläggs till den nya stödenheten. Alternativet innebär att bl.a. den befintliga uppföljnings- och utvärderingsfunktionen vid utredningstjänsten (nu tre tjänster) och kombinationstjänsterna vid utredningstjänsten (nu fyra tjänster) överförs till den nya stödenheten. Förutom stödet till utskottens arbete med forskningsfrågor förläggs även arbetet med riksdagens mer allmänna arbete med framtidsfrågor till stödenheten. Rifos sekretariat förläggs till stödenheten. Det kan övervägas om även andra utvecklingsfrågor, bl.a. EU-frågor, ska föras till den nya stödenheten.

När det gäller enhetens placering finns det olika tänkbara delalternativ:

- Delalternativ E.1 innebär att stödenheten knyts närmare riksdags- och förvaltningsledningen som en stabsfunktion direkt under riksdagsdirektören.
- Delalternativ E.2 innebär att stödenheten knyts närmare till kammarkansliets ledning.

Särskilda medel

Alternativet innebär att den nyinrättade enheten disponerar de särskilda medlen för att på utskottens uppdrag bl.a. upphandla forskare och annan extern kompetens till utskotten.

Fördelar med alternativ E

Liksom för de övriga alternativen finns det för- och nackdelar med denna organisatoriska lösning. Genomförandegruppen vill bland fördelarna särskilt peka på att en central placering inom riksdagsförvaltningen skulle vara en tydlig signal om frågornas vikt. Styrningen av funktionen skulle underställas riksdagsdirektören (delalternativ E.1). Alternativet innebär en tydlig utskottsövergripande styrning. Stödet till utskotten samlas och ges möjlighet till kraftsamling. Den centrala placeringen skulle underlätta det utskottsövergripande arbetet med bl.a. ordförandekonferensen.

Nackdelar med alternativ E

Bland nackdelarna kan nämnas att alternativet inte innebär att stödfunktionen kommer närmare utskotten. Lösningen kan uppfattas som att utskottens stödresurser organisatoriskt läggs långt från utskotten. Det kan dessutom ifrågasättas om riksdagsdirektören (delalternativ E.1) eller kammarkansliets chef (delalternativ E.2) har utrymme att kunna åta sig ledningen av den nya stödenheten.

BILAGA 5

Finländska riksdagens framtidsutskott

Finlands riksdag

Ledamöter och utskott

Vid riksdagsval väljs 200 riksdagsledamöter vart fjärde år. Riksdagen övervakar regeringen och myndigheter som står under den genom att behandla berättelser, redogörelser och meddelanden. I den finländska riksdagen finns 14 fackutskott och stora utskottet. Deras sammansättning följer styrkeförhållandena i riksdagen. I fackutskotten medverkar 17 riksdagsledamöter, i finansutskottet 21. Beroende på hur mycket arbete det finns sammanträder utskotten 1–4 gånger i veckan. En riksdagsledamot sitter i genomsnitt i två utskott. Utskottens mandatperiod varar hela valperioden ut, dvs. fyra år.

Riksdagskansliets tjänstemän

Riksdagens tjänstemän hör antingen till riksdagens kansli eller till riksdagens särskilda förvaltningsenheter, som är statsrevisorernas kansli, statens revisionsverk och riksdagens justitieombudsmans kansli. Kansliet sköter de uppgifter som hör till riksdagen. För närvarande har riksdagen drygt 400 anställda. Dessutom betalar riksdagen lön åt riksdagsledamöternas assistenter. Talmannen och vice talmännen samt fyra i början av valperioden valda riksdagsledamöter utgör kanslikommissionen. Kansliet är underställt kanslikommissionen.

Kanslikommissionen leder, övervakar och utvecklar riksdagens förvaltning och ekonomi. Med undantag för generalsekreteraren utnämner kanslikommissionen tjänstemännen vid riksdagens kansli och avgör alla viktiga frågor som har med riksdagens förvaltning och ekonomi att göra. Chef för kansliet är riksdagens generalsekreterare, som också tjänstgör som talmannens juridiska rådgivare.

Allmänt om framtidsutskottet

Inledning

Den finländska riksdagens framtidsutskott (FrU)²⁶ bereder ärenden som remitterats till det och lämnar på begäran utlåtanden till andra utskott om framtidsfrågor som anknyter till deras behörighet. Framtidsutskottet behandlar frågor som har samband med faktorer och modeller för den framtida utvecklingen. Utskottet utför utredningar som har med framtidsforskning, även metodologiska frågor, att göra. Vidare är utskottet ett parlamentariskt organ

²⁶ Webbplats:
<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/hx6200.scr?{tetunnus}=tuv01&{kieli}=ru>.

för utvärdering av den tekniska utvecklingen och dess konsekvenser för samhället.

Finlands riksdag är enligt uppgift det första parlamentet med ett utskott som specialiserat sig särskilt på framtidsfrågor. Framtidsutskottet har 17 medlemmar och 9 ersättare. Riksdagen har beslutat att regeringen ska presentera en framtidsredogörelse för riksdagen åtminstone en gång per valperiod. Behandlingen av denna redogörelse är framtidsutskottets viktigaste uppgift. I början av en valperiod väljer utskottet dessutom vissa teman som det inriktar sig på vid sidan av de löpande riksdagsärendena.

Bakgrund

År 1992 godkände riksdagen ett initiativ om att regeringen till riksdagen skulle lämna en redogörelse om landets utvecklingsalternativ på lång sikt. Riksdagen inrättade 1993 ett tillfälligt framtidsutskott med uppdrag att ta fram ställningstaganden till regeringens strategier. Utskottets arbete ledde till att riksdagen beslutade att regeringen ska lägga fram en framtidsredogörelse för riksdagen åtminstone en gång per valperiod. Därmed skapades en ny form av politisk dialog mellan regering och riksdag om kärnfrågorna för Finlands framtid. Framtidsutskottet var tillfälligt fram till år 2000, men i samband med att Finland fick en ny grundlag bestämde riksdagen att framtidsutskottet ska vara ett permanent utskott.

Uppgifter

Framtidsutskottet

- bereder till utskottet remitterade riksdagsärenden, exempelvis betänkandet om regeringens framtidsredogörelse
- ger på begäran utlåtanden till andra riksdagsutskott i frågor som gäller framtiden
- behandlar frågor som påverkar framtidsutvecklingen i landet
- genomför utredningar som har med framtidsforskning att göra
- är det parlamentariska organet för utvärdering av den tekniska utvecklingen och dess konsekvenser för samhället (TA).

Det är framtidsutskottet som tar fram riksdagens svar på regeringens framtidsredogörelse, som lämnas varje valperiod. De viktigaste temana i framtidsredogörelsen för valperioden 2003–2007 ”Ett gott samhälle för människor i alla åldrar” är befolkningsutvecklingen, befolkningspolitiken och förberedelserna inför den förändrade åldersstrukturen.

Under förra mandatperioden (1999–2002) svarade framtidsutskottet med ett betänkande på regeringens framtidsredogörelse ”Balanserad utveckling i Finland 2015”. Här behandlades utsikterna med avseende på befolkningen, produktionen och sysselsättningen för olika områden under de närmaste 15 åren. Riksdagen godkände utskottets betänkande i januari 2003. Utskottet

lämnade vidare sitt betänkande om en åtgärdsmotion om målsättningen för befolkningspolitiken.

Under perioden kom utskottet med utlåtanden om bl.a. statsbudgeten för de olika åren. I sitt utlåtande om budgeten år 2001 tog utskottet även ställning till förfarandet med budgettram. Ett utlåtande lämnades om den nationella klimatstrategin (2001) samt om ansökan från Industrins Kraft Ab om byggandet av ett kärnkraftverk (2002).

Utskottet utarbetade med olika remissdokument, bl.a. Tio smärtpunkter i framtidens arbetsliv och Arbetslivets framtid i Finland – framtidspolitiska riktlinjer. Statens ekonomiska forskningscentral tog på utskottets uppdrag fram utredningen om ekonomin och sysselsättningen på lång sikt (Globaliseringen – en nådastöt för arbetslivet? Ekonomi och sysselsättning till år 2030).

Under förra valperioden grundade utskottet diskussionsforumen ”Kloka män och kvinnor” samt ”Dagens unga – morgondagens vuxna” som s.k. sparringpartner för utskottet.

Utvärdering av teknikens samhällliga konsekvenser

En annan viktig uppgift som framtidsutskottet har är att utvärdera teknikens samhällliga konsekvenser. Som stöd för sitt arbete beställer utskottet utredningar från forskningsinstitutioner. I parlamentariska sammanhang avser teknikutvärdering bedömning av de samhällliga konsekvenserna av forskningsresultat och införande av ny teknik. Utskottet utgår då från de frågor och behov som framkommer i parlamentet. Under förra valperioden grundade utskottet ett TA-nätverk som expertforum för teknikutvärdering och deltog i de Framtidsforum som ordnades av Finlands regering (statsrådet) och riksdagen åren 2000 och 2002.

Utskottet har under senare år genomfört följande teknikutvärderingar:

- Det intresserade, stimulerande och kreativa informationssamhället – Finland inför framtidens utmaningar, TU 21/2004
- Framtiden för hälso- och sjukvården i Finland – Scenarier och strategier för trygghet av servicesystemet, förutredning (sammandrag), TU 20/2004
- Att leda innovativa miljöer och organisationer (sammandrag), TU 19/2004
- Praxis för teknikutvärdering inom EPTA-nätverket – en jämförelse, TU 17/2004
- Forskning om människans arvs massa och stamceller – framtidspolitiska utmaningar och utveckling av lagstiftningen (resumé och Framtidsutskottets ställningstagande), TU 16/2003
- Den regionala innovationsverksamhetens betydelse och utvecklingsutmaningar i Finland, slutrapport (sammandrag samt resumé och åtgärdsförslag godkända av framtidsutskottet), TU 15/2003
- Socialt startkapital och IT, slutrapport (resumé och åtgärdsförslag godkända av framtidsutskottet), TU 14/2003
- Den regionala innovationsverksamheten i Finland, dess tillstånd, betydelse och utvecklingsutmaningar, förutredning (sammandrag), TU 13/2002

- Förnybara energikällor fram till år 2030 i Finland (sammanfattning), TU 12/2002
- Socialt kapital och utvecklingen av informations- och kommunikationsteknik, förutredning (sammandrag), TU 11/2002
- Energi 2010 (sammandrag), TU 10/2001
- Framtida planering för att underlätta äldre personers självständiga liv och för geronteknologi, slutrapport (sammandrag), TU 9/2001.

Internationellt samarbete

Framtidsutskottets arbete har en tydlig internationell orientering. Utskottet söker aktivt information om de senaste sociala och tekniska innovationerna ute i världen. Utskottet deltar i många internationella parlamentariska sammanträden och konferenser. Från förra valperioden kan följande nämnas.

Tillsammans med UNESCO ordnade utskottet en internationell rundabordskonferens i Riksdagshuset i januari 2003 under rubriken Science, Technology and Innovation Policy; Parliamentary Perspective. Utskottet engagerade sig internationellt genom att delta i bl.a. EPTA:s verksamhet och var dess ordförande år 2001. Utskottet deltog vidare i EUREKA:s verksamhet, som syftar till att gynna forsknings- och utvecklingsarbete i fria former mellan olika stater för att förbättra den europeiska konkurrenskraften. Utskottet deltog dessutom i Europeiska kommissionens framtidsseminarier om den tekniska utvecklingen. Finland var år 2001 ordförande i EPRI:s verksamhet (European Parliamentary Research Initiative) och deltog i de teleworkkonferenser som ordnades i anslutning till EPRI-konferenserna. Utskottet deltog i FN:s toppmöte i Johannesburg (2002) för bärkraftig utveckling och IPAT:s konferens (International Parliamentarians Association for Information Technology) i Söul (2002). IPAIT:s generalförsamling godkände framtidsutskottet som medlem i IPAIT. Utskottet deltog även i världskonferensen om åldrande (2002); konferensen Worldwide Forum on Electronic Democracy (2001, 2002) samt European Interparliamentary Space Conference (2001, 2002).

BILAGA 6

Genomförandegruppens synpunkter på utkast till betänkandehandbok

Inom riksdagsförvaltningen pågår ett arbete med att ta fram en betänkandehandbok. Utkastet till handbok har gått ut på remiss inom förvaltningen. Vi i genomförandegruppen för forsknings- och framtidsfrågor samt uppföljning och utvärdering vill framföra följande synpunkter.

Vi kan inledningsvis konstatera att riksdagen i sitt beslut i juni 2006 med anledning av Riksdagskommitténs betänkande lyfte fram bl.a. mål- och resultatstyrningen och vikten av att alla utskott granskar den resultatinformation som regeringen lämnar i budgetpropositionen och resultatskrivelser m.m. Det finns därför skäl för utskottskanslierna att vidareutveckla stödet till utskotten när det gäller att utveckla mål- och resultatdialogen mellan utskotten och regeringen i budgetdokumenten, bl.a. genom att ta fram rutiner för att analysera regeringens resultatinformation som en naturlig del i utskottens budgetberedning.

Mot denna bakgrund anser vi att det är naturligt att betänkandehandboken innehåller en beskrivning av hur mål- och resultatbehandlingen kan utformas i budgetbetänkandet. Det kapitel i betänkandehandboken som behandlar budgetärenden (kapitel 5) bör därför utökas med ett avsnitt om utskottens mål- och resultatanalyser och hur utskotten och utskottskanslierna kan behandla dessa frågor under budgetberedningen. Vi föreslår att ett nytt avsnitt, 5.7 Mål- och resultatanalyser, läggs till och lämnar i det följande ett förslag till hur ett sådant avsnitt skulle kunna utformas.

Vi vill samtidigt betona att både regeringens och utskottens arbete med mål- och resultatanalyser är ett område som är föremål för utvecklingsarbete, varför betänkandehandbokens avsnitt om dessa frågor bör uppdateras med jämna mellanrum.

För genomförandegruppen

Göran Nyström

5.7 Utskottens mål- och resultatanalyser

Bakgrund

Enligt lagen (1996:1059) om statsbudgeten skall regeringen för riksdagen redovisa de mål som åsyftas och de resultat som uppnåtts på olika verksamhetsområden (2 §). I budgetpropositionen lämnar regeringen årligen sådan resultatinformation till riksdagen. I propositionen redovisas bl.a. mål, insatser, resultat och den fortsatta politikens inriktning. Riksdagen har dessutom beslutat att regeringen senast den 14 maj varje år i skrivelser bör lämna resultatredovisningar för alla utgiftsområden till riksdagen (förs. 2000/01:RS1, bet. 2000/01:KU23, rskr. 2000/01:273). Bakgrunden till beslutet är att uppföljning och utvärdering bör bli en integrerad del av budgetprocessen och att förutsättningarna för detta skulle förbättras avsevärt om regeringen årligen avlämnar resultatskrivelser för alla utgiftsområden. Resultatinformationen kan utgöra ett viktigt beslutsunderlag i utskottens beredning av förslagen i budgetpropositionen.

Riksdagen har beslutat om riktlinjer för riksdagens arbete med uppföljning och utvärdering (framst. 2005/06:RS3, bet. 2005/06:KU21). Av riktlinjerna framgår att riksdagen är en central länk i styrkedjan, både när det gäller ekonomisk styrning och regelstyrning. För att styrningen ska fungera måste riksdagen få information om resultaten av statens insatser. Detta avser bl.a. om resurser har fördelats enligt de politiska prioriteringarna och om avsedda resultat har uppnåtts och om de lagar som riksdagen har beslutat om fått avsedda effekter. Av riksdagens riktlinjer framgår att det är viktigt att alla utskott granskar den resultatinformation som regeringen lämnar i budgetpropositionen och resultatskrivelser och att regeringen å sin sida på ett bättre sätt måste leva upp till riksdagens önskemål om fördjupad resultatredovisning. Detta är nödvändigt för att dialogen mellan riksdag och regering ska kunna fortsätta. I riksdagens riktlinjer från 2006 konstateras dessutom att resultatskrivelser har tillkommit på riksdagens initiativ.

Mål

Den statliga verksamheten delas in i politikområden, vilka sedan delas in i verksamhetsområden som i sin tur delas in i verksamhetsgrenar. Riksdagen beslutar om mål för politikområdena, medan regeringen beslutar om mål för verksamhetsområden och verksamhetsgrenar. I samband med budgetpropositionen för 2001 beslutade riksdagen om flertalet av målen för politikområdena. Därefter har riksdagen på förslag från regeringen beslutat om förändringar för vissa mål. Den statliga målhierarkin bygger på att målen på underliggande nivåer blir mer konkreta och att de mål som riktar sig till myndigheterna kompletteras med krav på återrapportering till regeringen. Dessa mål och återrapporteringskrav återfinns i regleringsbrevet till myndigheterna.

Målen för politikområdena är tänkta att vara långsiktiga och har i flera fall tagits fram genom ett omfattande utrednings- och beredningsarbete. En viktig förutsättning för att mål- och resultatstyrningen ska fungera i förhållandet

mellan riksdag och regering är att målen formuleras på sådant sätt att de kan tas som utgångspunkt för riksdagens budgetbeslut. Det bör vara möjligt att bedöma måluppfyllelse om riksdagen ska kunna ta ställning till de förslag om bl.a. resursfördelning som regeringen presenterar. Riksdagen har vid olika tillfällen angett att mål bör formuleras på ett sådant sätt att de är möjliga att följa upp.

I budgetbetänkandet behandlas målen för politikområdena i de fall där det finns förslag från regeringen i budgetpropositionen eller i de fall där motioner om målen har väckts. I andra fall kanske det räcker att utskottet refererar målen som en utgångspunkt för den resultatbedömning som därefter görs. I de fall som målen behandlas i budgetbetänkandet bör detta ske i ett eget avsnitt.

Exempel på förslagspunkter om mål

1. Målen för x-politiken

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om ändring av målet för politikområdet XX. Därmed bifaller riksdagen proposition 2006/07:1 utgiftsområde 00 punkt 1 samt avslår motionerna xxxx

Exempel på disposition av betänkandets avsnitt om mål

Politikområde 00 X-politik

Mål för politikområdet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag till följande mål för x-politiken: Målet är att....

Utskottet avstyrker motioner om ....

Jämför reservationerna ...

Propositionen

Regeringen föreslår att målet för X-politiken ...

Motioner

I motion XX framförs att ...

Utskottets bedömning av målet för politikområdet

Utskottet konstaterar att .... Enligt utskottets mening ...

Resultat av statens insatser

I budgetpropositionen redovisar och bedömer regeringen resultaten i förhållande till de av riksdagen beslutade målen för politikområdena samt i vissa fall i förhållande till mål på lägre nivåer som regeringen ofta har beslutat om.

Av riksdagens riktlinjer från 2006 framgår att utskottens budgetbetänkanden är ett centralt dokument i mål- och resultatdialogen mellan riksdag och regering, där utskotten har möjlighet att ta ställning till de av regeringen redovisade resultaten i förhållande till av riksdagen beslutade mål och anslagna medel. I ett särskilt avsnitt i budgetbetänkandet kan ett utskott bedöma de faktiska resultaten som regeringen har redovisat i förhållande riksdagens politikområdesmål. Detta kan göras på olika sätt, t.ex. genom att utskotten gör egna sammanfattande bedömningar av de resultat som regeringen redovisar i budgetpropositionen. Detta är ett sätt för utskotten att ge en tydlig reaktion på hur riksdagen bedömer de uppnådda resultaten.

I budgetbetänkandena kan dessutom resultatskrivelserna behandlas. Dessa bör ge utskottet ett fördjupat beslutsunderlag i mål- och resultatanalysen. I budgetbetänkandena kan även utskotten uttrycka önskemål om kommande resultatskrivelser.

I budgetbetänkandena kan utskotten även ge sina synpunkter på hur resultatredovisningen bör utformas utifrån det specifika utskottets behov, bl.a. i syfte att göra budgetpropositionens resultatredovisning mer lättillgänglig för mottagaren.

Exempel på förslagspunkter om resultat

1. Resultaten av insatserna inom politikområdet XX

Riksdagen ger regeringen till känna vad utskottet har anfört i avsnittet om resultatet av statens insatser inom politikområdet XX.

Exempel på disposition av betänkandets avsnitt om resultat

Politikområde 00 X-politik

Redovisad resultatinformation

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner vad utskottet har anfört om regeringens redovisning av resultat för politikområdet XX. Det innebär att ...

Utskottet avstyrker motioner om ...

Jämför reservationerna ....

Propositionen

Regeringen redovisar att ... Regeringen bedömer att måluppfyllelsen ...

Motioner

I motion XX framhålls att ...

Utskottets bedömning av redovisad resultatinformation

Utskottet konstaterar att ... Enligt utskottets mening...

BILAGA 7**Riksdagsbiblioteket**

I denna bilaga görs inledningsvis en genomgång av befintliga informationsresurser och tjänster. Därefter ges i preliminär form några exempel på informationskällor som biblioteket vill utöka det befintliga utbudet med. Avslutningsvis ges en beskrivning av nya eller utökade tjänster som förslagen medför.

Befintliga informationskällor och verktyg

Alla informationskällor hittas enklast via **Helgonät**. Nedan följer en källförteckning, uppdelad under olika rubriker, där källornas innehåll kort beskrivs i syfte att tydliggöra beståndet och tillgången. Men för att se allt som biblioteket erbjuder hänvisas till Helgonät. En naturlig startpunkt för sökning är också bibliotekskatalogerna **Hermes**, som är katalogen över Riksdagsbibliotekets bestånd av böcker och tidskrifter och **Libris** – katalog över de svenska forskningsbibliotekens samlade bestånd.

Nyhetsdatabaser och omvärldsbevakningsverktyg

Via riksdagens intranät kan alla ledamöter och anställda använda nyhetsdatabaser och omvärldsbevakningsverktyg, som biblioteket tillhandahåller. Förutom att det ger möjlighet att dagligen söka i nyhetsflödet innebär det också att man kan lägga upp sin egen personliga nyhetsagent som automatiserar bevakningen, vilket är ett tidsbesparande sätt att bevaka nyhetsflödet och speciella ämnesområden. Sökresultatet distribueras till den egna e-posten.

Exempel på nyhetskällor som går att bevaka på det sättet är

- svenska nyhetstelegram och pressmeddelanden från nyhetsbyråerna TT och Direkt
- **svenska dagstidningar** i fulltext: Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter, Aftonbladet, Dagens Industri, Expressen, Göteborgs-Posten, Nerikes Allehanda, Norrländska Socialdemokraten, Sydsvenska Dagbladet
- **internationella nyheter** från Reuters nyhetsbyrå
- ett antal **internationella dagstidningar** i fulltext från England, Tyskland, Frankrike, Spanien och USA. Som exempel kan ges Guardian, Daily Telegraph, Wall Street journal, Le Monde, Les Echos, El Pais och New York Times
- via BBC Monitoring kan man följa **nyheter från olika världsdelar**.

Avhandlingar och uppsatser

Digitala Vetenskapliga Arkivet, DiVA – fritt tillgängligt arkiv där doktorsavhandlingar och licentiatavhandlingar från ett 15-tal svenska och nordiska lärosäten kan hittas, alla med abstract och många i fulltext.

OAIster – akademiska resurser från hela världen.

Sök samtidigt i en stor mängd fulltextarkiv.

Scirus – vetenskaplig information på Internet.

Inriktad på webbplatser med vetenskaplig och akademisk inriktning.

Google Scholar – vetenskaplig information på Internet.

Söktjänst inriktad på webbplatser med vetenskaplig och akademisk inriktning.

Libris Uppsök – databas med C- och D-uppsatser i fulltext från ett antal svenska lärosäten.

E-boksdatabaser

Ebrary – engelskspråkig och spansk facklitteratur i blandade ämnen.

Cirka 21 000 e-böcker. De kan inte laddas ned eller sparas. Utskrifter är begränsade till 5 sidor i taget och 40 sidor per söktillfälle. Böckerna kan även nås via bibliotekskatalogen Hermes.

NetLibrary – engelskspråkig facklitteratur inom samhällsvetenskap.

Cirka 4 500 e-böcker. De kan inte laddas ned eller sparas. Utskrifter är begränsade till en sida i taget. Böckerna kan även nås via bibliotekskatalogen Hermes.

Columbia International Affairs – internationell politik och relationer.

Forskningsrapporter, böcker och fallstudier. Även artiklar från tidskrifter inom ämnesområdet.

Oxford scholarship online – engelskspråkig facklitteratur inom statsvetenskap. I dagsläget har riksdagen endast tillgång till den modul som innehåller böcker inom ämnesgruppen Political science.

Tidskriftsdatabaser

EBSCO:s tidskriftsdatabas som innehåller ca 3 000 tidskrifter i fulltext inom ämnen som ekonomi, samhällsvetenskap, historia, utbildning och juridik. Den innehåller också **Econlit** med referenser till nationalekonomi.

Science Direct – tidskriftsdatabas som innehåller ca 1 800 tidskrifter inom teknik, naturvetenskap, samhällsvetenskap och medicin.

Oxford journals – innehåller ca 160 tidskrifter i fulltext i blandade ämnen.

Project MUSE – innehåller ett 50-tal tidskrifter i fulltext i samhällsvetenskapliga ämnen.

Springer – innehåller ca 700 tidskrifter i fulltext inom bl.a. teknik, naturvetenskap, samhällsvetenskap och medicin.

PressText – innehåller arkiv med svenska dagstidningar i fulltext 10–15 år tillbaka i tiden, men även facktidningar som Forskning och Framsteg, Jusektidningen och Dagens handel.

Mediearkivet – innehåller arkiv med dagstidningar i fulltext 10–15 år tillbaka i tiden samt även vissa regionala tidningar, t.ex. Borås Tidning, Falu-Kuriren samt Mora Tidning.

Affärsdata – tidnings- och tidskriftsdatabas som innehåller ett 40-tal svenska tidningar i fulltext med ekonomisk inriktning.

Norska mediearkivet – norskt tidnings- och tidskriftsarkiv.

ByggTorget innehåller referenser till ca 500 svenska tidskrifter inom byggnads- och miljöområdet.

Juridiska databaser

Rättsbanken innehåller domstolspraxis från Högsta domstolen, hovrätterna och Regeringsrätten, juridiska nyheter med möjlighet att söka fram originaldomar, praxis från Justitiekanslern, SFS och EG-rätt med kopplingar mellan dokumenten.

Norstedts juridik – omfattande juridisk information där riksdagen i dag endast har tillgång till vissa delar, exempelvis den svenska lagboken i fulltext.

Westlaw Sverige som bl.a. innehåller Karnov, svensk lagsamling med kommentarer.

Pointlex – aktuella juridiska nyheter.

Internationella frågor

Inter Press Service tar upp utrikesfrågor, bistånd och mänskliga rättigheter.

Yearbook of international organizations. Information om över 30 000 internationella organisationer.

Keesings Record of Events är ett historiskt uppslagsverk över händelser inom ekonomi och politik från 1960-talet och framåt.

Political Risk Yearbook. Riskanalyser, ekonomiska nyckeltal och sociala data i mer än 100 länder.

Social Security Worldwide beskriver de sociala systemen i olika länder.

Landguiden innehåller fakta om länder.

OECD Source. Elektronisk version av Economic Outlook och Country reports.

Ekonomi

FAR KOMPLETT innehåller 24 databaser med information om redovisning, revision, skatter och affärsrätt.

IBFD – omfattar skattesystem inom 42 europeiska länder samt Kanada och USA.

Uppslagsverk i elektronisk form

Nationalencyklopedin inklusive nationalencyklopedins ordböcker.

Oxford Reference Online består av ett 100-tal uppslagsverk och ordböcker inom ett 20-tal olika ämnesområden som ekonomi, juridik, IT och miljö.

Encyclopedia Britannica – ett engelskspråkigt uppslagsverk.

Digitala kartbiblioteket – kartor över Sverige.

Gale Virtual Reference – engelskspråkiga uppslagsverk inom samhällsvetenskap.

Utökat behov av vetenskapliga informationskällor

Från biblioteket framförs att man behöver upphandla avtal för flera nya vetenskapliga databaser och utöka några befintliga avtal för att riksdagen ska ha snabb och enkel tillgång till aktuell svensk och internationell forskning. Från biblioteket framförs vidare att det är viktigt att utskottens olika ämnesområden får en god täckning. Som exempel på ämnesområden där det behövs kompletteringar nämns samhällsvetenskap, företags- och nationalekonomi, naturvetenskap och teknik, statsvetenskap, juridik och humaniora. Det är också betydelsefullt att enkelt kunna hitta avhandlingar som publiceras av svenska och utländska universitet samt ha möjlighet att söka fram bakgrundsmaterial inom aktuell forskning. Det är därför enligt biblioteket viktigt att databaserna även ger tillgång till arkivmaterial.

I det följande görs en genomgång av några databaser som enligt biblioteket skulle behövas för att kunna stödja utskottens arbete i enlighet med genomförandegruppens förslag. Det är databaser som finns tillgängliga vid de flesta större svenska forskningsbibliotek, och flera av dem är tvärvetenskapliga. Med tanke på att unga och nya riksdagsledamöter med en färsk universitetsutbildning är vana vid att använda dessa vetenskapliga källor, är det, enligt biblioteket, ytterst angeläget att de finns tillgängliga även i riksdagen. Databaserna är möjliga att tillgängliggöra via riksdagens intranät.

EBSCO Business Source Premier innehåller drygt 3 000 tidskrifter i fulltext. Databasens tyngdpunkt ligger på företagsekonomi och nationalekonomi, redovisning och internationell ekonomi. Även områden som teknik, matematik och företagsinformation omfattas.

Norstedts juridik – det begränsade avtal som riksdagen har i dag behöver utökas för att ge åtkomst till lagkommentarer i elektronisk form inom olika områden. Här finns totalt mer än 3 000 titlar inom 16 olika juridiska områden som ett utökat avtal ger tillgång till.

Country profiles/reports – elektronisk version med analystjänst som ges ut av European Intelligence Unit.

Sage fulltextdatabas är ett exempel på en vetenskaplig databas som täcker områden som kriminologi, utbildning, hälsa, psykologi och sociologi.

Emerald innehåller artiklar från 140 tidskrifter inom management, marknadsföring och ekonomi.

Cambridge Scientific Abstract innehåller ca 50 databaser inom samhällsvetenskap, naturvetenskap och humaniora. Här är två exempel:

- **Social Services Abstracts** innehåller referenser till forskning i socialt arbete, socialpolitik och välfärdsfrågor.

- **PAIS (Public Affairs International database)** innehåller referenser till mer än 553 000 tidskriftsartiklar, böcker och offentligt tryck, statistik m.m. Inkluderar material från 120 länder, även på franska, italienska, tyska, spanska och portugisiska.

JSTOR är ett fulltextarkiv med arkivfunktioner för ca 400 tidskrifter inom områden som humaniora, samhällsvetenskap, matematik och ekologi.

Genom **EcoWins** databaser ges möjlighet att ta fram ekonomiska tidsserier.

Social Sciences Citations Index. Databasen omfattar över 1 700 ledande samhällsvetenskapliga tidskrifter inom många ämnesområden. Databasen innehåller också individuellt utvalda, relevanta artiklar från världens ledande vetenskapliga och tekniska tidskrifter.

Sociological abstracts. Databasen innehåller totalt ca 680 000 bibliografiska referenser inom sociologiska vetenskaper samt hänvisningar med sammanfattningar till tidskriftsartiklar inom sociologi och angränsande ämnesområden.

Oxford Scholarship Online. En fulltextdatabas som innehåller över 700 böcker inom ämnena filosofi, religion, statsvetenskap och ekonomi. Riksdagens avtal omfattar i dag modulen Statsvetenskap, men skulle behöva utökas med modulen Ekonomi och finansväsen.

Nuvarande tjänster

Förutom upphandling och avtalsskrivning för vetenskapliga informationsresurser bör följande tjänster nämnas:

Frågeservice: Ledamöter, tjänstemän och partikanslier och allmänheten kan ringa eller e-posta för att få kvalificerad sökhjälp och guidning i informationsflödet. Bibliotekets personal deltar dessutom tidvis i och förstärker EU-upplysningens och även informationsenhetens frågeservice.

Utredningsstöd: Bibliotekets personal samarbetar med utredningstjänsten och tar fram faktaunderlag.

Utbildning: Kurser i informationssökning, internt och externt.

Utveckling av IT-verktyg för sökning och informationsbevakning: Som exempel kan nämnas utvecklingen av den automatiserade indexeringen med hjälp av Autonomy och implementeringen av ett nytt verktyg för samsökning i flera databaser, Samsök, på Helgonät.

Exempel på utökade tjänster för Riksdagsbiblioteket med anledning av genomförandegruppens förslag

- Ökad bevakning, upphandling/förvärv av forskningspublikationer, nationellt och internationellt.
- Tillgängliggörande av nya databaser och e-resurser via Helgonät.
- Mer utbildning i användning av nya vetenskapliga informationsresurser.

- Utökad arbete med att utveckla tekniskt stöd för bevakning av forskningsinformation.
- Fler kvalificerade utredningsuppdrag, i första hand i samarbete med utredningstjänsten.